

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTA ÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ BÖLÜMÜ
TARİH ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI**

**11. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN TARİH DERSLERİNDE AKADEMİK TARİH
DERGİLERİNİN KULLANIMINA YÖNELİK GÖRÜŞLERİ**

YÜKSEKLİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Arzu CEYLAN**

**Ankara
Aralık, 2012**

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTA ÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ BÖLÜMÜ
TARİH ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

11. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN TARİH DERSLERİNDE AKADEMİK TARİH
DERGİLERİNİN KULLANIMINA YÖNELİK GÖRÜŞLERİ

YÜKSEKLİSANS TEZİ

Hazırlayan
Arzu CEYLAN

Danışman: Prof. Dr. Yasemin DEMİRCAN

Ankara
Aralık, 2012

JÜRİ ONAY SAYFASI

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Arzu CEYLAN'ın “**11. Sınıf Öğrencilerinin Tarih Derslerinde Akademik Tarih Dergilerinin Kullanımına Yönelik Görüşleri**” başlıklı tezi 29 Ağustos 2012 tarihinde Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü Tarih Öğretmenliği Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Başkan (Tez Danışmanı): Prof. Dr. Yasemin DEMİRCAN

Üye: Yrd. Doç. Dr. Ş. Gülin KARABAĞ

Üye: Yrd. Doç. Dr. Hüseyin KÖKSAL

ÖNSÖZ

Ortaöğretim kurumlarında ders kitaplarında sunulan bilgiyi alan öğrenciler ve bu bilgileri aynen aktaran öğretmen merkezli eğitim anlayışı yerine; bilgiyi farklı kaynaklardan edinen ve sürekli gelişimi öngören öğrenciyi merkeze alan eğitim anlayışı yerini almıştır. Yeni eğitim anlayışında öğrencilerin öğrenme ortamında pasiflikten kurtarılıp, bağımsız düşünebilen ve problem çözebilen bireyler haline getirilmesi beklenmektedir. Bireyler ezbere ve hazır bilgileri kullanmaya değil, düşünmeye yönlendirildiği takdirde bilişsel yönleri gelişecektir. Etkin öğretim yöntem ve tekniklerini çeşitlendirmek, öğrencilerimize güçlü bir tarih bilinci kazandırmak, eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek, farklı görüş ve bakış açıları getirmek vb. yeni eğitim sisteminin amaçlarındandır. Bu tez çalışması bu yeni anlayıştan hareketle bir eğitim ve öğretim aracı olan tarih dergilerinin 11. sınıflarda kullanılmasına yönelik bir araştırma kapsamındadır. Bu çalışmada 11. sınıf öğrencilerinin tarih derslerinde tarih dergilerinin kullanımına yönelik görüşleri araştırılmıştır. Öncelikle, çalışma süresince gerekli yönlendirmeleri yapan ve her türlü kolaylığı sağlayan saygıdeğer hocam, aynı zamanda tez danışmanım, Prof. Dr. Yasemin DEMİRCAN'a, teşekkürlerimi sunuyorum.

Tezimin planlanması, uygulanması ve yazılması aşamalarında yardımlarını esirgemeyen, Arş. Gör. Cemil Cahit YEŞİLBURSA'ya, Arş. Gör. Talip ÖZTÜRK'e, bana yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Cengiz DÖNMEZ'e teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca tez savunmamda jüri üyesi olarak bulunan ve değerli fikirleriyle tezime son şeklini veren değerli hocalarım Yrd. Doç. Dr. Ş. Gülin KARABAĞ ve Yrd. Doç. Dr. Hüseyin KÖKSAL'a teşekkürlerimi sunarım. Tezimin uygulama aşamasında büyük isteklilikle göstermiş olduğu çok değerli yardımlarından dolayı, Gazi Çiftliği Lisesi Tarih öğretmeni Şehbal YAVUZ'a bu çalışmanın ortaya çıkmasında en büyük payı olan ve derse büyük istekle katılan 11/B sınıfı öğrencilerine teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca bu çalışmamı sabırla bitirmemi bekleyen, maddi ve manevi olarak hep yanımda olan annem, babam, kardeşlerim ve beni hep destekleyen eşim Mustafa Fehmi ve çocuklarım Hakkı İlber, İnci ve Ahmet CEYLAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Aralık 2012, Ankara

Arzu CEYLAN

ÖZET

11. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN TARİH DERSLERİNDE AKADEMİK TARİH DERGİLERİNİN KULLANIMINA YÖNELİK GÖRÜŞLERİ

CEYLAN, Arzu

Yüksek lisans, Tarih Öğretmenliği Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Yasemin DEMİRCAN

Aralık-2012, 175 sayfa

Bu araştırmanın amacı, İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde, “Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası” ünitesinin öğretiminde akademik tarih dergilerinin kullanımına yönelik öğrenci görüşlerini belirlemektir. Araştırmanın katılımcılarını, 2010-2011 eğitim ve öğretim yılı ikinci döneminde Ankara ili Yenimahalle ilçesi, Gazi Çiftliği Lisesi’nde öğrenim gören 11/B sınıfı öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışmada 35 öğrencinin görüşü alınmıştır.

Araştırmada nitel yöntem kullanılmıştır. Okulda ünite süresince 5 haftalık bir çalışma yapılmıştır. Öğrencilere araştırmacı tarafından belirlenen Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi’nin 3 farklı sayısından, ilgili üniteye ilişkin farklı makaleler verilmiş ve araştırmacının bizzat derse katılımıyla uygulama yapılmıştır.

Tespit edilen görüşler sonucunda elde edilen veriler, yargısal veriler olarak sınıflandırılabilir. Yargısal veriler öznel olup, yorumu gerektiren verilerdir. Araştırma bulgularına göre, öğrenciler; tarih dergilerinin eleştirel düşünme becerilerine, okuma alışkanlıklarına, ders kitabında olmayan olay ve olguları öğrenmelerine katkı sağladığını ifade etmişlerdir. Bununla beraber tarih dergilerini okumaya devam etmek istediklerini, uygulama sürecinin keyifli geçtiğini dile getirmişlerdir. Bazı öğrenciler ise ilk defa bir tarih dergisi okuduklarını ve çok zevkli olduğunu belirtmişlerdir. Çoğunluk da ders kitabına tercih edeceğini söylemiştir.

Anahtar Kelimeler: Tarih Dergileri, Tarih Dersi, İnkılap Tarihi, Eleştirel Düşünme, Nitel Yöntem

ABSTRACT

OPINIONS OF 11TH GRADE STUDENTS REGARDING THE USAGE OF ACADEMIC HISTORY JOURNALS IN HIGH SCHOOL HISTORY CLASSES

CEYLAN, Arzu

Master of Art, Department of History Teaching

Advisor Proffessor: Prof. Dr. Yasemin DEMİRCAN

December-2012, 175 pages

The purpose of this research is to determine the views of students regarding the usage of academic history journals in History of Revolution and Kemalism class' sub unit of Turkish Foreign Policy in Atatürk Era. Participants of the research are 11/B class students in 2010-2011 academic year of Gazi Çiftliği High School in Yenimahalle-Ankara. Thoughts of 35 students were anaized in the research.

Qualitative method was used in the study. 5 weeks of study was conducted during the whole unit. Different essays extracted from 3 different edition of an Journal of Research Center of Ataturk assigned by the teacher related with the curriculum were distributed and implemantation was affected with the direct participation of the researcher.

Data gained as a result of participants' views can be classified as judgmental data. Judgmental data is subjective and requires commentary. According to Findings of the research; students declare that history journals contribute to critical thinking skills, reading habits and learning incidents and facts that are not covered in the text books. In addition to that students state that they want to keep on reading history journals and implemantation phase was joyful. Some students said that it was the first time they read a history journal and it was very funny. Majority stated that they would prefer reading journals to text boks.

Key Words: History Journals, History Class, Revolution History, Critical Thinking, Qualitative Thinking

İÇİNDEKİLER

Başlıklar	Sayfa No
JÜRİ ONAY SAYFASI	iii
ÖN SÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR LİSTESİ	xiii
I. BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.1.1. Problem Cümlesi	6
1.1.2. Alt Problemler.....	6
1.2. Araştırmanın Amacı.....	7
1.3. Araştırmanın Önemi.....	7
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	9
1.5. Varsayımlar.....	10
1.6. Tanımlar.....	10
II. BÖLÜM	12
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	12
2.1. Tarih Öğretimi.....	12
2.1.1. Tarih Öğretimi ve Amaçları.....	12
2.2. Eğitim-Öğretimde Materyal Kullanımı	14
2.2.1. Tarih Öğretiminde Materyal Kullanımı.....	15
2.2.2. Yazılı Materyaller.....	16
2.2.3. Tarih Öğretiminde Kullanılabilecek Bazı Yazılı Materyaller.....	16
2.2.4. Yazılı Materyal Olarak Dergiler.....	21
2.2.4.1. Türkiye’de Dergiciliğin Gelişimi.....	21
2.2.4.2. Tarih Dergileri.....	21

2.2.5. Tarih Öğretiminde Dergilerin Kullanımı.....	25
2.3. İlgili Araştırmalar.....	28
III. BÖLÜM.....	35
YÖNTEM.....	35
3.1. Araştırma Modeli.....	35
3.1.1. Nitel Araştırma Yönteminin Olumlu ve Olumsuz Yönleri.....	36
3.2. Veri Toplama Araçları.....	37
3.2.1. Görüşme Formunun Geliştirilme Süreci.....	38
3.2.2. Görüşme Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları.....	38
3.3. Çalışma Grubunun Belirlenmesi.....	39
3.3.1. Çalışma Grubuna Uygulanacak Tarih Dergisinin Belirlenmesi.....	40
3.3.2. Çalışma Yapılacak Ünitenin Belirlenmesi.....	41
3.3.3. Çalışma Grubuna Uygulanacak Tarih Dergisinin Sayılarının Belirlenmesi.....	42
3.3.4. Çalışma Grubuna Uygulanacak Öğretim Yönteminin Belirlenmesi.....	42
3.4. Veri Toplama Araçlarının Uygulanması.....	46
3.4.1. Görüşme Formunun Uygulanması.....	46
3.5. Verilerin Analizi.....	47
3.5.1. Görüşme Verilerinin Analizi.....	47
IV. BÖLÜM.....	48
BULGULAR VE YORUM.....	48
4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	48
4.1.1. Birinci Görüşme Sorusunun Analizi.....	48
4.1.2. İkinci Görüşme Sorusunun Analizi.....	52
4.1.3. Üçüncü Görüşme Sorusunun Analizi.....	55
4.1.4. Dördüncü Görüşme Sorusunun Analizi.....	58
4.1.5. Beşinci Görüşme Sorusunun Analizi.....	62
4.1.6. Altıncı Görüşme Sorusunun Analizi.....	65
4.1.7. Yedinci Görüşme Sorusunun Analizi.....	67
4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	69
4.2.1. Sekizinci Görüşme Sorusunun Analizi.....	69
4.2.2. Dokuzuncu Görüşme Sorusunun Analizi.....	73

4.2.3. Onuncu Görüşme Sorusunun Analizi.....	76
4.2.5. On Birinci Görüşme Sorusunun Analizi.....	78
 V. BÖLÜM.....	 82
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	82
5.1. Sonuçlar.....	82
5.2. Öneriler.....	85
KAYNAKÇA.....	88
EKLER.....	95
EK-1.....	95
EK-2.....	100
EK-3.....	103
EK-4.....	105
EK-5.....	152
EK-6.....	155

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
Tablo1:	Öğrencilerin tarih dergilerinin eleştirel düşünme becerilerine katkısına yönelik görüşleri.....	49
Tablo2:	Tarih dergilerinin eleştirel düşünme becerilerine katkısı olduğunu düşünen öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerinin türlerine ilişkin görüşleri.....	49
Tablo 3:	Öğrencilerin tarih dergilerinin okuma alışkanlığına katkısına ilişkin görüşleri....	52
Tablo4:	Tarih dergilerinin okuma alışkanlığına olumlu katkısı olduğunu düşünen öğrencilerin temalar bazında görüşleri.....	53
Tablo5:	Tarih dergilerinin devamlı okunmasına yönelik öğrenci görüşleri.....	55
Tablo6:	Öğrencilerin tarih dergilerini devamlı okuma nedenlerine yönelik görüşleri.....	56
Tablo7:	Tarih dergilerinin ve ders kitaplarının benzer yönlerine ilişkin öğrenci görüşleri.....	59
Tablo8:	Tarih dergilerinin ve ders kitaplarının farklı yönlerine ilişkin öğrenci görüşleri.....	59
Tablo9:	Uygulama sürecinde edinilen tarih bilgilerinin günlük hayatta kullanımına ilişkin öğrenci görüşleri.....	62
Tablo10:	Uygulama sürecinde edinilen tarih bilgilerinin günlük hayatta kullanabileceğini söyleyen öğrencilerin temalar bazında görüşleri.....	63
Tablo11:	Tarih dergilerinin zorluk derecesine ilişkin öğrenci görüşleri.....	66
Tablo12:	Sürecin, öğrencilerin tarih dersini sevmelerine katkısı olup olmadığına yönelik görüşleri.....	67
Tablo13:	Süreçle birlikte tarih dersini daha çok seven öğrencilerin temalar bazında görüşleri.....	67
Tablo14:	Tarih dergilerinin faydasına ilişkin öğrenci görüşleri.....	70
Tablo15:	Tarih dergilerini faydalı gören öğrencilerin temalar bazında görüşleri.....	70
Tablo16:	Uygulama sürecinin öğrencilerin en çok hoşuna giden aşaması.....	73
Tablo17:	Uygulama sürecinin can sıkıcı aşamasına yönelik öğrenci görüşleri.....	76
Tablo18:	Bakış açılarındaki değişikliğe ilişkin öğrenci görüşleri.....	78
Tablo19:	Bakış açılarında değişiklik olan öğrencilerin temalar bazında görüşleri.....	78

KISALTMALAR LİSTESİ

%: Yüzde

akt. : Aktaran

ATAM: Atatürk Araştırma Merkezi

çev.: Çeviren

Diğ : Diğerleri

Ed : Editör

***f* :** Frekans

Haz.: Hazırlayan

MEB : Millî Eğitim Bakanlığı

MEGEP: Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi

s. : Sayfa

SETA: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı

vb. : Ve benzeri

vs. : Vesaire

I. BÖLÜM

GİRİŞ

Araştırmanın bu ilk bölümünde, çalışma konusu olarak ele alınan problem cümlesi ve alt problemler, araştırmanın amacı, önemi, sınırlılıklar, varsayımlar ve araştırma içerisinde adı geçen bazı temel kavramların tanımlarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Tarih öğretiminde doğru bilinç oluşturma görevi yerine getirilmeye çalışılırken, çeşitli problemlerle karşı karşıya kalınmaktadır. Tarih derslerine ayrılan ders saatlerinin yeterli olmaması, eğitimde öğretmen merkezli öğretim anlayışı çerçevesinde daha çok düz anlatım yönteminin tercih edilmesi, ders kitaplarının tek kaynak olarak görülmesi (farklı öğretim materyallerinin kullanılmaması), tarih derslerinin genellikle yaygın anlayışla ezbere dayalı bir ders olarak görülmesi gibi problemler bunlardan sadece bazılarıdır. Ayrıca Safran (2005:11), öğretmen ve öğrenciler tarafından tarih derslerinin amaçları başta olmak üzere alanın öneminin yeterince anlaşılamadığı ve öğrencilerin tarih derslerinden gelecekteki yaşamlarına dönük bir fayda göremediklerinden bu derse ilgisiz kaldıklarını da dile getirmektedir.

Akbaba'ya (2003:20) göre, “tarih dersleri ülkemizde genel olarak öğretmen merkezli bir yapıda, düz anlatım yöntemiyle işlenmektedir. Bu durum öğrencilerin tarih dersini sıkıcı ve ezber ağırlıklı bir ders olarak görmelerinde önemli bir faktör olarak görülmektedir.” Tarih öğretimindeki önemli problemlerden biri görüldüğü gibi ezber sorunudur. Bunun önemli nedenlerinden biri; derslerde farklı öğretim yöntemlerinin kullanılmamasıdır. Bu durum öğrencilerin dersten sıkılmalarına neden olmakta ve tarih

dersinin, ezbere dayalı bir ders olarak görülmesine neden olmaktadır. 15. Milli Eğitim Şurasında (1995:12) tavsiye niteliğinde alınan kararlar arasında; “öğrencilere ezber bilgileri aktarmak yerine, öğrenmeyi öğretecek, temel kavramları anlama, yorumlama, uygulayabilme imkanı verecek, problem çözme yetenek ve davranışları ile iletişim kurmayı özendirecek öğretim yöntemlerinin kullanılması gerekmektedir.” şeklinde ifadeler yer almaktadır. Görüldüğü gibi tarih öğretiminde sıklıkla belirtilen sorunlardan biri ezber sorunudur. Tarih öğretimi, öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini kullanmasına olanak verecek şekilde düzenlenmelidir.

Dünyada, bilgilerin gelişen teknoloji ile birlikte öğrencilere nasıl daha iyi bir şekilde verileceği ve bu bilgilerin kalıcılığının sağlanması üzerine araştırmalar yapılmaktadır. Bu kalite artırma çalışmaları ülkemizde de eğitimcilerimizin üzerinde önemle durdukları konuların başında gelmektedir. Eğitimciler, özellikle öğrencilerin bireysel farklılıklarını dikkate alan, öğrenci merkezli, öğrencileri düşünmeye ve araştırmaya sevk eden, öğrenmeyi öğreten bir anlayışın hakim olduğu eğitim faaliyetlerinde daha kalıcı ve daha fazla öğrenme gerçekleşeceği üzerinde durmaktadırlar (Öztaş, 2007:5).

Tarih derslerinde “tarihsel düşünme becerileri” ön plana çıkan önemli bir noktadır. Öğrencinin bilginin üreticisi olabilmesi yani tarihsel düşünme becerilerine sahip olması gerekmektedir. Yoksa tarih daha önce de belirtildiği gibi sadece “ezberlenen” bir ders olma nitelemesinden kurtulamayacaktır. Tarihsel düşünme becerileri ise; kronolojik düşünme, tarihsel kavrama, tarihsel analiz ve yorum, tarihsel sorun analizi ve karar verme, tarihsel sorgulamaya dayalı araştırmadır. Tarih öğretiminin temel hedefi, öğrencilere olguları ezberletmekten çok, bu becerileri kazandırmak olmalıdır. Bunun için öğrenciler bilgiyi alan bireyler olarak değil, bizzat bilgiyi inşa eden bireyler olarak görülmelidir. Öğrencilere tarihsel kaynaklar verilerek tarihsel düşünme becerileri geliştirilmelidir. Özbaran’a (1992:22-23) göre, öğrencilerin geçmişi ve bugünü anlamasına yardımcı olmak, ufkunu genişletmek, olaylara sebep sonuç ilişkisi içerisinde bakarak değerlendirme yaptırabilmek, yüksek insani değerleri benimsemesine yol göstermek gibi beceri ve değerlerin geliştirilmesine dönük olarak mevcut tarih ders kitaplarının yetersiz olduğu görülmektedir. Görüldüğü gibi ders kitapları tek başına öğrencilere tarih dersi için geçerli bir takım beceri ve değerleri vermekten uzaktır.

Bu tespitin yanında, Türkiye’de tarih öğretmenlerine bakıldığında büyük çoğunluğunun derslerini, tek bir ders kitabına bağlı olarak işledikleri görülmektedir. Farklı bilgi ve yorumlar için değişik kaynaklardan yararlanılmamaktadır. Kabapınar (1999:250) ise yaptığı bir araştırmada tarih derslerinde, ders kitabının tek yazılı kaynak durumunda olduğunu belirtmektedir. Öğretmenlerin çoğunluğu tarafından tarih ders kitaplarının tek kaynak olarak kullanılması öğrencilerin tarih derslerinde tarihsel düşünme becerilerini kullanamamalarına neden olmaktadır.

Tarih derslerinde, ders kitabı haricinde farklı kaynaklardan yararlanamamasının önemli bir nedeni genellikle öğretmenlerin ders programını zamanında bitirme çabası içine girmesi ve bundan dolayı da derste bazı öğretim yöntem ve tekniklerini kullanamamasıdır. Kabapınar (1998:222-223) bu konuda, öğretmenlerin bilgi ağırlıklı öğretim yapmaya çalıştıklarını bu nedenle de derste farklı yöntem ve tekniklerin kullanılmadığını, farklı kaynaklardan yararlanılmadığını ve öğretmenlerin ders yetiştirme kaygısına düştüklerini haklı olarak dile getirmektedir.

Görüldüğü gibi, genelde tarih derslerinde ders kitabı tek kaynak olarak kullanılmakta, farklı öğretim materyalleri kullanılmamaktadır. Bunun nedenleri ise, ders kitabının bütün öğrencilerde bulunması (daha kolay ulaşılabilmesi), yukarıda da değinildiği gibi, öğretmenlerin ders programını yetiştirme çabası, farklı öğretim malzemelerini temin etme zorluğu, ...vs. gelmektedir. Güler (2005:194), bu durumu “bilim olan tarihi öğretirken, görsel ve yazılı olmak üzere çeşitli araç ve gereçler ile eserlerden pek istifade edilmemesi ve bu konuda çeşitli imkânsızlıkların çoğu zaman mevcut olmasını”, tarih öğretiminin önemli problemlerinden biri olarak görmektedir.

Tarih derslerinde sadece ders kitabının kullanılması beraberinde birçok sorunu da getirecektir. Paykoç (2003:95), tarih dersinde kullanılan kitaplarda yanlışlıklar ve yanlışlıklar olabileceğini, değişik kitap ve kaynaklar kullanılarak yanlış olan bir tek kitaptan elde edilen bilgilerin zararlarının ortadan kaldırılabileceğini belirtmektedir.

Öğretme-Öğrenme sürecinin temel unsurlarından biri de öğretime yardımcı araç ve gereçlerdir. Tarih öğretiminde ilginç bir durum vardır. Tarih dersinde öğrencilerin doğrudan doğruya gözleyemedikleri ve tanık olmadıkları geçmiş olaylar incelenir. Bu

bakımdan Paykoç'a (1991:93) göre, tarih öğretiminde, dersin amaçlarına, öğrenmenin niteliğine, öğrencilere ve öğretim durumunun özelliklerine uygun öğretim malzemesinin kullanılması gereklidir. Tarih derslerinde sadece ders kitabı yerine çeşitli öğretim materyallerinden yararlanıldığında tarih dersinin amaçlarına da ulaşılmış olacaktır. Akbaba (2003:20) bu konudaki düşüncelerini, “tarih derslerinde farklı öğretim yöntemleri ve buna bağlı olarak farklı öğretim materyallerinin kullanılması dersten beklenen amaçların gerçekleştirilebilmesinde önemli bir katkı sağlayacaktır.” şeklinde dile getirmektedir.

Tarih öğretiminde farklı öğretim materyalleri kullanılarak öğrencilerin tarih bilgilerine ulaşmaları ve tarih bilinci edinmeleri sağlanacak ve aynı zamanda öğretmen için de dersi destekleyici unsur olacaktır. Daha önce de ifade edildiği gibi, tarih dersinde doğrudan gözlenemeyen olaylar incelenmektedir. Farklı öğretim materyalleri kullanılarak işlenen derste, öğrenci, şahit olmadığı olay ve olguları daha kolay kavrayacaktır. (Güler, 2005:134) “Tarihin Toplumdaki İşlevi ve Öğretimi” adlı kitabında Türkiye’deki okullarda tarih öğretiminin sadece tarihi öğretenlerin bilgi ve tecrübeleriyle değil aynı zamanda öğreticilerin anlattıklarını destekleyen ve geliştiren yayınlarla da (kitaplar, ansiklopediler, dergiler...) sağlandığını dile getirmektedir. Öğrencilerin bu yayınları çeşitli yollarla elde etmeleri ve sürekli yararlanmaları tarihi öğrenmeleri ve tarih bilinci elde etmeleri açısından önemlidir.

Güler (2005:135) aynı eserinde, öğrencilerin tarih yayınlarını okul dışında da okuyarak belli bir düzeyde tarih anlayışına sahip olabileceklerini dile getirmektedir.

Demircioğlu’na (2007:14) göre, tarih derslerinin bir görevi de, öğrencilere bilimsel bakış açısı ve üst düzey düşünme becerilerinin (bilimsel düşünebilme, kanıtları değerlendirme, kanıtlardan elde edilen verileri birleştirme ve sonuç çıkarma) kazandırılmasıdır. Öğrenciler tarihçilerin kullandıkları kaynakları kullanarak bilgiyi kendileri keşfedeceklerdir. Öğrenciler bu kaynakları kendileri değerlendirecek ve böylece üst düzey düşünme becerilerini kazanmış olacaklardır. Bu becerileri kazanan öğrenciler de doğal olarak gazete, dergi, televizyon ve kitaplarda yer alan doğru ya da yanlış bilgileri ayırt edebileceklerdir. Görüldüğü gibi, öğrenciler, tarihsel kaynakları kendileri kullandıkları takdirde, kendi bilgilerini inşa edecekler, üst düzey düşünme becerilerini kazanacaklardır. Bir süre sonra da okudukları dergi, gazete ya da

kitaplardan elde ettikleri bilgilerin doğruluğuna ya da yanlışlığına karar verebilecek duruma gelecektir.

Güler (2005:136), tarih yayınlarının (dergi, ansiklopedi vb.) ve ders kitaplarının, görerek ve okuyarak öğrenme imkânı verdiğinden, tarih öğretiminde tarih öğretmenlerine en büyük desteği sağladığını belirtmektedir. Ayrıca yayınların öğrencilerin kendi kendine öğrenmelerine de katkıda bulunduğunu dile getirmektedir.

Schueddekopf, Bruley, Dance, Vigander (çev: Engez, 1969:118), düşüncelerini “öğretmenlerin ilerlemeler veya tarih ilmi hakkında bilgi edinebilmelerini sağlamak üzere, araştırma ve pedagoji konularında geliştirme kursları düzenlemek ve kolayca elde edilebilecek belgeler yayınlamak doğru olur.” şeklinde belirtmektedirler. Aynı şekilde ülkemizde de bunu uygulamaya çalışmak yerinde olacaktır. Ülkemizde çıkarılan bazı tarih dergilerinde, yayımlanan makalelerde bazı belgelere de yer verilmektedir. Bu dergiler öğretmen ve öğrencilere temin edilerek öğretmen ve öğrencilerin ilerlemeler ve tarih ilmi hakkında bilgi edinmeleri sağlanmış olacaktır.

Ata (2002:80-86), Tarih Derslerinde "Dokümanlarla Öğretim" Yaklaşımı adlı makalesinde, tarih derslerinde kullanılabilecek dokümanların tarih dergilerinde bulunabileceğini ifade etmektedir. Tarih derslerinde tarih dergilerinden yararlanıldığı takdirde Ata'nın da belirttiği gibi tarihi olaylarla ilgili çeşitli dokümanlara da ulaşılmış olunacaktır.

Dokümanlar, yapılacak aktiviteler için önemli bir araçtır. Tarihsel dokümanların kullanılması ile yapılacak bir derste öğrenciler bilgi ezberlemekten ziyade konu üzerinde düşünme, çeşitli tarihsel düşünme becerilerini işe katma fırsatı bulacaklar böylece öğrenciler günlük hayatlarında faydalanabilecekleri bir bakış açısı kazanma imkânı bulacaklardır (Işık, 2008:60).

Görüldüğü gibi tarih derslerinde kullanılacak yöntem kadar yararlanılacak kaynaklar da büyük önem taşımaktadır, hatta bazen kaynağın niteliğine göre derslerde temel malzeme olarak kullanılabilmektedir. Bu çalışmada, tarih derslerinde, tarih dergilerinin kullanımı konusunda 11.sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi programındaki program yaklaşımı, kazanımlar ve Atatürkçülük konuları dikkate

alınarak belli bir plan dâhilinde ders işlenmiş ve tarih derslerinde tarih dergilerinin kullanımına yönelik öğrenci görüşlerine başvurulmuştur.

1.1.1. Problem Cümlesi

11. Sınıf öğrencilerinin tarih derslerinde tarih dergilerinin kullanımına yönelik görüşleri nelerdir?

1.1.2. Alt Problemler

Araştırmada belirlenen alt problemler aşağıda maddelenmiştir;

1. Öğrencilerin tarih dergilerine yönelik görüşleri nelerdir?

1.1.Ders sürecinde okuduğunuz tarih dergilerinin eleştirel düşünme becerilerinize katkıda bulunduğunu düşünüyor musun? Nasıl? (Eleştirel düşünme: Elde edilen bilgiyi olduğu gibi kabul etmek yerine bunları sürekli inceleyerek, sorgulayarak ölçütlere göre değerlendirerek açıklama ve yargıya varmak)

1.2.Ders sürecinde tarih dergilerini okuman okuma alışkanlığına katkı sağladı mı? Nasıl?

1.3.Bundan sonra tarih dergilerini okumaya devam eder misin? Neden?

1.4.Tarih dergilerini ders kitabı ile karşılaştırdığında benzer ya da farklı yönler nelerdir?

1.5.Tarih dergilerinden edindiğin bilgileri günlük hayatta da kullanabileceğini düşünüyor musun? Neden?

1.6.Tarih dergilerinde okuduğunda ne gibi zorluklarla karşılaştın?

1.7.Tarih dergileriyle işlediğimiz dersin tarihi sevmene katkıda bulunduğunu düşünüyor musun? Neden?

2. Öğrencilerin uygulamaya yönelik görüşleri nelerdir?

2.8.Ders kitabında olmayan tarihi olay ve olguları öğrenmede ders sürecinde kullandığımız tarih dergilerinin faydası olduğunu düşünüyor musun? Düşünüyorsan nasıl?

2.9.Uygulama sürecinde en çok ne hoşuna gitti?

2.10.Uygulama sürecinde canını en çok sıkkan ne oldu?

2.11.Ders sürecini dikkate aldığınızda tarihi olaylara bakış açında değişiklik oldu mu? Nasıl? (Sürecin sana farklı bakış açısı kazandırdığını düşünüyor musun?) (Sorular Ek-1’de verilmiştir.)

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı, 11. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi “Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası” ünitesinin öğretiminde akademik tarih dergilerinin kullanımının, öğrenci (tarih dergilerinin kullanımına ve uygulamaya yönelik) görüşlerine etkisini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda yapılan çalışma ile akademik tarih dergilerinin tarih derslerindeki etkisi araştırılmış, nitel yöntem ile de öğrenci görüşleri belirlenmiştir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Öğrenme, hatırlama ve etkili öğretim konusunda yapılan araştırmalar, öğrenim-öğretim araç ve gereçlerinin faydaları konusunda birçok önemli sonuçları ortaya koymaktadır. Eğer öğretmen araç ve gereç kullanırsa, öğrenciler elbette daha iyi öğrenirler. Bu da öğrendiklerini hatırlayıp bunları kullanacakları anlamına gelir (Köstüklü, 1998:105). Eğitim-öğretimde araç gereç kullanımının, nitelik ve nicelik açısından verimliliği büyük oranda artırdığı bilinen bir gerçektir. Özellikle tarih gibi soyut kavramlara dayalı derslerin öğretiminde araç-gereç kullanımı kaçınılmazdır. Derste kullanılacak araç-gereçler öğretmenin yükünü kolaylaştıracağı gibi, öğrencinin de daha iyi motive olmasını ve derse katılımının artmasını sağlayacaktır (Safran, 2002:78).

Tarih öğretmenlerinin her zaman aynı yöntemi kullanmadığı bilinir. Herhangi bir yöntemle aynı sonuçlar alınamaz. Bir derste, öğrencilerin ortalama kavrama oranı yalnızca % 5’tir, eğer okuma yaparlarsa % 10 olur. Görsel-işitsel (audiovisual) yöntemler kullanırsanız bu oran % 20’den biraz fazla olur. Bir gösteri (tatbikat) ile ders anlatılırsa oran % 30, grup tartışması olursa % 50, uygulamalı öğreniyorlarsa % 75 ve başkalarına öğretiyorlarsa bu oran % 90 olur (Türkiye ETTV, 2003:28,29).

Modern toplumun en önemli özelliklerinden biri, iletişim teknolojisinin bireyin günlük yaşamında biçimde yer alması ve toplumdaki hemen hemen herkesin kitle iletişiminin içine girmesidir. TV, radyo, gazete, dergi ve büyük alanlarda yapılan toplantılar özgür modern toplum yaşamının bir parçasıdır (Cüceloğlu, 1999). Görüldüğü gibi kitle iletişim araçları hayatımızın her alanında yer almaktadır.

Öncelikle bu araştırma yukarıda da değinildiği gibi tarih derslerinde tarih dergilerinin kaynak oluşturması açısından önemlidir. Bu araştırma ile beraber öğrenciler hem MEB'e bağlı Talim ve Terbiye Kurulu tarafından hazırlanan Tarih Dersi Öğretim Programında yer alan temel becerileri (Türkçe'yi doğru, etkili ve güzel kullanma, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim kurma, araştırma-sorgulama, sorun çözme, bilgi teknolojilerini kullanma, girişimcilik, gözlem yapma, değişim ve sürekliliği algılama, mekânı algılama, sosyal katılım) geliştirecekler hem de tarihsel düşünme becerilerini geliştireceklerdir. Tarih derslerinde akademik tarih dergilerinin kullanılmasıyla öğrencilerin yukarıda belirtilen üst düzey düşünme becerilerinin geliştirilmesi beklenmektedir. Örneğin derste Ermeni meselesi işlenirken bu konuyla ilgili Ermeni Araştırmaları Dergisi'nden ilgili makale okunarak hem derse kaynak sağlanacak hem de öğrenciler konuyu farklı bakış açılarıyla öğrenip değerlendirebileceklerdir.

Özbaran'a (akt. Işık, 2008:3) göre, tarih ders kitaplarında farklı yorum ve görüşlere yer verilmemekte, dolayısıyla öğrencilerin tarihin yoruma dayalı yapısını görmeleri ve kendi görüşlerini oluşturmaları engellenmektedir. Derslerde tarih dergilerinin kullanılmasıyla öğrenciler ders kitabını tek doğru kaynak olarak görmeyecek ve farklı kaynaklarla mukayese ederek kendi bilgisini oluşturmuş ve böylece yeniden yapılandırmış olacaktır. Böylece yapılandırmacı eğitim yaklaşımı da derste kullanılmış olacaktır. Ayrıca öğrenciler, yapılandırmış oldukları bilgileri tartışma ortamında kullanabileceklerdir.

Öğrencilerin bu araştırma ile beraber, işlenen konunun uzmanlarını tanıması, makale ve yazılarını okuması ve o konuyla ilgili düşüncelerini öğrenmesi beklenmektedir. Böylece öğrenciler, bir olaya birden fazla bakış açısıyla bakılabildiğini, tek doğru olmadığını göreceklerdir.

Safran’a (2005:14) göre, dersin bilginin ezberlenmesi ve ezberlenenin olduğu gibi dışa vurulması şeklinde işlendiği, bunun da daha yüksek düzeydeki zihinsel becerilerin ihmal edilmesine sebep olduğudur. Bu araştırmayla öğrencilerin bilgiyi ezberlemesinin önüne geçilmesi ve üst düzey zihinsel becerilerini kullanmalarının sağlanması hedeflenmektedir.

15. Milli Eğitim Şurasında (1995:168-169) tavsiye niteliğinde alınan kararlar arasında; Türkiye ve benzeri gibi gelişmekte olan ülkelerin, iletişim araçlarını yalnızca halkı eğlendirmek için değil, onları eğitmek için de kullanmaları gerektiği, çağdaş teknolojinin ürünü olan çeşitli kitle iletişim araçlarından, geleneksel okul öğretimini zenginleştirmek; yaratıcı düşünen, çeşitli iletişim kaynaklarından gelen bilgileri iyi değerlendirip kullanabilen insanları yetiştirmek için yararlanılabileceği, gazete, dergi, radyo vb. kitle iletişim araçları olarak nitelendirilebileceği dile getirilmiştir. Görüldüğü gibi kitle iletişim araçlarından eğitim amacıyla yararlanılması gerekmektedir. Çünkü kitle iletişim araçları, derste öğretmene hem kaynak sağlayacak hem de yaratıcı düşünen, öğrenen, öğrendiği bilgileri kullanabilen, yorumlayabilen, eleştirel düşünen bireylerin yetiştirilmesinde yardımcı olacaktır. Gelen (1999:13), öğrencilerin eleştirel düşüncelerinin, çeşitli etkinliklerle geliştirilebileceğini belirtmiştir. Gelen’e göre bu etkinliklerden biri de “gazete ve dergilerde yayımlanan makaleleri inceleyerek ön yargıları ve eğilimleri belirlemeye çalışma”dır.

Türkiye’de daha önce böyle bir araştırmanın yapılmadığı tespit edilmiş ve bu araştırmayla tarih derslerinde kitle iletişim araçlarından biri olan akademik tarih dergilerinin kaynak olarak kullanılması hedeflenmiştir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

- Bu araştırma 2010–2011 eğitim - öğretim yılı 2. dönemi ile
- Ankara ili Yenimahalle ilçesinde bulunan Gazi Çiftliği Lisesinde öğrenim gören 11/B sınıfı öğrencileri ile
- 11. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin 6. ünitesi olan “Atatürk Dönemi Dış Politika” ünitesi ile
- Uygulama sürecinde kullanılan Atatürk Araştırma Merkezinin çıkarmış olduğu derginin üç sayısı ve bunların içeriğinde bulunan makaleler ile

- Araştırmacı tarafından sorulan görüşme sorularına öğrencilerin verdiği cevaplar ile
- Elde edilen bulgular beş hafta (10 ders saati) süresince devam eden uygulama ile sınırlıdır.

1.5. Varsayımlar

Bu araştırmada aşağıda sıralanan varsayımlar kabul edilmiştir:

- Bu araştırmada bilgi toplamak amacıyla öğrencilerden alınan tüm cevapların samimi olduğu ve öğrencilerin doğru cevap vermeye çalıştıkları kabul edilmiştir.
- Araştırma için ayrılan zamanın (beş hafta) yeterli olduğu kabul edilmiştir.

1.6. Tanımlar

Tarih: Geçmişteki olayları; yer, zaman ve failleri göstererek kaynaklara dayalı olarak sebep-sonuç ilişkisi içerisinde inceleyen bir bilim dalıdır.(Köstüklü, 1999:12)

Tarih Öğretimi: İlköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki Sosyal Bilgiler, Osmanlı Tarihi, Atatürkçülük ve T.C. İnkılâp Tarihi dersleri adı altında tarih disiplininin içeriğini, yapısını ve becerilerini yaklaşık 10-16 yaş arasındaki erişkinlere kazandırmaya yönelik pedagojik yaklaşım ağırlıklı çalışan bir bilim dalıdır (Ata, 2002:169).

Dergi: Siyaset, edebiyat, teknik, ekonomi vb. konuları inceleyen ve belirli aralıklarla çıkan süreli yayın, bülten, mecmua.
(http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.508ab0d4bbb730.33130822)

Ortaöğretim: İlköğretimden sonra öğrenimini sürdürmek isteyen öğrencilere bir meslek kazandırmayı ve onları yükseköğretim kurumlarına hazırlamayı amaçlayan eğitim devresidir. (Fidan ve Erden, 2001:208)

Belge: Bir gerçeğe tanıklık eden yazı, fotoğraf, resim, film vb., vesika, doküman (TDK, 2012: <http://www.tdk.gov.tr>).

Materyal: Yazılı, sözlü, görüntülü, kaydedilmiş her türlü belge.
(http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.508ab0dcce2056.89254517)

II. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmanın bu bölümünde, araştırma konusu ile bağlantılı olan kaynaklardan elde edilen kuramsal ve araştırma bulgularına dayalı bilgiler bir araya getirilerek kavramsal çerçeve oluşturulmuştur.

2.1. Tarih Öğretimi

Bu başlık altında tarih öğretimi ve amaçlarının genel özellikleri ele alınmıştır.

2.1.1. Tarih Öğretimi ve Amaçları

Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 2008 yılında çıkarmış olduğu ortaöğretim tarih dersi programına göre, günümüzde yaşanan değişimler ve gelişmeler tarih öğretiminin yenilenmesini de zorunlu hale getirmektedir. Eğitim ve öğretim alanındaki gelişmelerin, uygulanan yöntem ve teknikler ile eğitim araçlarındaki değişim ve çeşitliliğin öğretim programlarına yansımaları kaçınılmazdır. Tarih alanında yapılan araştırmalar ve yeni yayınlar, tarih dersinin içeriğinin de güncellenmesi gerektiğini göstermektedir.

Tarihi kavramsal olarak tanımlamaya yönelik farklı yaklaşımlar, doğal olarak tarih öğretiminin, tarih ders konularının ve içeriğinin de nasıl olması gerektiği konusunda farklılıklar sergilenmesine yol açmıştır.

Öncelikle, daha önce de belirtildiği gibi, tarih dersinin ezbere dayalı, sıkıcı ve gereksiz bir ders olduğu yönünde birtakım olumsuz düşünceler mevcuttur. Tarih öğretiminin amaçlarından biri, tarih dersine yönelik bu olumsuz tutumları ortadan

kaldırmak olmalıdır. Güler’e (2005:119) göre, “tarih öğretiminin amaçlarından biri de, kuşkusuz, onun tasvirçilik ve aktarmacılığa dayanan sıkıcı, gereksiz bir saha, okutulan bir ders olduğu inancının dayanaklarını ortaya koyarak, bunun yanlışlığını göstermektir.” Yine Güler (2005:117) bu konuda tarihi öğretecek kişilerin, öğretilecek bilgi ve fikirleri karşısındakilere nasıl sunacağının yöntemini bulmaları, bilinen yöntemleri geliştirmeleri, öğrencilere ve toplumun diğer üyelerine bunları sıkmadan kavratmaları gerektiğini belirtmiş ve tarih öğretiminin sıkıcılıktan kurtarılması gerektiği üzerinde durmuştur.

Tarih öğretimi genelde belli bir program dâhilinde okullarda okutulmakta ve öğrencilere tarih ile ilgili bilgi, birtakım tutum ve beceriler verilmeye çalışılmaktadır. Demircioğlu’na (2007:10) göre tarih öğretiminin amacı, “formal eğitim kurumları aracılığıyla, tarih biliminin ortaya koymuş olduğu bilgi, tutum ve becerileri öğrencide davranış haline getirmeyi hedeflemektedir.”

“Tarih öğretiminin birçok amacı içerdiğini unutmamak gerekir... en başta gelen amacı, bu bilim alanından insanların sosyal hayatları için yararlanmalarıdır. Tarih öğretimi gerçekleştirmeye çalışılırken, diğer taraftan bazı televizyon ve sinema kuruluşları ile kitap, dergi, gazete gibi yayınlardan bu amaçla yararlanılmaktadır (Güler, 2005:119).”

“Tarih niçin öğretilir?” sorusuna Nichol (1991:3-4) tarihin toplumsal kaynaşmayı sağladığını; öğrencileri iyi bir vatandaş, aynı zamanda milletin sadık taraftarları yaptığını; bireye yaşama uyum sağlamada yardımcı olduğunu; ahlâk katkısı sağlamaya ve dünya vatandaşlığı bilincine erişmeye yönelik öğretildiğini belirtir. Görüldüğü gibi tarih öğretiminin amaçları arasında bireylerin, iyi, ahlaklı ve bilinçli birer vatandaş olmalarına yardımcı olmak da yer almaktadır.

Paykoç (2003:8) ise tarih öğretiminin bütünlük içinde ele alınması gerektiğini belirtmiş aynı zamanda diğer sosyal bilimler derslerinden de bağımsız olmaması gerektiğine vurgu yaparak, öğretim etkinliklerinin bu bütünlük dikkate alınarak düzenlenmesi gerektiğini dile getirmektedir.

Gerçekten de tarih dersleri, diğer sosyal bilimler dersleri ile de yakından ilgilidir. Ortaöğretimi ele aldığımızda, tarihin, coğrafya, sosyoloji, felsefe gibi sosyal bilimler dersleri ile bütünlük içinde olduğunu görüyoruz. Tarih-coğrafya ilişkisini göz önüne aldığımızda, tarihi olayların yaşandığı bir mekânın mutlaka mevcut olduğunu ve bu mekânın coğrafya dersi ile de yakından ilgili olduğunu görmekteyiz.

Tarih öğretiminin amacı öğrencilere, bazı tarihi olayları, bilgi, beceri ve tutumları öğretmenin yanında öğrencilerin tarihi bir olayı okurken nasıl okumaları gerektiğini, olayları okuyup doğru kabul etmek yerine bu olaylara eleştirel gözle bakabilmeyi de öğretmek olmalıdır. Tanrıöğen (1995:338-339), bu konuda tarih öğretiminde öğrencilerin çeşitli görüşleri okuyup kıyaslayabilmelerini, tarih ve sosyal bilgiler ile ilgili makaleleri, bir romanı okudukları şekilde okuyamayacaklarını kavramaları gerektiğini, “eleştirel okuma” becerilerini geliştirmeleri gerektiği üzerinde durmaktadır.

Özalp, (2000: 4-5) ise bireylere ezber ağırlıklı bilgiler yüklemenin doğru olmadığını, tarih öğretiminde zihinsel becerilerin ön plâna çıkarılması gerektiğini, bilgiye erişebilen, öğrendiklerini kullanabilen bireylerin yetiştirilmesi gerektiğini belirtir ve tarih öğretiminde, evrensel değerleri kazanmış, temel insan haklarına saygı ve hoşgörü anlayışını geliştirmiş ve demokrasi bilincine sahip bireyler yetiştirmeyi tarih öğretim hedefleri olarak sıralar.

2.2 Eğitim-Öğretimde Materyal Kullanımı

“Öğretim materyali, öğretme-öğrenme sürecinin temel öğelerinden biridir. Öğrencilerde amaçlanan bilgi, beceri, tutum ve değerleri geliştirmek için kullanılan tüm araç, gereç ve kaynaklar öğretim materyali kapsamına girer” (Paykoç, 2003:93).

Öğretim amaçlı kullanılan araç-gereç ve materyallerin seçiminde öğretim hedefleri, öğretim yöntemi, öğrenci özellikleri, öğretim ortamı, araçların özellikleri, tasarım özellikleri, öğretmenlerin tutumları ve becerileri, maliyet ve zaman gibi faktörler etkilidir (Bayram, 2006:79). Dolayısıyla, hangi yaşta olursa olsun, bir konu ile ilgili yeni şeylerin öğretilmesine somut mesajlarla başlanıp öğrenenin ilerlemesine paralel olarak yavaş yavaş soyutlaştırılan mesajlarla devam edilmesi ve bu çerçevede öğrencinin

mümkün olduğunca çok duyu organının öğrenme işlemine katılacağı etkinliklerin düzenlenmesi, daha iyi öğrenme sağlayacaktır (Yalın, 2001:21).

Yalın (2003:82)'a göre öğretme ve öğrenme sürecinde kullanılan materyallerin eğitim-öğretim ortamına pek çok katkısı vardır Bunlardan bazıları:

- Çoklu öğrenme ortamı sağlar.
- Öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olur.
- Öğrencilerin dikkatini çeker.
- Öğrencilerin konuyla ilgili bilgileri hatırlamalarını kolaylaştırır.
- Soyut kavram ve olayları somutlaştırır.
- Zamandan tasarruf sağlar.
- Farklı zamanlarda birbirleriyle tutarlı içeriğin sunulmasını sağlar.
- Tekrar tekrar kullanılabilir.
- İçeriği basitleştirerek anlaşılmasını kolaylaştırır.

2.2.1. Tarih Öğretiminde Materyal Kullanımı

Tarih dersi konusu itibariyle uzun zaman önce meydana gelmiş olayları ele aldığı ve öğrencilerin günlük yaşam ve deneyimlerinden uzak olduğu için soyut bir ders olarak tanımlanabilir. Bu özelliği nedeniyle özellikle yaşı küçük olan öğrenciler, uzun zaman önce meydana gelmiş bu olayları anlamlandırmakta zorluk yaşamaktadırlar. Yani tarih bugüne getirilmeden öğretilmeye çalışılmakta ve bu nedenle de bazı öğrenciler tarih derslerini sıkıcı, anlaşılmaz, gereksiz bir ders olarak görmektedirler. Tarih derslerini daha zevkli ve anlaşılır hale getirmenin yollarından biri de dersin içeriğine yönelik materyal tasarlamaktır. Tarih derslerinde çok değişik materyaller kullanmak mümkündür (Demircioğlu, 2012:5). Tarih derslerinde kullanılacak kaynaklar, çeşitli araç ve gereçler, öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini geliştirecek aynı zamanda görerek, dinleyerek, dokunarak öğrenecekleri için öğrencilerin tarih konularını daha kolay öğrenmelerini sağlayacaktır. Nitekim Büyükkaragöz ve Çivi'ye (1997:279) göre, eğitim araç ve gereçleri, çeşitli duyu organlarına hitap ederek, algılama ve öğrenmeyi kolaylaştırıp, eğitimin etkinliğini artırır. Bir eğitim aracı ne kadar çok duyu organına hitap ederse o ölçüde etkili olmaktadır.

2.2.2. Yazılı Materyaller

Candan(akt. Yahşi, 2011:30)'a göre, yazılı materyaller en eski ve en yaygın biçimde kullanılan eğitim kaynaklarından biridir. Kitaplar, dergiler, gazete ve bir tek yazılı sayfa dahi, yazılı materyaller kapsamına girmektedir. Yazılı materyallerin en büyük avantajı bireyin iyi bilgiyi defalarca tekrar okumasına ve bireysel çalışmasına olanak sağlamasıdır. Bu sebeple yazılı materyaller zor ve karmaşık bilgilerin kazandırılmasında etkili bir biçimde kullanılabilir. Taşınabilir olması, diğer materyallere göre ucuz olması yazılı materyallerin diğer avantajlarıdır.

Yazılı materyaller tarih derslerinin de vazgeçilmez kaynaklarındandır. İnsanoğlu, yazının keşfinden günümüze gelene kadar pek çok yazılı materyal bırakmıştır. Bu materyallerin hepsi tarih dersleri için önemli olup geçmişi bugüne taşımamıza yardımcı olabilecek unsurlardır. Kalıcı bir tarih dersi için belgeler, kitaplar, anılar, gazeteler, dergiler vb. materyallerden yararlanılmalıdır. Ayrıca bu materyaller, öğrencilerin problem çözme becerilerini geliştirebilecek unsurlardır. Bu materyaller sayesinde öğrencilere bilimsel olanla olmayanı, olguyla yorum arasındaki farkı göstermek mümkündür.

2.2.3. Tarih Öğretiminde Kullanılabilecek Bazı Yazılı Materyaller

Ders Kitapları

Günümüzde en fazla okunan kitaplar ders kitaplarıdır. İnsanların çoğu da ilk ve ortaöğretimde gördüğü tarih dersleri sayesinde tarih bilgisi edinirler. Bu sebepten Copeaux (2000), ders kitaplarını birinci sınıf kaynak olarak gösterir. Kabapınar (1999:250), İzmir'de yaptığı bir çalışmada tarih derslerinde, ders kitabının hemen hemen tek yazılı kaynak durumunda olduğunu belirlemiştir. Görüldüğü gibi ders kitapları eğitim-öğretim sürecinin temel materyallerindendir. Öğretmenler tarafından sıklıkla tercih edilmesinin öncelikli nedeni program doğrultusunda bilgilerin sırasıyla verilmesidir. Ayrıca ders kitaplarının kullanımı da diğer materyallere göre daha rahattır (Öztürk ve Otluoğlu, 2002:155).

Paykoç(2003:121)'a göre öğretimde ders kitapları mutlaka önemli bir yer tutmaktadır. Ancak öğretimi mutlaka ders kitabına göre ayarlamak gerekmez. Ders kitabından genel olarak yararlanılabilir, içinden bazı bölümlerin üzerinde durulurken bazı bölümleri de farklı malzemelerle destekleyerek işlenebilir. Schueddekopf ve arkadaşları (1969:121) yaptıkları çalışmada ders kitabını ana kaynak olarak görmüş ancak bunun yanında diğer kaynaklardan da yararlanmanın gerekliliği üzerinde durmuşlardır. Bu konudaki görüşlerini “Ders kitaplarını tamamlamak üzere, diyapozitif ve projeksiyondan (yorumları ile birlikte) yararlanmak uygun olur” şeklinde ifade etmişlerdir.

Baymur (1945:46), okullarda okutulacak ders kitabının nasıl olması gerektiği konusunda 67 yıl öncesinde dahi çok güzel tespitlerde bulunmuş, ders kitabının öğrenciyi kendi kendine düşünmeye sevk edecek şekilde olması gerektiğini belirtmiştir. Günümüz ders kitaplarında Baymur'un tespitlerini desteklercesine öğrencinin kendi kendine düşünmesi ve bilgiyi inşa etmesine yönelik çalışmalar yapılmaktadır.

Görüldüğü gibi tarih öğretiminde yararlanılan en önemli malzeme ders kitaplarıdır. Ancak derslerde ders kitabı tek kaynak olarak algılanmamalı onu tamamlayıcı ve ona yardımcı kaynaklar da kullanılmalıdır. Maalesef günümüzde öğretmenlerimiz derslerde çoğunlukla ders kitabından başka kaynaklar kullanmamakta bu da öğrencilerin üst düzey öğrenme becerilerini kullanamamalarına neden olmaktadır.

Başvuru Kitapları

Başvuru kitaplarının arasında, “ansiklopediler, yıllıklar, sözlükler, atlaslar, kılavuz kitaplar, yaşamöyküleri bu tür kitaplardandır. Bu kaynaklarda olgulara dayalı bilgileri bulmak olanaklıdır. Ayrıca çeşitli toplulukların, kültürlerin ve kentlerin tarihleri ve yönetim biçimleri ile ilgili broşürler, kitapçıklar ve el kitapları bulunmaktadır (Paykoç:2003:103).”

Baymur(1945:79)'a göre, “Lügatlerle ansiklopediler, zihni kuvvetlerin formel gelişimi için de zemin hazırlar, kısa kelime izahları, imgelem ve düşünce ile

tamamlanmaya ihtiyaç gösterir. Telgraf üslubu ile yazılan izahlar, talebeye ayrıca kısa ifade örnekleri verir.

Edebi Ürünler

Efsaneler, destanlar, masallar, bilmeceler, atasözleri, halk hikâyeleri, halk şiirleri (türküler), şiirler, öyküler, tarihi romanlar, gezi yazıları (seyahatnameler), keşifler, denemeler, makaleler, fıkralar, belgeseller, biyografiler, biyografik romanlar, monografiler, söylevler, tiyatro eserleri, anılar, mektuplar (Öztürk ve Otluoğlu, 2002:102), tarih derslerinde yararlanılabilecek edebi ürünlerin içinde yer almaktadır.

Raporlar

Tarihte pek çok konu hakkında gerek özel kuruluşların gerekse devlet kurumlarının o dönemde meydana gelen gelişmeler ile ilgili yazdırılmış, tutulmuş raporlar tarih derslerinde kullanılabilecek dokümanlar arasında yer almaktadır. Mesela Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu sıkıntıların tespiti ve ıslahatların yapılması için devlet tarafından bazı kişilere hazırlatılan raporlar, o dönemde içinde bulunulan olayların aydınlatılması, öğrenilmesi için tarih derslerinde kullanılabilecek önemli dokümanlar olabilir (Işık, 2008:39).

Telgraflar

Telgraflar pek çok tarihi konunun açıklanmasında kanıt olarak kullanılabilen bir tarihsel doküman türüdür. Özellikle de Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinin içeriğine dönük birçok önemli telgraf dokümanı bulunmaktadır (Işık, 2008:39).

Fermanlar/ Hatlar

Osmanlı Devleti'nde padişahın verdiği, uyulması gerekli hükümleri taşıyan yazılı buyruk anlamına gelen fermanlar ve bir sanat eseri olan hatların tarihte örnekleri oldukça fazladır. Padişah fermanlarından yararlanılarak öğrenciye ferman ile ilgili

olaylar, yine hatlar da kullanılarak öğrencilere hat sanatı ile ilgili meslek kavramları öğretilir (Işık, 2008:39).

Savaş Verileri ve Anlaşma Metinleri

Herhangi bir savaşa ait istatistiki veriler (tarafların asker sayısı, araç-gereç, mühimmat durumu... vs.) ve savaş sonrası imzalanan barış anlaşmaları tarih derslerinde kullanılabilecek yazılı materyallerdendir (Işık, 2008:40).

Gazeteler

Gazeteler, yayındıkları döneme ait gündelik bilgiler verdiğinden ana kaynaklar arasında sayılmaktadır (Güler, 2005:70). Nitekim gazeteler yurt içi ve yurt dışında olup bitenleri sıcak sıcak okurlarına ulaştırır (Baymur, 1945:48). Deveci'ye göre tarih derslerinin öğretiminde gazetelerden yararlanılarak öğrenciler sosyal dünya ile ilgili ilginç problemlerle karşı karşıya getirilir. Gazeteler, öğrencilerin gözlem yapmalarına, soru sormalarına, bilgiyi araştırmalarına, gazetede çıkan olaylar hakkındaki düşüncelerini açıklamalarına, konu hakkındaki görüşlerini tartışmalarına, kendilerini geliştirip değiştirmelerine olanak sağlamaktadır. Öğrenciler, gazetelerden yararlanılarak işlenen tarih dersleriyle, kendi yapılandırdıkları bilgileri ve okul programından elde ettikleri bilgileri bütünleştirip, bunlardan sonuç çıkarırlar ve sunulan problemleri çözmek için araştırma yapmaya başlarlar (akt. Yahşi, 2011:48-49).

Dergiler

“Dergi kavramı, eskiden kullanılan mecmua sözünü karşılamak üzere, 1950’li yıllarda yaygın olarak kullanılmaya başlayan terimdir ve siyaset, edebiyat, teknik gibi konuları inceleyen ve belirli aralıklarla çıkan süreli yayın” (1998,TDK) şeklinde tanımlanmaktadır. Ayrıca gazete ve dergiler kitle iletişim aracı olarak da kabul edilmektedir. Sosyal bilimler sözlüğüne baktığımızda kitle iletişim araçları aşağıdaki gibi tanımlanmaktadır:

“Kitle iletişim araçları; geniş kitleleri eğlendirmek, kitlelere bilgi veya mesaj vererek onları aydınlatmak, yönlendirmek veya denetlemek gibi amaçlarla kullanılan televizyon, radyo, gazete ve dergi gibi araçlardır” (Demir ve Acar, 1997:134).

Kocabaşoğlu'na göre ise "Sürelî yayınların gazete dışındaki en önemli türü dergi, ya da eski dildeki adıyla 'mecmua'dır, derlemek, toplamak anlamlarını taşıyan kelimelerden almıştır adını, Ülkemizde 'mecmua' ya da dergi kavramı kitaba yakın olan ve yılda en çok 3-4 kez yayınlanan 'revue', 'review' lardan, gazeteye yakın olan ve haftada ya da on beş günde bir yayınlanan magazin'e kadar tüm süreli yayınları kapsayacak şekilde anlaşılmaktadır" (akt. Suiçmez, 2009:5). Candan (2003:38) ise dergileri ve belli aralıklarla çıkan kitaplara göre daha güncel olan ve öğretim faaliyetlerini destekleyen yazılı materyallerden biri olarak göstermektedir. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı(SETA)'nın (2012:73-78) "Türkiye'nin Gençlik Profili" adlı çalışmasında, 10.174 katılımcıdan (araştırma 15-29 yaş aralığını kapsamaktadır.) 1.719'u her gün düzenli gazete okuduklarını, 2.075'i genelde okuduklarını, 3.012'si ara sıra okuduklarını ve 3.368'i ise pek okumadıklarını belirtmişlerdir. Yani gazete okuyanların sayısı, 6.806'dır. Oysaki yine aynı araştırmada katılımcıların sadece, 1221'i dergi okuduklarını belirtmiş, 8.953'ü de dergi okumadıklarını dile getirmiştir. Yine 1990 yılında, Türk Kütüphaneciler Derneği Genel Merkezi tarafından T.C. Kültür Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü adına PİAR Araştırma Limited Şirketi'ne yaptırılan "Niçin Az Okuyoruz" kamuoyu araştırması sonuçlarına göre; gazete okuma oranı kitap okumaya göre oldukça yüksektir. Hiç gazete okumayanların oranı yalnızca % 8'dir. Katılımcıların yarsına yakın bölümünün günde 1 gazete okuduğu görülmektedir. Gazetelerde en fazla haber başlıkları ilgi çekmektedir. Bunu ülke içi toplumsal ve siyasal haberler ile ülke dışı toplumsal ve siyasal haberler izlemektedir. Dergi okuma oranı gazete okumaya nazaran çok daha düşüktür. Deneklerin %25'i dergileri düzenli olarak takip etmekte, yarisına yakın bölümü ise hiç dergi okumamaktadır. Genellikle toplumsal-ekonomi-siyasal içerikli dergilerin okunduğu görülmektedir, (<http://www.tk.kutuphaneci.org.tr>). Görüldüğü gibi, gazete okuyanların sayısı dergi okuyanların sayısından oldukça fazladır. Dergiler günümüzde gazetelerden sonra kullanılan en yaygın süreli yayınlardan birisidir. Gazeteler günlük (daha çok güncel olayları içeriyor) olarak ve çok sayıda basılmakta iken dergiler haftalık, aylık (1 aylık, 3 aylık ya da 4 aylık) ya da yıllık olarak yayımlanmaktadır.

Şimşek'e göre, Tarih araştırmalarında özgün arşiv belgeleri yanı sıra dergiler de birincil kaynaklar arasında yer almaktadır. Dergilerin üç ayrı önemi vardır; kendi döneminde en çok etki yaratmış siyasi ve toplumsal görüşleri kaydeder, olaylara ilişkin

kayıtlar sağlar ve habercilik dışı konulara ilişkin araştırma sonuçları sunar (akt. G, 2011:1).

2.2.4. Yazılı Materyal Olarak Dergiler

2.2.4.1. Türkiye’de Dergiciliğin Gelişimi

şimşek’e göre, Tanzimat dönemi, Türk dergi tarihinde ayrı bir yere sahiptir. Çünkü Türk dergicilik tarihi alanında ilk girişimler Tanzimat döneminde yaşanmıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra günlük olarak çıkan gazetelerin yanında 15 günlük ve aylık olarak yayınlanan dergilerin bulunduğu görülmektedir. İlk Türk dergileri ile Avrupa’da yayınlanan ilk dergiler arasında çeşitli benzerliklerin bulunduğu görülmektedir. Avrupa’da olduğu gibi Türkiye’de de ilk dergiler bilim dergiciliği olarak gelişmiştir. Çünkü Avrupa’daki gibi ülkemizde de ilk dergiler ilmi cemiyetlerin birer yayın organı olarak ortaya çıkmıştır (akt. G, 2011:7). Osmanlıda ilk bilimsel nitelikli srelil yayın 1831 yılında Takvim-i Vakayi’den 18 yıl sonra yayınlanan “Vakayi-i Tıbbiye” (1849/1850-1265-1269) adlı tıbbi srelil yayındır (Keseroğlu, 1995:25). şimşek ise Osmanlı İmparatorluğu’nda ilk derginin 1862 yılında yayımlanmaya başlanan ‘Mecmua-i Funun’ dergisi olduğunu kaydetmektedir (akt. Bacaksız, 2010:74). Bu bilgiler ışığında Türkiye’de yayınlanan ilk srelil yayının Vakayi-i Tıbbiye, ikinci yayının ise Mecmua-i Fnn olduğu görülmektedir.

Daha sonra yayımlanan başlıca dergiler, Mir’at(1862), Mecmua-i İber-i İntibah(1862), Mecmua-i Ceride-i Askeriye(1864), Mecmua-i İbretnmat(1865), Mecmua-i Maarif(1866), Mecmua-i Ulum(1867) gibi dergilerdir (Suiçmez, 2009:8). Türkiye’de 19. yüzyılın sonlarından itibaren çeşitli alanlara yönelik dergiler yayınlanmaya başlamıştır. ocuk dergileri, mizah dergileri, kadın dergileri, ilmi dergiler, edebiyat dergileri ve meslek dergiler bunlardan bazılarıdır.

2.2.4.2. Tarih Dergileri

Türkiye’de tarih dergisi yayıncılığı ilk kez 1910 yılında *Tarih-i Osmani Encümeni Mecmuası*’yla başlamış ve günümüze kadar pek çok tarih dergisi yayımlanmıştır. Tarih-i Osmani Encümeni, modernleşme yolundaki Osmanlı Devleti’nin ihtiyaçları doğrultusunda

tarih yazıcılığında yeni bir döneme duyulan ihtiyaç neticesinde ortaya çıkmış ve üretilen tarih bilgisini dergi, kitap gibi iletişim araçları vasıtasıyla yaygın hale getirmekle görevlendirilmişti (Özcan, 2011:112).

Akademik Tarih Dergileri

Akademik dergi Kozak (2003:152)’a göre, “bilimsel araştırma bulgularının yanı sıra analiz, değerlendirme, tartışma vb. içerikli yazılara da yer veren, çoğunlukla bilimsel nitelikteki dergilerin uyduğu standartlaşmaları kendi bünyesinde koruyan kâğıt üzerinde ve/veya elektronik ortamda yayımlanan süreli yayınlardır.” Bu süreli yayınların akademik ve bilimsel nitelik taşıyabilmeleri için bazı ölçütlere sahip olması gerekir. Binici (2010:69), nitelikli bir dergide bulunması gereken özellikler özetle şu şekilde sıralamıştır:

- Dergi uluslararası editöryel kurallara bağlı ve uluslararası standartlara uygun yayınlanmalı,
- Dergi hakemli olmalı,
- Dergi editörleri, yazarları, hakemleri uluslararası ve ulusal çeşitlilik (farklı kurumda, üniversitede, ülkede... çalışan) göstermeli,
- Dergi etik kurallarına uymalı,
- Derginin konu kapsamı özgün olmalı,
- Alanında otorite dergi olmalı,
- Dergi saygın veritabanlarında dizinlenmeli,
- Dergi belirtilen zamanda yayınlanmalı,
- Derginin okunabilirliği yüksek olmalı,

Kozak (2003:154) ise, Türkiye’de yayınlanan akademik dergiler için, “dergi kalite ölçütleri”ni şu şekilde belirlemiştir:

- Zamanında yayımlanması,
- İlk yayın tarihinden itibaren aralıksız çıkması,
- Hakem denetimli olması,
- Alanında önemli çalışmaları olan bilim adamlarından oluşan editörlere ve yayın kuruluna sahip olması,
- Hakem seçiminde objektif olunması ve ihtisasa özel bir tutum izlenmesi,
- Yayımlanan makalelerin özgün araştırma ve/veya derleme olması,

- Dener ve Acar (1978)'de belirtilen metodolojik yaklaşım çerçevesinde, bilimsel tarafsızlığı olan çalışmaları yayımlaması,
- Ülke genelinde elde edilebilir veya ulaşılabilir olması,
- Künyesinde dergiye ulaşım bilgilerine, editör ve yayın kurulu listesine, abone/edinme bilgilerine, yıllık yayın sıklığı ile ilgili bilgilere yer verilmesi,
- Baskı kalitesinin derginin okunmasına olanak verecek standartta olması,
- Ulusal ve uluslararası veri tabanları tarafından taranması,
- Rowley (1996)'deki anlamları bağlamında öz, özetçe veya özetinin bulunması,
- Yılsonunda indeksinin hazırlanması,
- Makale dışında, bilimsel iletişimi artırmaya yarayan not, görüş, editörlük yanıtı gibi başka bölümlere de yer verilmesi,
- Yazarlar için makale gönderme ve yayımlama bilgilerinin olması ve bunlara derginin her sayısında yer verilmesi,
- Anahtar sözcüklerin verilmesi,
- Yılda en az iki sayı yayımlanması,
- Yayın kurulu üyelerinin en az beş farklı üniversitede çalışıyor olması,
- En az beş yıldan beri yayınlanıyor olması.

Tarih araştırmalarının ise ilk akademik kuruluşu Tarih-i Osmanî Encümeni'dir. Darülfünun, Asar-ı İslamiye ve Milliye Tetkik Encümeni, Türkiyat Enstitüsü, Tarih Tetkik Cemiyeti, Türk Tarih Kurumu, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi gibi kurumlar akademik alanda çalışmalar yapmışlar ve akademik tarihin temel yapı taşları olmuşlardır. Bu kurumlar devlet desteğini sağlayarak Türk tarihini çeşitli yönleriyle incelemişler ve bu çalışmalarını yurt dışına da taşımışlardır. Bu kurumların öncelikli görevleri Türklerin dünya tarihi içindeki serüvenlerini yazmak olmuştur. Bu görevlerini yerine getirirken tarihin popülerleşmesine ve popüler tarihçiliğin gelişimine de dolaylı da olsa katkı sağlamışlardır (Özcan, 2011:111). Tarih alanında araştırmalar yapan akademik kurumlar, özellikle çıkarmış oldukları dergilerle bu araştırmalarını yayınlamışlardır. II. Meşrutiyet sonrası çıkarılan bütün dergilerde tarih çalışmalarına rastlamak mümkündür, ancak doğrudan doğruya tarih çalışmalarını yayınlamayı hedef alan ilk akademik dergi Tarih-i Osmani Encümeni'nin çıkarmış olduğu *Tarih-i Osmani Encümeni Mecmuası* olmuştur. Ardından, Darülfünun Edebiyat ve İlahiyat Fakülteleri ayrı ayrı dergiler yayımlamış, Asar-ı İslamiye ve Tetkik Encümeni de *Milli Tetebbular Mecmuası*'nı

çıkarmıştır. Yine bu dönemde Türkiyat Enstitüsü de *Türkiyat Mecmuası*'nı çıkararak Türkiye'de modern tarih ve Türk edebiyatı tarihi çalışmalarına katkı sağlamıştır (Özcan, 2011:175-176). Günümüzde ise akademik tarih dergilerinde sayı olarak artış yaşanmıştır ve pek çok akademik tarih dergisi yayınlanmaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır: Ankara Üniversitesi DTCTF Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Belgeler Dergisi, Dokuz Eylül Üniversitesi Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi. (http://www.anatoliajournal.com/atad/depo/bilgibankasi/Kitap_47.pdf)

Popüler Tarih Dergileri

Popüler kavramı üzerinde tartışmalar devam etse de kavram günümüzde yaygın olarak kullanılmaktadır. Popüler kültürle ilişkili olan, ancak üzerinde fazla durulmayan “popüler tarih” kavramı da yaygın bir kullanım alanına sahiptir. Yorumlara açık olan bu kavram hakkında söylenebilecek en basit şey, akademik tarihin dışında kalan her türlü tarih ve Emre Kongar'ın (akt. Özcan, 2011:3-4) “yaygın tarih” adlandırması altında açıklamaya çalıştığı hususun popüler tarihçilik olduğu söylenebilir. Özcan (2011:21) popüler tarihçiliği, “geçmişte insanla ilgili olan olayları ele alan, fakat kendi tarzıyla yeniden inşa eden bir anlatı, yazım, gösterme türü ve tarihe dair bilginin yaygın görünümü” olarak tanımlamaktadır. Popüler tarih dergileri ise popüler tarihçiliğin ana hattını oluşturmuştur. Bu dergiler tarih literatürüne pratik katkılarıyla dikkat çekmişlerdir. Bu dergilerde asıl amaç halka ulaşmak olduğu için dil ve üslup buna göre şekillenmiştir. Popüler tarih dergileriyle kıyaslandığında akademik tarih dergilerinin hedef kitlesi bilimsel çalışma yapanlardır. Popüler tarih dergilerinin geniş okuyucu kitlesini hedef olarak seçmesi, derginin şekli yapısını da etkilemiştir. Biçimsel özellikleri, renkli resimleri, edebi anlatımları, renkli kapakları ve ayrıca dergi isimleri de okuyucunun dikkatini çekecek şekilde tasarlanmıştır. *Tarihten Sesler* dergisiyle başlayan bu adlandırma sonraki popüler tarih dergilerine öncülük etmiş ve tarih kelimesinin önüne ya da arkasına getirilen sıfatlarla dergi isimleri belirlenmiştir. *Hayat Tarih*, *Yeni Tarih*, *Tarih Hazinesi*, *Tarih Orduya Sesleniyor*, *Resimli Tarih*, *Tarih Sesleniyor*, *Tarih Aynası* gibi dergiler bunlardan bazılarıdır (Özcan, 2011:181-182). 1956'da haftalık çıkan, 1965 Şubat'ında aylık yayımlanmaya başlayan *Hayat Tarih Mecmuası* ise, gelmiş geçmiş tüm dergiler içinde hâlâ aşılmamış bir tepe noktasını oluşturuyor. Şevket Rado'nun sahibi olduğu, Yılmaz Öztuna yönetimindeki dergi, hem

orijinal konuları hem görsel malzeme ve baskısı hem de döneminde 100 bini aşan satışıyla bir ilk. 1978'e kadar yayımlanan dergide ünlü imzaların yazdığı konular, ciddi arşiv malzemesi oluşturuyor. 1984'te Mete Tunçay'ın girişimleriyle yayımlanan *Tarih ve Toplum*, bugün *Tarih ve Toplum-Yeni Yaklaşımlar* adıyla yayın hayatına devam ediyor. 1994'te çıkmaya başlayan *Toplumsal Tarih* de, Tarih Vakfı tarafından aylık olarak yayımlanıyor. *Yıllarboyu Tarih Dergisi* 1978 ve 1985 yılları arasında aylık yayımlanmış resimli popüler yakın tarih dergisidir. *Türk Dünyası* Tarih dergisi ise Ocak 1987'den beri yayında. *Albüm Dergisi*, Şubat 1998 ve Haziran 1998 tarihleri arasında yayımlanmış aylık görsel kültür ve tarih dergisidir. Dergi 5 sayı çıktıktan sonra kapanmıştır. 2000-2007 arası yayımlanan *Popüler Tarih* ise, editörü Lütfü Tınç'ın kişisel gayretiyle, popüler tarih dergiciliğinde önemli bir başarı yakalamıştı. Şubat 2009'da ilk sayısı yayınlanan *NTV Tarih* dergisi ise, Doğuş Yayıncılık Grubu'na aittir. 2009 yılında popüler tarih dergilerinin en yenisi olarak yerini almıştır.

(<http://www.bilim.org/turkiyede-gecmisten-gunumuze-tarih-dergileri.html>)

(Türkiye’de yayımlanmış ve yayımlanmakta olan akademik ve popüler tarih dergilerinin listesi EK-5’te verilmiştir.)

2.2.5. Tarih Öğretiminde Dergilerin Kullanımı

Günümüzde kitle iletişimi yoluyla eğitim, ülkelerin gelişmişlik düzeylerine bağlı olarak yoğun biçimde uygulanmaktadır. Ancak, bu uygulamalarda, ülkeler arasındaki farklar belirleyicidir. Geri kalmış ülkeler, eğitim sorunlarının çözümünde doğrudan bu araçlardan yararlanmayı hedef alırken, gelişmiş ülkeler bu araçlardan eğitimde yararlanmayı, geleneksel eğitim yöntemlerine yardımcı olmak üzere yeğlemektedirler. Bu araçlar, daha üst düzeyde eğitim amacı ile kullanılmaktadır (MEGEP, 2007:31). Kitle iletişim araçlarından biri olan dergilerin toplum gelişmesinde ve halkın eğitimindeki rolü büyüktür. Güneş (1990:106), dergilerin toplum içindeki temel görevlerini şöyle sıralamıştır:

- Toplumun ufkunu genişletir ve aydınlatır.
- Dikkati odaklaştırır, toplar.
- Yenileşmeden yana yeni tutumlar kazanılmasını sağlar.
- Toplumun düşüncesini yansıtır.
- Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanmasına yardımcı olur.

Görüldüğü gibi dergiler toplumsal alanda önemli görevler üstlenmiştir. Ayrıca dergiler, belli konularda ayrıntılı araştırmalar içerdiği için başvuru aracı olarak da kullanılabilir (MEGEP, 2007:23). Bunun yanı sıra dergilerden okullarda da eğitim amacıyla yararlanılabilir. Paykoç (2003:104), gazete ve dergilerde yer alan yazılardan, karikatürlerden öğretimde etkili biçimde yararlanılabileceğini dile getirmektedir. Gerçekten de tarih dergilerinde makaleler, yorumlar, karikatürler, görseller...vb. öğretime yardımcı pek çok unsur bulunmaktadır. Bunlardan derslerde istifade edilebilir.

Dergiler öğrencilere ve öğretmenlere ders içinde ve ders dışında pek çok konuda yardımcı olmaktadır. Candan (2003:38-39), yazılı materyalleri kitaplar, dergiler ve farklı yazılı materyaller (destekleyici okuma materyalleri) olarak ayırmakta ve yazılı materyallerin bilgi verdiğini, temel öğrenme kaynağı olduğunu, öğrencilerin bağımsız öğrenme problem çözme gibi yeteneklerini geliştirdiğini belirtmektedir. Ayrıca yazılı materyallerin öğrenme ortamının katkılarını şöyle dile getirmektedir:

1. Öğrencileri konuya karşı güdüler.
2. Tarih, isim, yer gibi özel bilgilere ulaşılmasını sağlar.
3. Öğrencilerin konuyla ilgili çeşitli görüşler kazanmasını sağlar.
4. Öğrencilerin bilgi toplamalarına yardımcı olur.
5. Öğrencilerin yazılı bir iletişimde tanımlanan bir durumu analiz etmelerini ve çalışmalarını sağlar.

Bilimsel alanda üretilen bilgilerin kamuoyuna duyurulmasında önemli rol üstlenen dergiler, içinde yaşadıkları zamanı canlı olarak aktarmakta aynı zamanda tarih için de aydınlatıcı bir rol üstlenmektedirler (Güçlü, 2011:212). Bu yönüyle de tarih derslerinde eğitim aracı olarak kullanılabilirler. Nitekim dünyanın bir ucundaki ülkelerin tarihlerine, coğrafyalarına elimize aldığımız kitap ya da derginin sayfalarını karıştırarak öğrenebilmekte bilgi dağarcığımızı geliştirebilmekteyiz (Koca, 2009:121).

Baymur (1945:48-49) gazete ve dergilerin tarih derslerinde kaynak olarak kullanılabileceğini, dergilerde yer alan efsane, hikaye ve romanlardan tarih derslerinde yararlanılabileceğini dile getirmektedir.

Yine Baymur (1945:77), dergilerden tarih derslerinde yararlanılabileceğini ve bunların, olayları öğrencilerin zihinlerinde canlandırmalarına faydalı olacağını dile

getirmektedir. Gerçekten de dergilerde yer alan çizimler, görseller, hikâyeler... vb. unsurlar, tarihi olayların öğrencilerin gözünde canlanmasını kolaylaştıracak ve öğrenciler tarihi daha iyi idrak edebileceklerdir.

Işık(2008:65), tarihsel dokümanların tarih derslerinde kullanılması ile öğrencilerin ders kitaplarının dışına çıkarak çalışmalar yapmalarının sağlanmış olacağını dile getirmekte ve böylece tarih öğretiminde kullanılacak dokümanlarla öğrencilerin tarihsel olayların içinde olduklarını hissedeceklerini, konuları daha iyi anlamlandıracaklarını ve tarih dersinin öğrenciler tarafından daha çok sevilmesine sebep olacağını ifade etmektedir. Sosyal bilgiler ve tarih öğretmenleri, Türk tarihine ilişkin bu dokümanları, akademik ve popüler tarih dergilerinde, Osmanlı Arşivine dayalı pek çok yayınlarda (Örn. Mühimme defterleri ve Şeriye Sicilleri Defterleri gibi) bulabilirler. Bunlar, Belleten, Tarih Vesikaları Dergisi, Hayat Tarih Mecmuası, Belgelerle Türk Tarihi Dergisi gibi günümüze ve önceki dönemlere ait süreli yayınlar da olabilir. Ata'ya (www.acikarsiv.gazi.edu.tr/dosya/DokumanlarlaOgretim.doc) göre bu dokümanlar Hacı Mehmet Efendi'nin Terekesi, telgrafın mucidi Samuel Morse'un Sultan Abdülmecit'e Mektubu, Tanzimat Fermanı, Atatürk'e 9. Ordu Müfettişliğinin Verildiğini Gösteren Belge, Amasya, Erzurum ve Sivas Kongreleri Kararları, Bir Asker Mektubu, Tekalif-i Milliye Kanunu, Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı Günlüğü olabilir. Ata'nın da yukarıda belirttiği gibi tarih dergilerinde, Türk tarihine ilişkin dokümanları da bulmak mümkündür ve tarih derslerinde tarih dergileri kullanılarak bu dokümanlardan da yararlanılmış olacaktır.

Tarih derslerinde dergi kullanımı öğrencilerin okuma yeteneğini geliştirecek ve okuma alışkanlıklarına da katkı sağlayacaktır. Nitekim Candan (2003:108) okuma materyallerinde tarihsel bilgilere çok fazla yer verildiğini bunun da okuma yeteneğini geliştirmek ve okuma çalışmaları yapmak için öğrenciye sınırsız imkânlar tanıdığını hatta öğrenciyi keşfetme ve okuma ufkunu genişletme konusunda adeta zorladığını belirtmektedir. Aynı zamanda tarihin öğrencilere sevdirmesi ve öğretilmesi için bir çok yazılı gereçle zenginleştirilmesi gerektiğini de dile getirmektedir.

Kısaca özetleyecek olursak; tarih dergilerinin eğitim işlevini de göz önünde bulundurduğumuzda, tarih dergilerinden tarih derslerinde temel kaynak olarak ya da temel kaynağı destekleyici yardımcı kaynak olarak da faydalanılabilir. Nitekim Millî

Eğitim Bakanlığı, 1955 yılında, yayınlanmakta olan bir dergiyi (Eğitim Hareketleri) incelemiş ve ilk, orta ve Teknik Öğretmen öğrencileriyle öğretmen yetiştiren müesseselerin öğrencilerine tavsiye edilmesini uygun görmüştür (Güçlü, 2011:21).

2.3. İlgili Araştırmalar

Köksal (2006:66), Adana'nın Seyhan ilçesine bağlı Çağrı Bey Lisesinde 11.sınıfta okuyan 90 öğrenci üzerinde yürüttüğü “lise 3 Osmanlı Tarihi Dersinde Tanzimat Fermanı'nın İlanı konusunun dokümanla öğretim yöntemi ile işlenmesinin öğrenci başarısına etkisi” adlı araştırmada kontrol gruplu ön test-son test deneysel desen yöntemini kullanmıştır. Bu çalışma sonucunda elde edilen bulgular ise şu şekilde özetlenebilir: Lise 3 Osmanlı Tarihi Dersinde Tanzimat Fermanı'nın İlanı konusunda doküman kullanılan deney grubu öğrencileri ile doküman kullanılmayan kontrol grubu öğrencilerinin başarı düzeyleri arasında deney grubu öğrencileri lehine anlamlı bir fark vardır.

Düzgün (2008:243), ise “Tarih Öğretiminde Tarihi Romanların Yeri Mehmed Niyazi'nin Romanları” adlı çalışmasında tarih ve edebiyat ilişkisi içerisinde, tarihi romanların tarih öğretiminde kullanılması üzerinde durmuştur. Tarihi romanın tarih öğretiminde kullanılmasının öğrenciyi etkin, meraklı, araştırmaya istekli hale getireceği sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca tarih öğretiminde tarihi romanlardan faydalanılmasının, yeni nesillerin tarihsel bilince ve milli şuura sahip olmasında etkili olacağını dile getirmiştir.

Ata, (2002:80-86) “Tarih Derslerinde Dokümanlarla Öğretim Yaklaşımı” adlı makalesinde Türkiye'de tarih programlarında, öğrencilerde hangi becerilerin geliştirileceği özellikle belirtilmesi gerektiğini, birincil kaynaklarla çalışma sırasında öğrencilerin kazanacağı beceriler, onların günlük hayatta gazete, televizyon ve radyo programlarını analiz etmeye ve bunları daha dikkatli değerlendirmelerine yardım edeceğinin unutulmaması gerektiğini, eğer öğrencilerimizin, batı tarzında etkin, sorumlu ve düşünen yurttaşlar olarak yetişmesini istiyorsak, en kısa zamanda tarihsel dokümanları sınıf ortamında tarih derslerinde kullanmaya başlamamız gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca makalesinde şu önerilerde bulunmaktadır:

1. Tarih öğretiminin değerlendirilmesinde test tekniği dışında yeni değerlendirme kriterleri benimsenmelidir. Bu kriterler, öğrencilerin yazılı ve görsel dokümanları analiz etme, yorumlama, karşılaştırma becerilerini değerlendirecek şekilde olmalıdır.
2. Türk Tarih Kurumu, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Müdürlüğü ya da sivil tarih kurumları web sayfalarında, ilköğretim ve ortaöğretime yönelik olarak Türkiye tarihi açısından önemli her tür dokümanı, nasıl kullanılabileceğine ilişkin örnek derslerle birlikte yayınlamalıdır.
3. Türk tarihi için önemli her türlü doküman (sadece antlaşma metinleri değil) ve nasıl kullanılacağına ilişkin bilgiler, öğretmen kılavuz kitaplarında yer almalı ve sosyal bilgiler ve tarih öğretmenlerinin hizmetine sunulmalıdır.
4. Eğitim Fakültelerinin tarih öğretmenliği anabilim dallarında, tarih öğretmen adayları "dokümanla öğretim" konusunda yetiştirilmelidir. Bu konuda adaylara, -okul tarih programına paralel- kendi seçtikleri konularda seminer ödevleri hazırlama ve okullarda uygulama imkânı sağlanmalıdır.
5. Tarih öğretmenleri, hizmet içi kurslarla "dokümanla öğretim" konusunda bilgilendirilmeli, kendilerine örnekler gösterilmeli, kendi projelerini yapmaları sağlanmalı ve bu uygulama Türkiye çapında yaygınlaştırılmalıdır.
6. Türkiye'de "Dokümanla Öğretim" konusunda ilköğretim ve lise düzeyinde deneysel araştırmalar yapılarak, öğrencilerin tarihsel düşünmelerine etkisine ve ilgili becerileri kazanıp kazanmadığına bakılmalıdır.

Işık (2008:389), “Tarih Öğretiminde Doküman Kullanımının Öğrencilerin Tarihsel Düşünme Becerilerine ve Başarılarına Etkisi” adlı araştırmasında, ortaöğretim tarih derslerinde doküman kullanılmasına bağlı olarak öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerinin gelişimi ve akademik başarılarının artmasına değinmiştir. Uygulamayı Ortaöğretim 11. sınıf (Lise-3) Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinin “Kurtuluş Savaşı” bölümünde yer alan “Muharebeler ve Sonuçları” konuları kapsamında sürdürmüştür. Nicel bulgular sonucunda; akademik başarılar bakımından tarihsel doküman kullanılarak öğretim yapılan deney grubu öğrencileriyle, geleneksel yöntemin kullanılarak ders kitabıyla öğretim yapılan kontrol grubu öğrencileri arasında deney grubu lehine istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulmuştur. Tarih derslerinde tarihsel dokümanların kullanılmasının deney grubu öğrencilerinin akademik

başarılarının kontrol grubuna göre daha fazla arttığını görmüştür. Nitel bulgular sonucunda; tarih derslerinde tarihsel dokümanların kullanılmasının, deney grubu öğrencilerinin tarihsel düşünme becerilerine kontrol grubu öğrencilerine göre olumlu anlamda daha fazla etki ettiğini belirlemiştir.

Doğan (2007:180-184), 8. Sınıfa giden 25 öğrenci ile yürüttüğü “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihsel Yazılı Kanıtların Kullanımı” adlı çalışmasında, sosyal bilgiler öğretiminde yazılı tarihsel kanıtların kullanılarak akademik başarının artırılmasını, derse karşı tutumun geliştirilmesini ve tarihsel düşünme becerisinin tarihsel anlama, tarihsel analiz ve yorumlama boyutlarında geliştirilmesini amaçlamıştır. Bulguların sonuçlarına göre deney grubu öğrencileri kontrol grubundan daha başarılı olmuştur. Uygulama öncesinde deney grubu öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumları kontrol grubuna göre düşük çıkmasına rağmen uygulama sonucunda deney grubu öğrencilerinin tutumları oldukça yükselmiştir. Bu durum yapılan uygulamanın öğrenci tutumlarını geliştirdiğini ortaya koymuştur. Ayrıca deney grubu öğrencilerinin tarihsel düşünme açısından; kaynağı ve kaynağın yazarının bakışını belirleme, olguları görüşlerden ayırt etme, desteklenmeyen hipotezleri belirleme, tarihsel empati yapma, hayal gücünü geliştirme, tarih haritası üzerinde kaynağa dayalı veri çizebilme ve tarihsel karakterin eğilimlerini okuyabilme bakımından kontrol grubu öğrencilerine göre daha çok geliştiklerini belirlemiştir

Sular’ın (2006:I), “Halk Bilgisi Haberleri Ve Çorumlu Dergilerinin Konu ve Eğitim Açısından Karşılaştırılarak İncelenmesi” adlı araştırmasının amacı, Halk Bilgisi Haberleri ve Çorumlu dergilerinde geçen metinlerin Türkçe eğitimindeki yerini belirlemektir. Çalışmasında her iki dergide geçen bütün yazılar tek tek okunmuş, özetlenmiş ve tarih sırasına göre sınıflandırılmıştır. Çalışmasında, Halk Bilgisi Haberleri ve Çorumlu Dergilerinin, milli kültürün ulusa benimsetilmesi ve tüm yurтта yaygınlaştırılmasındaki rolünü açıklamış ve folklor sahamızdaki yeri ve önemini vurgulamıştır. Atatürk, yurt ve ulus sevgisini, okuma-yazma alışkanlık ve zevkini bireylere aşlamayı amaç edinen dergilerin ülkemizde çağdaşlaşma yolunda kazandırdığı değerleri açıklamıştır. Araştırmasında şu sonuçlara ulaşmıştır:

1- Halk Bilgisi Haberleri ve Çorumlu dergileri yayınladığı metinler aracılığıyla okuyucuların Türk kültürünü tanımalarına, Türk yurdunu ve ulusunu, doğayı, insanlığı ve hayatı sevmelerine yardımcı olmuştur.

2- Dergilerde geçen türlü metinler yoluyla bireylere okuma alışkanlık ve zevki kazandırılmıştır.

3- Okuyuculara Türk dili sevdendirilmiş ve Türk dilinin kuralları sezdirilmiştir.

4- Dergilerde unutulmaya yüz tutan halk kültürü ürünleri derlenmiş, Türk folklor sahasına eşsiz bir hazine kazandırılmıştır.

Taş (2008:59-64), “Türkiye’de Çocuk Dergilerinin Çocuk Eğitime Katkısı ve Milliyet Kardeş Dergisi” adlı çalışmasında, çocuk eğitime olumlu açıdan katkı sağlayan çocuk dergisinin nasıl olması gerektiğini Milliyet Kardeş Dergisi incelemesiyle saptamıştır. Türkiye’de çocuk dergilerinin eğitimdeki yerinin saptanması için Türkiye’deki çocuk dergileri ve tarihsel gelişimlerini araştırmıştır. Sonuç olarak, derginin yayımlandığı yıllarda pek çok çocuğa okuma ve edebiyat zevki verdiği ortaya koymuştur.

Drake ve Brown (2003) “Öğrencilerin Tarihsel Düşüncelerinin Gelişimine Dair Sistemik Bir Yaklaşım” başlıklı çalışmalarında öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerine dair yeterliklerini ve bilgilerini geliştirmeye yardımcı stratejilerle donanımlı yeni ya da uzman tarih öğretmenlerine yardım amaçlı bir model ortaya koymuşlardır. Bu çalışmalarında Drake ve Brown tarih “yapmak” ya da daha doğru bir deyişle “tarih öğretimi yapmak” anlamına gelen birinci elden kaynakların kullanımına dair sistemik bir yaklaşımı sunmaya çalışmışlardır (akt. Doğan, 2007:148-149).

Arslan (2008:107), “İlköğretim 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretiminde Görsel ve İşitsel Materyal Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarıları Ve Hatırda Tutma Düzeyleri Üzerindeki Etkisi” adlı çalışmasında görsel ve işitsel materyal kullanımının öğrencilerin akademik başarıları, hatırda tutma düzeyleri üzerindeki etkisi ile deney grubundaki öğrencilerin sürece yönelik görüşlerinin yansıtıldığı bu çalışmada elde edilen veriler, görsel ve işitsel materyal kullanılarak yapılan öğretim sürecinin deney grubundaki öğrencilerin akademik başarılarını ve hatırda tutma düzeyleri üzerinde etkili olduğunu göstermiştir. Ayrıca, deney grubundaki

öğrencilerin sürece yönelik olumlu görüşler ifade etmeleri yapılan çalışmanın etkili olduğunu göstermektedir.

Kart (2002:4,133), “Eski Türk Destanlarının Tarih Öğretimindeki Yeri ve Kullanımı” isimli çalışmasında genel olarak tarih öğretim metotları, bu metotların yararlılıkları, sınırlılıkları ve sınıf ortamında en verimli şekilde nasıl kullanılmaları gerektiği üzerinde durmuş, ardından destan kavramının yeri ve önemini, Türk destanlarından tarihi bir kaynak olarak nasıl faydalanılabileceğini, destanların millî tarih şuuru ve bilinci oluşumu üzerindeki etkisini vurgulamıştır. Kart, sınıf ortamında destanların tarih öğretiminde kullanılmasının dersi sıkıcı ve tekdüze bir havadan kurtararak dersin verimliliğinin arttıracak ve eski Türk destanlarının tarih öğretiminde birçok ünite ve konularda başarılı bir şekilde kullanılabileceğini ifade etmiştir.

Keskin (2008:143) “Romanlarla Tarih Eğitimi ve Öğretimi” adlı çalışmasını, 2007-2008 öğretim yılı, Çorum İli İskilip İlçesinde Erenler Cumhuriyet Yatılı İlköğretim Bölge Okulu, Azmimilli İlköğretim Okulu ve Çukurköy İlköğretim Okullarında yapmıştır. “Tarihi Romana İlişkin Öğrenci Değerlendirme Anketi” ile öğrenci görüşlerini almış ve tarihi romanların öğrencilerde uyandırdığı duygular ile bakış açıları ve sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde kullanımına yönelik öğrencilerin düşüncelerini almıştır. Buna göre, araştırmacı, tarihi romanlar bir edebiyat ürünü olarak sosyal bilgiler derslerinde kullanılmalıdır, sonucuna ulaşmıştır. “Geçmişteki günlük hayatı tasvir ederek, örnek kahramanlarla öğrencilere model teşkil eden, milli değerlerimizin aktarımını sağlayan ve tarih bilincinin oluşmasında ders kitabı dışında çok etkili bir eğitim aracı olan tarihi romanlar sosyal bilgiler derslerinde tarih konularının öğretiminde kullanılmalıdır”, şeklinde önerilerde bulunmuştur.

Munck(2007)’in deneysel yöntem kullanarak 10. sınıflardan 90 öğrenci ile yaptığı “Using Newspapers and News Magazines to Teach History by” adlı çalışmasında, okulda gazete ve dergileri okuyan öğrencilerin yaşam boyu öğrenen bireyler olacaklarını ve iyi vatandaş olma yolunda bir adım atmış olacaklarını dile getirmiştir. Munc, bu çalışmasında sınıfta gazete ve dergi kullanımının, öğrencileri bu tür yayınları okumaya teşvik ettiği sonucuna ulaşmış ayrıca gazete ve dergilerin geçmişî öğretmek için bir kaynak olarak kullanılması gerektiği önerisinde bulunmuştur.

(<http://translate.google.com.tr/translate?hl=tr&langpair=en|tr&u=http://ted.coe.wayne.edu/sse/finding/Munck.doc>)

Yahşi (2011:133), Deneysel yöntem kullanarak, 43 öğrenci ile yaptığı “Tarih Öğretiminde Gazete Kullanımının Çok Perspektifliliğe Etkisi” adlı çalışmada, tarih dersinde gazete kullanılarak öğretim yapılan deney grubu ile geleneksel öğretimin uygulandığı kontrol grubundaki öğrencilerin perspektifleri arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark bulmuştur. Yani, gazete kullanılarak yapılan öğretim, öğrencilerin tarih dersinde akademik başarılarını artırmaktadır. Tarih dersinde gazete kullanılarak öğretim yapılan deney grubu ile geleneksel öğretimin uygulandığı kontrol grubundaki öğrencilerin derse ilişkin tutumları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark bulmuştur. Yani, gazete kullanılarak yapılan öğretim, öğrencilerin Tarih dersine ilişkin olumlu tutumlar geliştirmesinde etkili olmaktadır. Tarih dersinde gazete kullanılarak öğretim yapılan deney grubundaki öğrencilerin öğretimde gazete kullanılmasına ilişkin görüşleri genelde olumlu yöndedir. Öğrencilerin tümü derste gazete kullanımının okuma ve okuduğunu anlama becerisini artırdığını, tümüne yakını dersi daha iyi öğrendiğini, dersi günlük yaşamla ilişkilendirdiğini ve araştırma becerilerini geliştirdiğini belirtmiştir. Öğrencilerden bir kısmı dersin daha zevkli geçtiğini, dilbilgisi yeteneklerinin geliştiğini, toplumsal değerleri öğrendiğini, konuların somutlaştığını, dersin ilgi çekici olduğunu, derste daha etkin olduğunu, öğrenilenlerin daha kalıcı olduğunu, düşünme ve farklı açılarda bakma becerilerini geliştirdiğini, öğrendiklerini paylaştığını belirtmiştir.

Ünlüer (2008:90), “Sosyal Bilgiler Dersinde Gazete Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarılarına ve Tutumlarına Etkisi” adlı araştırmasında, karma yöntemin baskın-daha az baskın desenini kullanmıştır. Araştırmanın nicel verilerini, deneme modellerinden “öntest-sontest kontrol gruplu modele” göre nitel verilerini ise yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplamıştır. Araştırmaya ilişkin uygulamayı, 2007-2008 öğretim yılının güz döneminde Eskişehir Merkez Namık Kemal İlköğretim Okulunda deney ve kontrol grubu olarak belirlenen 4-A ve 4-C sınıflarında gerçekleştirmiş ve şu sonuçlara ulaşmıştır: Sosyal Bilgiler dersinde gazete kullanılarak öğretim yapılan deney grubu ile geleneksel öğretimin uygulandığı kontrol grubundaki öğrencilerin akademik başarıları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark vardır. Yani, gazete kullanılarak yapılan öğretim, öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde

akademik başarılarını artırmaktadır. Sosyal Bilgiler dersinde gazete kullanılarak öğretim yapılan deney grubu ile geleneksel öğretimin uygulandığı kontrol grubundaki öğrencilerin derse ilişkin tutumları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark vardır. Yani, gazete kullanılarak yapılan öğretim, öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin olumlu tutumlar geliştirmesinde etkili olmaktadır. Sosyal Bilgiler dersinde gazete kullanılarak öğretim yapılan deney grubundaki öğrencilerin öğretimde gazete kullanılmasına ilişkin görüşleri genelde olumlu yöndedir. Görüşülen öğrencilerin tümü derste gazete kullanımının okuma ve okuduğunu anlama becerisini artırdığını, tümüne yakını dersi daha iyi öğrendiğini, dersi günlük yaşamla ilişkilendirdiğini ve araştırma becerilerini geliştirdiğini belirtmiştir. Öğrencilerden bir kısmı dersin daha zevkli geçtiğini, dilbilgisi yeteneklerinin geliştiğini, toplumsal değerleri öğrendiğini, konuların somutlaştığını, dersin ilgi çekici olduğunu, derste daha etkin olduğunu, öğrenilenlerin daha kalıcı olduğunu, ailelerin etkinliklere katıldığını, demokratik değerleri öğrendiğini, okuma alışkanlığı kazandığını, düşünme becerilerini geliştirdiğini, öğrendiklerini paylaştığını belirtmiştir. Görüşmeye katılan öğrencilerin tümü dersi sevdiğini bildirmiştir.

III. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölüm araştırmanın modeli, kullanılan veri toplama araçları ve araçların geliştirilme süreçleri, uygulama aşamaları, verilerin toplanması ve verilerin analizi alt başlıklarından oluşmaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırma, 11. sınıf öğrencilerinin tarih derslerinde tarih dergilerinin kullanımına yönelik görüşlerini belirleme amacı taşıdığından dolayı nitel araştırma yöntemleri benimsenerek gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırmaların doğal ortamda meydana gelen olgu, olay ya da davranışlar üzerine yoğunlaşarak sürdürülmesi ve araştırma sonuçlarının genelleme amaçları taşımaması (Büyüköztürk ve diğerleri, 2008:201; Gürsakal, 2001:121) bu araştırmanın yöntemini şekillendirmiştir.

Yıldırım ve Şimşek(2000:19)'e göre nitel araştırma: Gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlamak mümkündür. Başka bir deyişle nitel araştırma, kuram oluşturmayı temel alan bir anlayışla sosyal olguları bağlı bulundukları çevre içerisinde araştırmayı ve anlamayı ön plana alan bir yaklaşımdır.

Yıldırım ve Şimşek(2003: 37-38)'e göre nitel araştırmalarda amaç belirli bir içeriğin (bir kültür, bir okul, bir sınıf, bir sosyal katman, insanlar grubu... vb.) derinlemesine ve ayrıntılı bir şekilde incelenmesi olarak ifade edilmiştir. Kuş (2003), nitel araştırmalarda derine gidilerek, yüzeyin altındakini çıkarmanın önemli olduğunu belirtmiştir. Buradan hareketle sosyal bilimlerde herhangi bir konuda derinlemesine

inceleme ve araştırma yapabilmek için çeşitli yöntemler kullanıldığı ifade edilebilir. Nitel araştırma, araştırma deseninin oluşturulmasında ve araştırmanın gerçekleştirilmesinde araştırmacıya önemli esneklikler tanır. Araştırmanın her aşamasında duruma göre yeni yöntem ve yaklaşımlar geliştirme, araştırma deseninde değişiklikler yapma nitel araştırmanın temel özelliğidir (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 52).

3.1.1. Nitel Araştırma Yönteminin Olumlu ve Olumsuz Yönleri

Nitel Araştırma Yönteminin Olumlu Yönleri:

- nitel araştırma insan davranışlarını belirlemede derinlemesine bakış açısı sağlar,
- daha önce nicel yöntemlerle incelenmemiş konulara alt yapı oluşturur veya incelenenleri daha da genişletir,
- kuram oluşturmaya öncülük ederek literatürü genişletir,
- olayı açıklamaktan çok onu yaşayanların bakış açısından değerlendirmeye olanak sağlar,
- çeşitli disiplinlere dayanan güçlü kuramsal temellere dayanır.
- araştırmacıya esneklik sağlar. (Ağraş, 2007:59)

Creswell, (2003: 181-182) ve Johnson ve Onwuegbuzie, (2004: 20) (akt. Yeşilbursa, 2011:101) nitel araştırmanın güçlü yönlerini şöyle sıralamaktadır:

- Veriler katılımcıların kendi anlam kategorilerine dayalıdır,
- Sınırlı sayıda katılımcı ile derinlemesine çalışmak faydalıdır,
- Karmaşık bir olayı tanımlamada faydalıdır,
- Bireysel durum bilgisi sağlar,
- Çapraz durum karşılaştırmaları ve analizleri yürütülebilir,
- Bireysel tecrübelerin anlayışını ve tanımlanmasını sağlar,
- Araştırmacı dinamik süreçleri çalışabilir,
- Veriler genellikle doğal ortamlarında toplanır,
- Katılımcıların kategorilerinde ve sözcüklerindeki nitel veriler olayın nasıl ve neden olduğunu keşfetmeye yöneliktir,
- Olayı, bulunduğu kendi ortamında zengin detaylarla tanımlama fırsatı verir.

Yıldırım ve Şimşek'e (2000:32) göre, nitel araştırmanın desenlenmesinde ve gerçekleştirilmesinde araştırmacıya önemli esneklik sağlar. Araştırmanın her aşamasında duruma göre değişik yöntem ve tekniklere başvurulabilir ve değişiklikler yapılabilir. Görüldüğü gibi bu da nitel araştırma yönteminin olumlu yönlerindendir.

Nitel Araştırma Yönteminin Olumsuz Yönleri (Ağraş, 2007:59):

- veri toplamanın zaman alıcı ve maliyetinin yüksek olması,
- toplanan verilerin analizinde zorluklar bulunması,
- araştırma sonuçlarının sınırlı bir şekilde genellenememesi,
- doğru ve derin bilgiye ulaşmada zorlukların olması,
- araştırmanın planlanmasının zorluğu,
- verilerin geçerlik ve güvenilirliğinin sağlanmasının zorluğu,
- geniş kitlelere uygulanamaması.

3.2. Veri Toplama Araçları

Nitel araştırmada en yaygın kullanılan veri toplama yöntemlerinin başında görüşme ve gözlem gelmektedir. Bunların yanında çeşitli türdeki dokümanlar da (belgeler, yazışmalar, fotoğraflar gibi), nitel araştırmada kullanılan verilere temel teşkil edebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2000:55).

Nitel araştırma yöntemlerinden en sık kullanılanı görüşmedir. Görüşme (mülakat), sözlü iletişim yoluyla veri toplama tekniğidir İnsan yaşamında görüşmenin önemli ve bir o kadar da eski bir yeri vardır. Görüşme, bireylerin çeşitli konulardaki bilgi, düşünce, tutum ve davranışları ile bunların olası nedenlerinin öğrenilmesinde en kestirme yol olarak kullanılagelmiştir (Karasar, 2009: 165,166). Bu yaklaşım, bazı insanlardan daha yoğun ve çok, bazı insanlardan ise daha az sistematik ve yüzeysel bilgi edinilmesine yol açabilecek olan görüşmeci yalınlığını veya öznelliğini azaltır. Bu anlamda bu yaklaşım, bir araştırmada birden fazla görüşmecinin kullanılacağı durumlarda etkili bir biçimde kullanılabilir. Aynı şekilde; yanıtlarda görüşmecilerin becerileri, yanlılıkları ve öznelliklerinden kaynaklanabilecek farklılıkları da azaltır. Duruma göre anlık tavır ve esneklik önemli ölçüde sınırlanırken, aynı soruların sistematik bir sıra içinde bütün deneklere aynı şekilde sorulması yoluyla görüşmeci etkisini ve öznel yargılarını en aza

indirdiği için, bu yaklaşım yoluyla elde edilen verilerin karşılaştırılması ve analizi daha kolaydır (Yıldırım ve Şimşek, 2000:96).

Araştırmanın niteliği gereği, araştırmanın sorularına cevaplar bulmak ve sürecin işleyişini sistematik bağlamda yapılandırabilmek ve sağlam veriler elde edebilmek için görüşme yöntemi kullanılmıştır. Öğrencilerin akademik tarih dergilerinin kullanımına yönelik görüşlerini ortaya koymak için “tam yapılandırılmış görüşme soruları” kullanılmıştır. (Bu ölçek, uzman görüşü doğrultusunda araştırmacı tarafından geliştirilmiştir). Sorular, neden, nasıl şeklinde desteklenmiştir.

3.2.1. Görüşme Formunun Geliştirilme Süreci

Görüşme formunun hazırlanma sürecinde konuyla ilgili uzman görüşleri alınmıştır (Yrd. Doç.Dr. Hüseyin KÖKSAL, Dr. Talip ÖZTÜRK). Formla ilgili uzman görüşleri doğrultusunda gerekli düzeltme, ekleme ve çıkarmalar gerçekleştirilmiştir. Hazırlanan taslak formun uygulama seviyesinde görüşme soruları ayrıca bir ölçme değerlendirme uzmanına (Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı ölçme değerlendirme uzmanı Meral ERMAN) sorularak uzman direktifleri doğrultusunda düzenlemeler yapılmıştır. Daha sonra uzman bir Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni (uzm. öğr. Leylifer KIRTAŞ) tarafından incelenmiş, dil yönünden birkaç hata tespit edilerek düzeltmeler yapılmıştır. 11. Sınıf öğrencilerine uygun olup olmadığı ve uygulamada karşılaşılabilecek sorunları önceden tespit etmek ve çözüm yolları geliştirebilmek için 12. sınıf lise öğrencileriyle görüşülmüş ve onların sorularla ilgili görüşleri alınarak geri bildirimde bulunmaları istenmiştir. Bütün bu aşamalar ile birlikte “tam yapılandırılmış öğrenci görüşme protokolü formu” araştırma için kullanıma hazır hale gelmiştir. (Görüşme formu soruları Ek- 1’de verilmiştir.)

3.2.2. Görüşme Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Yıldırım ve Şimşek’e göre (2003: 76), bu tür araştırmaların en büyük sorunu, nicel araştırmalarda olduğu gibi güvenirlik ve geçerliğin ölçülmesinde yaygın olarak kullanılan tanımların, yöntemlerin ve testlerin bulunmamasıdır. Geçerlik kavramı, araştırma sonuçlarının doğruluğunu ifade etmektedir. Yıldırım ve Şimşek (2003: 76)’e

göre dış geçerlik, kullanılan veri toplama aracının benzer gruplarda benzer şekilde sonuçlanmasıdır. Bu koşulun gerçekleştirilmesi için benzer çalışmalar incelenmiş, (Talip ÖZTÜRK'ün Sosyal Bilgiler Öğretiminde Projeye Dayalı Öğrenme Yaklaşımının Öğrencilerin Başarısına, Derse Yönelik Tutumlarına ve Görüşlerine Etkisi adlı doktora tezinde kullanmış olduğu görüşme formu incelenmiştir.) ve formun kullanımında uzman görüşüne başvurulmuştur. İç geçerlik ise ölçülmek istenen verinin kullanılan ölçme aracı veya yöntemle gerçekten ölçülmesi ile ilişkilidir. Bu koşulun sağlanması için de görüşmenin yapıldığı öğrenciden görüşünü onaylaması istenmiştir.

3.3. Çalışma Grubunun Belirlenmesi

Araştırmanın nitel bir araştırma olması ve bu araştırma yönteminin dayandığı felsefi anlayış gereği, bir evren tayinine gidilmemiştir. Araştırmanın çalışma grubunu ise, Ankara ilinin Yenimahalle ilçesine bağlı Gazi Çiftliği Lisesi'nin 11/B sınıfına devam eden 22'si kız 13'ü erkek olmak üzere toplam 35 kişilik bir öğrenci grubu oluşturmuştur. Çalışma yapılan sınıfın mevcudu 42'dir çalışma sonucunda 35 kişi ile görüşme yapılabilmektedir. (11/B sınıfı öğrencileri Ek-6'da verilmiştir.)

Böyle bir uygulama için öncelikle çalışma yapılabilecek ortaöğretim kurumları belirlenmiştir. Araştırmacı, bizzat belirlediği ortaöğretim kurumlarıyla görüşmüş ve Gazi Çiftliği Lisesi, uygulama yapılacak okul olarak belirlenmiştir. Araştırma, 2010-2011 eğitim - öğretim yılı ikinci yarısında, toplamda beş haftalık bir süre içerisinde, 11/B sınıfı öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Uygulama yapılacak okulun belirlenmesinde; uygulamanın okul yönetimi tarafından kabul görmesi, okulun tarih öğretmeni Şehbal Yavuz'un ve 11/B sınıfı öğrencilerinin uygulama için istekli ve meraklı olmaları, sınıflarında böyle bir uygulamanın yapılacak olmasını memnuniyetle ve anlayışla karşılamaları gibi faktörler göz önünde bulundurulmuştur.

Tez çalışması için 11. sınıf öğrencilerinin ve T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinin seçilmesinin nedeni ise Türkiye genelinde bütün 11. sınıflarda T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinin zorunlu ders olmasıdır. 9. sınıflarda da tarih zorunlu bir derstir ancak öğrencilerin 8. sınıftan mezun olduktan sonra farklı bir eğitim kurumuna gelmeleri, yeni okula adapte olmaya çalışmaları vs. gibi sebeplerle çalışma yapmak için 11. sınıflar tercih edilmiştir.

3.3.1. Çalışma Grubuna Uygulanacak Tarih Dergisinin Belirlenmesi

Öncelikle Türkiye’de yayımlanan akademik tarih dergileri tespit edilmiş ve bir listesi yapılmıştır. Her derginin, içindekiler bölümü listelenmiştir. Bu dergilerin içinden akademik bir dergi olan Atatürk Araştırma Merkezinin çıkarmış olduğu ATAM Dergisi araştırmada kullanılmak üzere seçilmiştir. ATAM dergisinin seçilme nedenleri ise şunlardır:

- ATAM Dergisinde yer alan konular ile 11. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Kitabının müfredat programında yer alan konular karşılaştırılmış ve konuların birbiriyle birebir örtüştüğü görülmüştür. Yani ATAM Dergisi’nde 11. sınıf program kazanımları ve Atatürkçülük kazanımlarını kapsayan hemen hemen bütün konular mevcuttur. ATAM dergisinde yer alan konular şöyledir: Osmanlı Devleti’nin son dönemlerindeki geri kalmışlığının ve tarih sahnesinden ayrılışının nedenleri/sonuçları, Mustafa Kemal Atatürk’ü hazırlayan tarihsel ve siyasal koşullar, Mütareke dönemi, emperyalist ülkelerin işgaline karşı Kuva-yı Milliye ve 19 Mayıs 1919 ile başlayan Millî Mücadele dönemi, Anadolu’da toplanan kongreler, yayınlanan genelgeler, millî egemenlik, tam bağımsızlık ve düzenli ordu ilkeleriyle bağımsızlık savaşının evreleri, parlamenter sisteme geçiş, siyasal ve ekonomik açıdan tam bağımsız Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşu, Ulus-devlet olarak örgütlenişi ve bu devletin temel değerleri, Atatürk’ün gerçekleştirdiği devrimlerin anlamları ve Türk ulusuna kazandırdıkları, demokrasi düşüncesinin gelişimi ve uygulamaları, Misak-ı Millî dâhilinde gerçekleştirilen dış politika anlayışı, gerek Millî Mücadele döneminde, gerekse daha sonraları ortaya çıkan sorunların günümüze yansımaları, Atatürk’ün altı temel ilkesi ve onları tamamlayan bütünleyici ilkelerin anlamları ile güncel yorumları, yine bu ilkelerin bağımsız, özgür ve kişilikli Türk ulusunun oluşumundaki önemini yeniden tüm yönleriyle ortaya koyan, Atatürk’ü kişilik olarak her boyutuyla bilimsel açıdan inceleyen, Onun nasıl bir ülke, devlet, ulus ve dünya arzuladığını evrensel bağlamda değerlendiren, bugün ve gelecekte Türkiye’de cereyan edebilecek olumsuzlukları giderebilecek yorumlar, çözüm önerileri ve geleceğe yönelik yeni stratejiler belirleyen/geliştiren yazılardır.

(<http://www.atam.gov.tr/index.php?Page=Sayfa&No=72>)

- Derginin bilimsel, hakemli, tarafsız... vs. gibi özellikler dikkate alınmıştır. Binici (2010:70), hakemli dergileri (hakemlik süreci etkili ve etik olarak çalışıyorsa) nitelikli dergiler olarak nitelendirmektedir. Çünkü yapılan bilimsel yayınlar hakemlik süzgecinden geçtikten sonra yayınlanmaktadır. Kozak (2003:147) ise Türkiye’deki dergilerin kalitesinin, bir anlamda onların hakem denetimli olup olmamaları ile ölçülmeye başladığını aslında benzer uygulamanın dünyanın bilim alanında ileri gitmiş ülkelerinde de geçerli olduğunu dile getirmektedir.
- Ayrıca akademik tarih dergilerinin yanında popüler tarih dergileri de incelenmiştir. Popüler tarih dergilerinin içeriğinde reklam unsurlarına, dizi, film tanıtımlarına, rastlanmıştır. Bu nedenle velilerden ve öğretmenlerden gelebilecek tepkilerden çekinilmiştir.

Yukarıda da belirtilen nedenlerle uygulama için en uygun dergi, ATAM dergisi olarak belirlenmiştir. Öğrenci sayısı dikkate alınarak Atatürk Araştırma Merkezi’nden 35X3 adet ayrıca iki tane de fazladan dergi alınmıştır (Araştırmacı kendisi için ve okulun tarih öğretmeni için de 2X3 dergi almıştır).

3.3.2. Çalışma Yapılacak Ünitenin Belirlenmesi

Uygulama için 11. sınıf İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi 6. ünitesi (Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası) seçilmiştir. 6. Ünitenin seçilme nedenleri:

- Gazi Çiftliği Lisesi tarih öğretmeni ile görüşülmüş ve yıllık plana göre 5. ünitenin yarısına geldikleri görülmüştür. Bu sebeple ünite bütünlük içinde ele alınmak istenmiş ve 6. ünite tercih edilmiştir.
- Ayrıca yıllık plana göre hareket edilmek istenmiştir. Böylece öğretmenin yıllık planın gerisinde kalmasına engel olunmuş ve öğretmen konuları zamanında yetiştirebilmiştir. (11. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi 6. ünite ve kazanımları EK-3’te verilmiştir.)

3.3.3. Çalışma Grubuna Uygulanacak Tarih Dergisinin Sayılarının Belirlenmesi

6.ünitedeki konuları kapsayan ATAM dergisinin üç sayısı Atatürk Araştırma Merkezinden tedarik edilmiştir. Belirlenen tarih dergilerinin ve makalelerin seçilmesinde öncelikle konular, kazanımlar dikkate alınmış ayrıca öğrenci seviyesi, makalenin anlatım dilinin diğer makalelere göre daha anlaşılır olması gibi faktörler etkili olmuştur. Uygulamada aşağıda verilen akademik tarih dergisinin üç farklı sayısında yer alan makaleler kullanılmıştır.

- Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, “Atatürk’ün Dış Politika İlkeleri”, Sadi İrmak, Sayı 9, Cilt: III, Temmuz 1987
- Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, “Türk-Rum Nüfus Mübadelesi’nin Sebebi ve Bazı İstisnaları” Hikmet Öksüz, Sayı 48, Cilt: XVI, Kasım 2000
- Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, “Cumhuriyet Döneminde Yabancı Okullar (1923-1938)” Sezen Kılıç, Sayı 61, Cilt XXI, Mart 2005
(Makaleler EK-4’te verilmiştir.)

3.3.4. Çalışma Grubuna Uygulanacak Öğretim Yönteminin Belirlenmesi

Ders sürecinde en iyi verimi sağlamak amacıyla “soru-cevap” ve “tartışma” yöntemi uygulanmıştır. Soru-cevap yöntemi anlatım yönteminden sonra öğretimde en çok kullanılan yöntemdir. Bu yönetime göre öğretmen öğrencilere konuya ilişkin sorular sorar ve aldığı cevaplar doğrultusunda konuyu işler. Bu yöntemle öğrenci yanıtları peşinen kabul etmemeyi öğrenmektedir. Soru sorma tekniğiyle derse öğrencinin katılımı artmaktadır. Öğrenci öğrendiklerini gözden geçirmektedir. Bir konuda tartışmayı başlatabilmekte ve öğrenciler yaratıcı düşünmeyi öğrenebilmektedir (Aylıkçı, 2001:18). Soru-cevap yöntemi öğretmenlere, öğrencilerin zorlandıkları alanları ve düzeylerini belirleme fırsatı verir. Bu yöntemle öğrenciler güdülenir, konuşma alışkanlığı kazanır, öğrendiklerini anımsar ve olayları sorgular. Bilişsel düzeyde değerlendirme olanağı sağlar (Tok, 2007:165). Tartışma, bir konu üzerinde öğrenciyi yönlendirmek, iyi anlaşılmayan noktaları açıklamak ve verilen bilgileri pekiştirmek amacıyla kullanılan bir yöntemdir (Demirel, 2004:74). Öğrencilerin belli bir düzen içerisinde, belli kurallara dâhilinde ve belirli bir amaca yönelik karşılıklı fikir alış verişinde bulunmalarına tartışma yöntemi denir (Cin, 2005:128). Tartışma yöntemini kullanmayı amaçlayan bir öğretmenin tartışma konularını iyi seçmesi

(seçilen konular hem programa hem de öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına uygun olmalı), seçilen konulara öğrencilerin hazırlıklı olması, öğrencilerin hazırlık yapması için gerekli kaynak yardımının yapılması, öğrencilere yeterli zaman verilmesi ve tartışma gruplarının küçük tutulması gibi konulara özen göstermesi gerekmektedir (Tan, Kayabaşı ve Erdoğan, 2002:47).

Sönmez(akt. Parlak, 2011:34)’e göre, bu teknikte öğrenciler birbirlerini görecektir şekilde oturmalı ve tartışma bir lider tarafından yönetilmelidir. Tartışmayı yönetecek lider öğrencilerden biri olabileceği gibi ğretmen de olabilir. Tartışmayı yöneten görüş belirlememeli, bir görüşün yanında yer almamalı yalnız açık uçlu sorularla tartışmaya açıklık getirmelidir. Tartışma problem durumunun sınıfa sunulması ve sorunla ilgili sınıfa soru sorulmasıyla başlar. İstekli öğrencilerle başlayan tartışmaya tüm öğrencilerin katılması sağlanmalı ve konu dışına çıkılması da engellenmelidir. Ayrıca görüş belirten öğrencilerden gerekçe istenmelidir. Doğru yanıtların gelmesi için lider tarafından öğrencilere ipuçları verilmelidir. Tartışmada konuşulanlar zaman zaman özetlenmeli ve tartışmanın sonunda varılan karar rapor edilmelidir. Öğrencinin belli bir konu üzerinde analiz, sentez, değerlendirme yapmasına, kendi düşüncelerini ortaya koymasına, yorum gücünü kullanmasına imkan vermesi nedeniyle sınıf ortamında tercih edilen bir yöntemdir (Demirel, 2007:78).

Tartışma planı yapılırken Şunlara dikkat edilmelidir (Gömlüksiz, 2006: 100):

- Tartışmanın konusu ve amaçlarını önceden belirlenmeli ve planlama buna göre belirlenmeli.
- Tartışmaya katılacak öğrencilerin tartışma konusu hakkındaki hazırbulunuşluluk düzeylerini önceden belirlenmeli.
- Tartışma konusu ve amaçlarıyla uyumlu olacak bir tartışma süresi belirlenmeli.
- Tartışma ortamının tartışmaya uygunluğu ve gerekli ise araç gereç kullanma vb. açılardan uygun olup olmadığı kontrol edilmeli.
- Tartışmanın nitelikli olması için uyulması gereken kurallar belirlenmeli.
- Tartışma sonucunun nasıl değerlendirileceği belirlenmeli.

Doğanay(akt. Arslan, 2008:9)’a göre, tartışma yönteminin amacına hizmet edebilmesi için dikkat edilmesi gereken noktalar şunlardır:

- Tartışma sürecinde ğretmen yönlendirici konumda olmalı ve tartışmayı iyi organize etmelidir.

- Tartışmanın konusu öğrencilerin bilişsel gelişimlerine uygun olmalı, konu öğrencilerin bildiği konulardan seçilmelidir.
- Tartışma sürecinde gerektiğinde öğrencilere yeni bilgiler verilmeli, öğrencilerin söylemleri konunun paralelinde yönlendirilmelidir.
- Tartışma sırasında ara özetlerle tartışmada öne çıkan tema ya da bilgiler üzerinde durularak ileri sürülen fikirler arasındaki ilişkiler ortaya konmalıdır.
- Öğrencilerin kendilerini rahat ifade etmelerini sağlayacak ortamlar hazırlanmalıdır.
- Tartışmanın sonunda ulaşılan düşünce ya da çözümler üzerinde değerlendirme yapılarak hedeflenenlere ulaşıp ulaşılmadığı kontrol edilmelidir.

Tartışma yönteminin yararları şöyle özetlenebilir (Güngördü, 2002: 110):

- Tartışma yöntemi öğrencilerin fikirlerini açıkça ortaya koymalarına fırsat verir.
- Öğrenciler soru sorma, dinleme ve cevap verme alışkanlıkları kazanırlar.
- Öğrenciler demokratik davranışlar kazanırlar.
- Öğrencilerin arkadaşları ile olan iletişimleri gelişir.
- Öğrenciler kendilerinden farklı düşünenlerin de olabileceğini kabul ederler.

Bu yöntemin sınırlılıkları şu şekilde sıralanabilir (Gömleksiz, 2006: 102):

- Çok zaman alır.
- Kalabalık sınıflarda uygulanması zordur. Sınıf düzenini sağlamak zorlaşabilir.
- İyi bir hazırlığı gerektirir.
- 3. Grup tartışması bazen amacından uzaklaşabilir.
- 4. Tartışmalar uzayabilir, kişisel münakaşalar yaşanabilir.
- 5. Grup tartışmalarını yönetmek öğretmenin bilgi ve becerisini gerektirir. Bu bilgi ve beceriye sahip olmayan öğretmenler sınıf içindeki kontrolü elden kaçırabilirler.

Küçükahmet(1989:56)'e göre tartışma yönteminde görülen olumsuzluklar ise şunlardır:

- Tartışmayı yöneten kişi görevini iyi yapmazsa konu tartışmanın amacından uzaklaşabilir.
- Sınıfta disiplin sağlanamazsa tartışmanın ileri safhalarında sınıfta sessizliği sağlamak zorlaşır.
- Bazı öğrenciler çok çekingen olduğundan tartışmanın dışında kalabilir ve konuya kendini veremeyebilir.
- Öğrencilerin özellikleri tartışma yapmaya uygun olmayabilir. Sınırlarına hâkim olamayan öğrenciler olabilir ve tartışma ders dışına da taşabilir.

Gelen (1999:13) öğrencilerin eleştirel düşüncelerinin “farklı görüşleri yansıtan eserleri inceleme ve tartışma, çelişkili konular üzerinde fikir tartışmaları düzenleme” gibi çeşitli etkinliklerle geliştirilebileceğini belirtmektedir. Kazancı’ya (1989) göre ise, tartışma sırasındaki düşünme, düşünmenin kaynaklandığı bilgiden daha önemli olması nedeniyle böyle bir yöntemin eleştirel düşünmede yararlı olduğu kabul edilebilir (akt. Karadeniz, 2006:64). Uysal da (1998:21) eleştirel düşünme becerilerinin kazandırılmasında tartışma yönteminin, anlatma yöntemine göre daha etkili olduğunu vurgulamıştır. Yukarıda da belirtilen nedenler yöntemin belirlenmesinde etkili olmuştur ayrıca:

- öğrencilerin olaylara eleştirel bakış açısıyla bakıp, bakmadıklarını tespit etmek,
- öğrencilerin makaleleri okuyup okumadıklarını tespit etmek,
- öğrencilerin tarih dergisini okuduktan sonra anlayıp anlamadıklarını tespit edebilmek,
- öğrencilerin tarih dergilerinde verilen bilgilere katılıp katılmadıklarını tespit edebilmek,
- öğrencilerin konuyla ilgili tarih dergisinden öğrendiklerini ne kadar ifade edebildiklerini tespit etmek,
- öğrendikleri bilgileri kendi cümleleriyle ifade edip edemediklerini tespit etmek,
- sınıfta demokratik bir ortam oluşturulmasına katkı sağlamak,
- öğrencilerin farklı yorum ve bakış açılarını görerek, kendi yorum ve bakış açısıyla karşılaştırmalarını sağlamak,

Araştırmacı tarafından, bu yöntemi daha rahat kullanabilmek için öğrencilere uygulama sürecinin ilk haftasında Atatürk Araştırma Merkezi Dergisinin 9.sayısı dağıtılmıştır. Öncelikle öğrencilerden tarih dergisini yüzeysel olarak incelemeleri istenmiştir. Yani tarih dergisinin içindekiler bölümüne bakmaları, hangi makalelerin olduğunu, yazarlarını hangi sayfada yer aldığını görmeleri istenmiştir. Ardından dergide yer alan “Atatürk’ün Dış Politika İlkeleri” adlı makaleyi okuyup gelmeleri istenmiştir. Öğrencilere konuyla ilgili önceden hazırlanan sorular ve tartışma konuları dağıtılmış ve makaleyi okurken soruları dikkate alarak okumaları istenmiştir. Dersin işleniş sürecinde tartışma yöntemi kullanılacağı için de tartışma kuralları adı altında fotokopi dağıtılmış (fotokopiler Ek-2’de verilmiştir), öğrencilerin bu kurallara uyması istenmiştir. Hangi konuların tartışılacağı hakkında da öğretmen tarafından bilgi verilmiştir.

Uygulamanın ikinci haftası ise öğrenciler ilgili makale hakkında görüşlerini fikirlerini belirtmiş ve tartışma yöntemi başarıyla uygulanmıştır. Uygulamadan sonra Atatürk Araştırma Merkezi Dergisinin 48.sayısı dağıtılmıştır. Tarih dergisini yüzeysel olarak incelemeleri ve 48. sayıda yer alan “Türk-Rum Nüfus Mübadelesi’nin Sebep ve Bazı İstisnaları” adlı makaleyi de okuyup gelmeleri istenmiştir. Uygulamanın üçüncü haftası da öğrenciler ilgili makale hakkında görüşlerini fikirlerini belirtmiş, paylaşmış ve dersin sonunda Atatürk Araştırma Merkezi Dergisinin 61. sayısı dağıtılmıştır. 4. hafta da bu şekilde uygulamayla tamamlanmış 5. hafta ise, öğretmen tarafından önceden hazırlanan görüşme soruları (öğrenciler gruplara ayrılarak) 5 günlük süreç içinde uygulanmıştır. Böylece toplamda 5 haftalık bir süreç bu şekilde tamamlanmıştır. Uygulama araştırmacının bizzat katılımıyla yapılmıştır ve tüm uygulama süreci araştırmacı tarafından kontrollü olarak yürütülmüştür. Böylece araştırmacı uygulama sürecinde elde etmek istediği verilere üçüncü kişi aracılığıyla değil bizzat kendisi ulaşmıştır.

3.4. Veri Toplama Araçlarının Uygulanması

3.4.1. Görüşme Formunun Uygulanması

Kayıt cihazı ile kaydedilen görüşmeler, araştırmacı açısından önemli kolaylıklar sağlar. Öncelikle araştırmacının not alma sorunu önemli oranda ortadan kalkmış olur. Bu şekilde araştırmacı, soru sorma ve dinleme işlevlerini daha etkili bir biçimde yerine getirebilir. Bunun yanında kayıt sırasında not almak da mümkündür (Yıldırım ve Şimşek, 2005:147).

Araştırma verileri öğrenci görüşme formu ile toplanmıştır. Görüşmeler 30 Mayıs ve 3 Haziran 2011 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Akademik tarih dergileri ile işlenen ders sürecinin sonunda önceden tespit edilen saatlerde görüşme yapılmıştır. Öğrencilere kod isim verilerek yapılan görüşme sırasında ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Aynı zamanda araştırmacı öğrenci cevaplarına yönelik notlar da almıştır.

3.5. Verilerin Analizi

3.5.1. Görüşme Verilerinin Analizi

Görüşmelerden edilen nitel verilere betimsel analiz ve içerik analizi yapılmıştır. Betimsel analizde, görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce mantıklı ve anlaşılır bir biçimde betimlenir; daha sonra yapılan bu betimlemeler yorumlanır; neden-sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır (Yıldırım ve Şimşek, 2000:158-159). Bu araştırmada, 11. sınıf öğrencilerinin tarih derslerinde akademik tarih dergilerinin kullanımına yönelik görüşlerinden alıntılar yapılarak, görüşme sorusunun odaklandığı konuyu daha net ve anlaşılır bir şekilde yansıtmayı nedeniyle betimsel analiz yapılmıştır.

İçerik analizinde ise betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler bir başka işlemde geçirilerek betimsel bir yaklaşımla ortaya konamayan kavram ve temalar keşfedilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2003: 162). Bu araştırmada gerçekleştirilen içerik analizi sürecinde, öğrenci görüşlerine ilişkin sözcükler ve cümleler düzenlenerek ve yorumlanarak kodlara dönüştürülerek aralarındaki ilişkiler göz önünde bulundurularak temalar oluşturulmuştur. Bu süreçle birlikte öğrenci görüşleri daha net bir şekilde ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu işlem araştırmacı tarafından elle (manuel) gerçekleştirilmiştir. İçerik analizi öğrenci görüşlerinin sayı ve yüzde hesaplamalarıyla nicel olarak yorumlanmasını ve analiz edilmesini sağlamıştır. Bu işlemin gerçekleştirilmesinin amaçları, güvenilirliği arttırmak, yanlılığı azaltmak, ortaya çıkan tema ve kategoriler arasında karşılaştırma yapabilmek olarak sıralanabilir. Nitel veriyi sayısallaştırma yöntemleri olarak basit yüzde hesapları ve kelime sıklık hesapları tercih edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2003). Araştırmada, görüşmelerden elde edilen nitel verilerin sayısal analizi de bu şekilde gerçekleştirilmiştir.

IV. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Görüşmeye katılan 35 öğrenciden 22'si kız, 13'ü ise erkektir. Görüşme öncesinde öğrencilere evlerine dergi alınıp alınmadığı sorulmuş ve 4 öğrencinin evine dergi alındığı 31 öğrencinin ise evine dergi alınmadığı tespit edilmiştir. Evine dergi alınan 4 öğrenciye ise evlerine tarih dergisi alınıp alınmadığı sorulmuş ve 1 öğrenci evlerine tarih dergisi alındığını ama sürekli olmadığını ara sıra alındığını belirtmiştir.

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Tez çalışmasının birinci alt problemi “öğrencilerin tarih dergilerine yönelik görüşleri nelerdir?” şeklindedir. Birinci alt probleme ilişkin görüşme sorularının analizi aşağıdaki şekilde verilmiştir.

4.1.1. Birinci Görüşme Sorusunun Analizi

Öğrencilere sorulan 1. soru “Ders sürecinde okuduğunuz tarih dergilerinin eleştirel düşünme becerilerinize katkıda bulunduğunu düşünüyor musun? Nasıl? (Eleştirel düşünme: Elde edilen bilgiyi olduğu gibi kabul etmek yerine bunları sürekli inceleyerek, sorgulayarak ölçütlere göre değerlendirerek açıklama ve yargıya varmak)” şeklindedir. Öğrencilerin bu sorunun birinci bölümüne verdikleri evet - hayır şeklindeki cevapları tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Öğrencilerin tarih dergilerinin eleştirel düşünme becerilerine katkısına yönelik görüşleri

Cevaplar / Temalar	Frekans (f)	Yüzde (%)
Evet	34	97,14
Hayır	1	2,86
Toplam	35	100

İlgili sorunun birinci bölümünü hayır şeklinde cevaplayan bir öğrenci (%2,86) ders sürecinde konuşma olanağı bulamadığı için eleştirel düşünme becerilerine katkı sağlamadığını vurgulamıştır. Öğrencinin görüşü şu şekildedir:

Hayır. Hiç söz alamadığım için konuşma olanağım olmadı (Selin).

İlgili sorunun birinci bölümünü evet şeklinde cevaplayan öğrencilere ilişkin elde edilen veriler analiz edilerek sonuçlar tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Tarih dergilerinin eleştirel düşünme becerilerine katkısı olduğunu düşünen öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerinin türlerine ilişkin görüşleri

Cevaplar / Temalar	Frekans (f)	Yüzde (%)
Tartışma	9	26,47
Yorum	7	20,59
Bilgi	6	17,65
Eleştiri	6	17,65
Araştırma	3	8,82
Yargılama	1	2,94
Sorgulama	1	2,94
Karşılaştırma	1	2,94
Toplam	34	97,14

Tablo 2 incelendiğinde Öğrencilerin “Ders sürecinde okuduğunuz tarih dergilerinin eleştirel düşünme becerilerinize katkıda bulunduğunu düşünüyor musun? Nasıl?” Sorusunun birinci bölümünü evet katkıda bulunduğunu düşünüyorum şeklinde cevaplayan öğrencilerin ilgili sorunun ikinci bölümünü ise:

Öğrencilerin %25,71'i (9 öğrenci) ders sürecinde yapmış oldukları tartışmaların eleştirel düşünme becerilerine katkı sağladığını vurgulamışlardır. Eleştirel düşünme becerilerinin bu yönüne vurgu yapan öğrencilerden bazılarının görüşleri şu şekildedir:

Evet, katkıda bulunduğumu düşünüyorum. Sonuçta herkesin düşünceleri, görüşleri tartışma sayesinde ortaya konuldu. Bu da benim işlenen konuya farklı bakış açılarından bakmama yardımcı oldu. Eleştirel düşünme becerilerim daha da gelişti (Ayşe), Bir tarih dersi işliyormuş gibi değil de sohbet havası içinde yaptık dersimizi. Bu görüşmelerimiz ve dersin ders işleme amacıyla olmaması, tartışıyormuşçasına düşüncelerden bahsedilmesi eleştirel düşünmeme katkıda bulundu(Mehmet), Bu uygulama gerçekten çok yararlı oldu. Makalelerden de tarih hakkında birçok bilgi öğrenmiş oldum. Sınıf ortamında karşılıklı olarak verilen makalelerdeki konular hakkında tartıştık, düşündük bir anlamda tarihi bir tarihçi gibi yorumladık (Mine).

Öğrencilerden %20'si (7 öğrenci) ders sürecinde yapmış oldukları yorumların eleştirel düşünme becerilerine katkı sağladığını vurgulamışlardır. Eleştirel düşünme becerilerinin bu yönüne vurgu yapan öğrencilerden bazılarının görüşleri şu şekildedir:

Bulunduğumu düşünüyorum. Çünkü yorumlarımızı yaparken (eleştirilerimizi) sorgulanma korkusu yaşamadan yaptık. Eleştiri gücümün bir parça daha geliştiğini düşünüyorum(Ali),Evet düşünüyorum. Derste konulara farklı yorumlar yaptık. Bazı arkadaşlarımdan yorumları gerçekten güzeldi. Ben de bunlardan yararlandım... Eleştirel düşünme becerilerimin geliştiğini düşünüyorum (Sibel).

Öğrencilerden %17,14'ü (6 öğrenci) ders sürecinde tarihi olaylar hakkında bilgilenerken eleştirel düşünme becerilerine katkı sağladığını vurgulamışlardır. Eleştirel düşünme becerilerinin bu yönüne vurgu yapan öğrencilerden birinin görüşü şu şekildedir:

Düşünüyorum. Zaten kitap okumak, yazı yazmak, düşüncelerimi ifade ederek insanlarla iletim sağlamak iyi olduğum konulardır. Bu ders süreci sayesinde bilgilenebilmiş, eksiklerimi düzeltmiş oldum (Seniha).

Öğrencilerden %17,14'ü (6 öğrenci) ders sürecinde tarihi olayları eleştirerek eleştirel düşünme becerilerine katkı sağladığını vurgulamışlardır. Eleştirel düşünme becerilerinin bu yönüne vurgu yapan öğrencilerden birinin görüşü şu şekildedir:

Evet, düşünüyorum. Hem daha çok şey öğrendiğimi hem de insanlarla konuşurken onların söylediklerini hemen kabul etmek; doğru kabul etmek yerine, düşünüp, eleştirip, süzgeçten geçirmeyi öğrendiğimi düşünüyorum (Alper).

Öğrencilerden %8,57'si (3 öğrenci) ders sürecinde tarihi olayları araştırarak eleştirel düşünme becerilerine katkı sağladığını vurgulamışlardır. Eleştirel düşünme becerilerinin bu yönüne vurgu yapan öğrencilerden birinin görüşü şu şekildedir:

Evet. Tarihi olayları araştırmak gerektiğini, her yorumun ve yazılanın doğru olmadığını düşünüyorum. Bu da eleştirel düşünme becerilerimin gelişmesini sağladı (Hicran).

Öğrencilerden %2,86'sı (1 öğrenci) ders sürecinde tarihi olayları yargılayarak eleştirel düşünme becerilerine katkı sağladığını vurgulamıştır. Eleştirel düşünme becerilerinin bu yönüne vurgu yapan öğrencinin görüşü şu şekildedir:

Katkıda bulunduğumu düşünüyorum. Çünkü bilgiyi direk kabul etmeden yargılayıp, düşünüp daha sonra doğrusuna karar veriyoruz. Uygulama sürecinde olayları yargıladık, her yazılanı doğru kabul etmedik (Semih).

Öğrencilerden %2,86'sı (1 öğrenci) ders sürecinde tarihi olayları sorgulayarak eleştirel düşünme becerilerine katkı sağladığını vurgulamıştır. Eleştirel düşünme becerilerinin bu yönüne vurgu yapan öğrencinin görüşü şu şekildedir:

Katkıda bulunduğumu düşünüyorum. Farklı düşüncelerle daha çok bilgiyi sorgulayarak dersimizi işledik (Berrin).

Öğrencilerden %2,86'sı (1 öğrenci) ders sürecinde farklı düşünceleri karşılaştırarak eleştirel düşünme becerilerine katkı sağladığını vurgulamıştır. Eleştirel düşünme becerilerinin bu yönüne vurgu yapan öğrencinin görüşü şu şekildedir:

Evet düşünüyorum. Farklı düşüncelerle kendi düşüncelerimi karşılaştırmayı öğrendim (Şeyma).

Birinci soruyla ilgili öğrencilerin verdiği cevapların genel bir değerlendirmesini yapmak gerekirse, öğrencilerin %97,14’ü tarih dergileriyle işlediğimiz dersin eleştirel düşünme becerilerine katkı sağladığını dile getirmişlerdir. Görüşme sorularına verilen yanıtlar incelendiğinde öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerine ilişkin olarak “tartışma”, “yorum”, “bilgi”, “eleştiri”, “araştırma” gibi becerileri sıklıkla ifade ettikleri ve ifade edilen becerilerin tarih dersi için öngörülen temel beceriler olduğu görülmektedir. Chance’e (1986) göre, eleştirel düşünme, olguları analiz etme, düşünce üretme ve onu örgütleme, görüşleri savunma, karşılaştırmalar yapma, çıkarımlarda bulunma, tartışmaları değerlendirme ve problemleri çözme yeteneğidir (akt. Kaloç, 2005:52). Görüldüğü gibi öğrenciler Chance’in de ifade ettiği eleştirel düşünme becerilerini dile getirmişlerdir. Öğrenci görüşlerine göre tarih dergileri ile işlenen dersin öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerine katkı sağladığı görülmektedir. Bir öğrenci ise tarih dergileri ile işlediğimiz dersin eleştirel düşünme becerilerine katkısı olmadığı düşüncesindedir. Bunun sebebi olarak da derste söz hakkı alamadığını belirtmiştir.

4.1.2. İkinci Görüşme Sorusunun Analizi

Öğrencilere sorulan 2. soru “Ders sürecinde tarih dergilerini okuman okuma alışkanlığına katkı sağladı mı? Nasıl?” şeklindedir. Öğrencilerin bu sorunun birinci bölümüne verdikleri evet, hayır ve biraz şeklindeki cevapları tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3: Öğrencilerin tarih dergilerinin okuma alışkanlığına katkısına ilişkin görüşleri

Cevaplar / Temalar	Frekans (f)	Yüzde (%)
Evet	25	71,43
Biraz	5	14,28
Hayır	5	14,28
Toplam	35	99

Tablo 3’e göre ilgili sorunun birinci bölümünü hayır şeklinde cevaplayan öğrencilerden %14,28’i (5öğrenci) ilgili sorunun ikinci bölümünü; okuma alışkanlığım zaten vardı bu yüzden tarih dergilerini okumak okuma alışkanlığıma katkı sağlamadı

şeklinde cevap vermişlerdir. “Okuma alışkanlığım zaten var” cevabı üzerine yoğunlaşan öğrencilerin verdikleri cevaplara ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Okuma alışkanlığım zaten vardı o yüzden çok katkısı olmadı (Selin).

Tablo 3’e göre ilgili sorunun birinci bölümünü biraz şeklinde cevaplayan öğrencilerden %14,28’i (5öğrenci) ilgili sorunun ikinci bölümünü; tarih kitaplarına zaten düşkünüm, bu yüzden tarih dergilerini okumak okuma alışkanlığıma biraz katkı sağladı şeklinde cevap vermişlerdir. “Okuma alışkanlığım var” cevabı üzerine yoğunlaşan öğrencilerin verdikleri cevaplara ilişkin alıntı örnekleri aşağıda açıklanmıştır:

Benim zaten tarih kitaplarına olan düşkünlüğüm vardı. Lakin biraz da olsa arttırdı (Hayri).

İlgili sorunun birinci bölümünü evet şeklinde cevaplayan öğrencilere ilişkin elde edilen veriler analiz edilerek sonuçlar tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4: Tarih dergilerinin okuma alışkanlığına olumlu katkısı olduğunu düşünen öğrencilerin temalar bazında görüşleri

Cevaplar / Temalar	Frekans (f)	Yüzde (%)
İlgimi çekti	8	32
Bilgi sağladım	6	24
Hoşlandım	6	24
Merak ettim	5	20
Toplam	25	100

Tablo 4 incelendiğinde “Ders sürecinde tarih dergilerini okuman okuma alışkanlığına katkı sağladı mı? Nasıl?” sorusunun birinci bölümünü evet şeklinde cevaplayan öğrencilerin ilgili sorunun ikinci bölümünü;

Öğrencilerden % 32’si (8 öğrenci) tarih dergileri ilgimi çekti ve böylece okuma alışkanlığıma katkı sağladım şeklinde cevap vermişlerdir. Okuma alışkanlığının bu yönüne vurgu yapan öğrencilerin görüşleri şu şekildedir:

Evet. İlgimi daha fazla çekmeye başladı tarihi ve olayları okuma ve araştırma isteğim arttı (Nisa), Okumayı çok seviyorum. Tarih dergileri

çok ilgimi çekti ve makaleleri de severek okudum. Okumaya devam ederim (Murat), Evet. Makaleleri çok beğendim, ilgimi çektiği için okudum (Sinem).

Öğrencilerden %24'ü (6 öğrenci) tarih dergilerinden bilgi sağladım bu da okuma alışkanlığıma katkı sağladı şeklinde cevap vermişlerdir. Okuma alışkanlığının bu yönüne vurgu yapan öğrencilerin görüşleri şu şekildedir:

Hem de çok fazla sağladı. Artık çok daha fazla şey okuyacağım özellikle tarih Atatürk ve Hukuk hakkında (böyle yapmam okuyacağım üniversitede, bölümde bana temel oluşturacak) (Hakan), Evet sağladı. Gerçekten makaleler bilgi birikimime çok katkı sağladı. Yazılan makaleler tarihi çok güzel bir şekilde aktarmış. Bu makaleler sayesinde tarih daha ilgi çekici gelmeye başladı (Beyza).

Öğrencilerden %24'ü (6 öğrenci) tarih dergilerini okumak hoşuma gitti ve böylece okuma alışkanlığıma katkı sağladım şeklinde cevap vermişlerdir. Okuma alışkanlığının bu yönüne vurgu yapan öğrencilerin görüşleri şu şekildedir:

Süreç çok uzun değildi ama dergilerdeki makaleleri okudum, ilk defa makale okuyorum. Çok farklıydı ve hoşuma gitti. Konuları tartıştık, yorumladık, sonuçta okuma alışkanlığıma katkıda bulunduğunu düşünüyorum (Deniz), Evet. Tarih dergisi hiç okumamıştım. Okuyunca çok hoşuma gitti. Dolayısıyla artık tarih dergilerini okuyacağım (Filiz).

Öğrencilerden %20'si(5 öğrenci)'nin cevabı tarih dergilerini okumak merakımı arttırdı ve böylece okuma alışkanlığıma katkı sağladım şeklindedir. “Merak ettim” cevabı üzerine yoğunlaşan öğrencilerin verdikleri cevaplara ilişkin alıntı örnekleri aşağıda açıklanmıştır:

Evet sağladı. Tarihi olaylara merakımı arttırdı. Okuma açısından daha istekli olmamı sağladı (Çiğdem), Evet. Tarih dergilerinin içeriğinin nasıl olduğunu görmüş oldum ve merakım eskiye oranla arttı (Yaşar).

Elde edilen veriler ve 2. görüşme sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde öğrencilerin okuma alışkanlığına ilişkin olarak “ilgimi çekti”, “bilgi sağladım”, “hoşlandım”, “merak ettim”, gibi temaları sıklıkla ifade ettikleri ve ifade edilen

temaların okuma alışkanlığını pekiştiren temalar olduğu görülmektedir. Öğrencilerden 5'i ise okuma alışkanlıklarının zaten olduğunu ve tarih dergileri okuma alışkanlıklarına biraz katkı sağladığını dile getirmişler, 4 öğrenci de okuma alışkanlıkları olduğu için herhangi bir katkı sağlamadığını dile getirmişlerdir. Görüldüğü gibi öğrencilerin çoğunluğu, %71,43'ü (25 öğrenci) tarih dergileriyle işlediğimiz dersin okuma alışkanlıklarına da katkı sağladığını belirtmiştir. Taş (2008:59-64) da “Türkiye’de Çocuk Dergilerinin Çocuk Eğitimine Katkısı ve Milliyet Kardeş Dergisi” adlı edebiyat zevki aşıladığını belirtmektedir. Yine Sular(2006)’ın “Halk Bilgisi Haberleri Ve Çorumlu Dergilerinin Konu ve Eğitim Açısından Karşılaştırılarak İncelenmesi” adlı araştırmasında dergilerde geçen metinlerin bireylere okuma alışkanlık ve zevki kazandırdığını belirtmiştir. Candan(2003:15-16)’a göre okuma aktivitesi, kapsamlı bir öğrenme için çok önemli bir strateji olduğundan her öğretmenin okumayı geliştirme gibi bir sorumluluğu vardır. Öğrencilere temel bilgileri kazandırmak, onların geçmiş hakkında yapılmış farklı yorumları anlamalarını ve tarihsel konuların içeriğini kavramalarını sağlamak için okuma becerilerinin geliştirilmesi çok önemlidir. Hiçbir öğrenci okuma yeteneği olmadan sosyal bilgiler ve tarih derslerinde başarılı olamaz. Okuma materyallerinde tarihsel bilgilere çok fazla yer verilmiştir ve bu da öğrencilerin okuma yeteneğini geliştirmesine sınırsız imkân sağlamaktadır.

4.1.3. Üçüncü Görüşme Sorusunun Analizi

Öğrencilere sorulan 3.soru “Bundan sonra tarih dergilerini okumaya devam eder misin? Neden” şeklindedir. Öğrencilerin bu sorunun birinci bölümüne verdikleri evet - hayır şeklindeki cevapları tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5: Tarih dergilerinin devamlı okunmasına yönelik öğrenci görüşleri

Cevaplar / Temalar	Frekans (f)	Yüzde (%)
Evet	32	91,43
Hayır	3	8,57
Toplam	35	100

Tablo 5’e göre, “Bundan sonra tarih dergilerini okumaya devam eder misin? Neden” sorusunun birinci bölümünü hayır şeklinde cevaplayan öğrencilerin ilgili sorunun ikinci bölümünü; ilgimi çekmedi şeklinde cevaplamışlardır. Öğrencilerden %

8,57'si (3 öğrenci) tarih dergileri ilgimi çekmediği için okumaya devam etmeyeceğim şeklinde cevap vermişlerdir. “İlgimi çekmedi” cevabı üzerine yoğunlaşan öğrencilerin verdikleri cevaplara ilişkin alıntı örnekleri aşağıda açıklanmıştır:

Etmeyeceğim ilgimi çekmiyor. Tarih dersini sevmiyorum (Selin).

İlgili sorunun birinci bölümünü evet şeklinde cevaplayan öğrencilere ilişkin elde edilen veriler analiz edilerek sonuçlar tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6: Öğrencilerin tarih dergilerini devamlı okuma nedenlerine yönelik görüşleri

Cevaplar / Temalar	Frekans (f)	Yüzde (%)
Bilgilendim/öğrendim	10	31,25
İlgimi çekti	6	18,75
Hoşlandım	6	18,75
Merakım arttı	5	15,63
Yararlı	3	9,37
Objektif /belgelere		
dayalı	2	6,25
Toplam	32	100

Tablo 6 incelendiğinde “Bundan sonra tarih dergilerini okumaya devam eder misin? Neden” sorusunun birinci bölümünü evet şeklinde cevaplayan öğrencilerin ilgili sorunun ikinci bölümünü;

Öğrencilerden % 31,25’i (10 öğrenci) tarih dergilerinden birçok bilgiyi öğrendiğim için okumaya devam edeceğim şeklinde cevap vermişlerdir. “Bilgilendim/öğrendim” cevabı üzerine yoğunlaşan öğrencilerin verdikleri cevaplara ilişkin alıntı örnekleri aşağıda açıklanmıştır:

Kesinlikle edeceğim. Tarih dergilerini de okuyarak tarih ile ilgili bilgi birikimine sahip olmak istiyorum (Gül), Tarih dergileri gerçekten tarih hakkında birçok bilgi öğretiyor insana. Ben zaten tarih dergilerini çok gerekli buluyorum. Her Türk genci tarihini, atalarını bilmeli. Tarih dergilerini okumalı (Hasret), Bu uygulama sürecinden önce de tarih dergisi okuyordum. Bundan sonra da okumaya devam edeceğim. Çünkü

tarih derslerinde işlenmeyen, anlatılmayan konuları tarih dergilerinden öğreniyorum ve böyle tarihi öğrenmek daha zevkli hale geliyor (Salih).

Öğrencilerden % 18,75'i (6 öğrenci) tarih dergileri ilgimi çektiği için okumaya devam edeceğim şeklinde cevap vermişlerdir. “İlgimi çekti” cevabı üzerine yoğunlaşan öğrencilerden birinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Elimden geldiğince okumaya çalışacağım. Çünkü ilgimi çeken tarihi olayları okudum. Daha önce hiç okumamıştım. Ama çok ilgimi çekti (Mehtap).

Öğrencilerden % 18,75'i (6 öğrenci) tarih dergileri hoşuma gittiği için okumaya devam edeceğim şeklinde cevap vermişlerdir. “Hoşlandım” cevabı üzerine yoğunlaşan öğrencilerden birinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Tarih dergilerini okumaya devam edeceğim. Çünkü tarihi belgeler kullanılarak yazılan dergiler çok hoşuma gitti ve tarihe olan merakımı arttırdı (Berat).

Öğrencilerden % 15,63'ü (5 öğrenci) tarih dergileri merakımı arttırdığı için okumaya devam edeceğim şeklinde cevap vermişlerdir. “Merakım arttı” cevabı üzerine yoğunlaşan öğrencilerden birinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Evet. Makaleler ve sınıfta yapılan tartışmalar, yorumlar insanın merakını artırıyor (Neşe).

Öğrencilerden % 9,37'si (3 öğrenci) tarih dergilerini yararlı bulduğum için okumaya devam edeceğim şeklinde cevap vermişlerdir. “Yararlı” cevabı üzerine yoğunlaşan öğrencilerden birinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Devam ederim. Çünkü çok yararlı olduğunu düşünüyorum. Aynı zamanda tarih benim için çok önemli...(Fatih).

Öğrencilerden % 6,25'i (2 öğrenci) tarih dergileri objektif/belgelere dayalı olduğu için okumaya devam edeceğim şeklinde cevap vermişlerdir. “Objektif/belgelere

dayalı” cevabı üzerine yoğunlaşan öğrencilerden birinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Evet, objektif, belgelere dayalı ve farklı görüşlerle bilgi edinmek hoşuma gitti. Onun için okumaya devam etmeyi düşünüyorum (Hakan).

Görüşmenin bu sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde 32 öğrenci (%91,43’ü) tarih dergilerini okumaya devam etmek istediklerini ya da edeceklerini belirtmişlerdir. Bunun nedeni olarak da bilgilendiklerini, ilgilerini çektiğini, hoşlandıklarını, merak ettiklerini, yararlı ve belgelere dayalı olduğunu söylemişlerdir. Hatta bir öğrenci daha önce hiç okumadığını ve çok dikkatini çektiğini belirtmiştir. Görüldüğü gibi belirtilen temalar öğrencileri okumaya sevk eden temalardır. 3 öğrenci (8,57’si) ise okumaya devam etmeyeceğini ilgilerini çekmediğini belirtmişler ve tarih dersini sevmediklerini dile getirmişlerdir. Yani öğrenciler zaten tarih dersine karşı olumsuz tutum içindedirler. Araştırmanın birinci alt problemi, öğrencilerin tarih dergilerine yönelik görüşlerini belirlemektir. Bu doğrultuda öğrencilerin tarih dergilerini okumaya devam edip etmeyecekleri konusunda görüşlerine başvurulmuş ve 3 öğrenci devam etmeyeceğini dile getirmiştir ancak bu oran sınıftaki öğrencilerin oranına göre oldukça düşüktür. Düzgün (2008:243), “Tarih Öğretiminde Tarihi Romanların Yeri Mehmed Niyazi’nin Romanları” adlı çalışmasında tarihi romanların tarih dersinde kullanılmasının öğrenciyi etkin, meraklı ve araştırmaya istekli hale getirdiğini belirtmiştir. Görüldüğü gibi tarih dergileri de öğrencilerin ilgisini çekmiş, meraklarını uyandırmış ve yararlı bulmuşlardır. Yine Munck (2007) “Using Newspapers and News Magazines to Teach History by” adlı çalışmasında, sınıfta gazete ve dergi kullanımının, öğrencileri bu tür yayınları okumaya teşvik ettiği sonucuna ulaşmıştır.

4.1.4. Dördüncü Görüşme Sorusunun Analizi

Öğrencilere sorulan 4.soru “Tarih dergilerini ders kitabı ile karşılaştırdığında benzer ya da farklı yönler nelerdir?” şeklindedir. Öğrencilerin tarih dergilerinin ve ders kitaplarının benzer yönlerine verdikleri cevaplar analiz edilerek tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7: Tarih dergilerinin ve ders kitaplarının benzer yönlerine ilişkin öğrenci görüşleri

Cevaplar / Temalar	Frekans (f)	Yüzde (%)
Konular	7	77,78
İkisi de aynı	2	22,22
Toplam	9	100

Tablo 7’ye göre öğrencilerden % 77,78’i (7 öğrenci) “tarih dergileri ve ders kitapları konu yönünden benzerdirler” şeklinde cevap vermişlerdir. Öğrencilerin verdikleri cevaplar, temalar bazında örneklendirilmiş ve “konular” cevabı üzerine yoğunlaşan öğrencilerin verdikleri cevaplara ilişkin alıntı örnekleri aşağıda açıklanmıştır:

Tarih dergilerinin anlatımı daha güzel, farklı anlatım türlerinden yararlanılmış, ders kitabı anlatım yönünden zayıf. Benzer yönleri ise konular, bunun dışında benzer yön olduğunu düşünmüyorum (Sema), Konular benzerdi ama içerdiği bilgiler farklıydı yani ders kitabı daha yüzeyselken dergiler daha kapsamlı ve belgelere dayanıyordu. Makaleler daha çok konuşma havası içinde yazılmış insanı sıkıyor (Murat).

Tablo 7’ye göre “İkisi de aynı” cevabı üzerine yoğunlaşan öğrencilerin verdikleri cevaplara ilişkin alıntı örnekleri aşağıda açıklanmıştır:

Bence ikisi de aynı (Fatma).

Öğrencilerin tarih dergilerinin ve ders kitaplarının farklı yönlerine ilişkin verdikleri cevaplar analiz edilerek tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8: Tarih dergilerinin ve ders kitaplarının farklı yönlerine ilişkin öğrenci görüşleri

Cevaplar / Temalar	Frekans (f)	Yüzde (%)
Detaylı/kapsamlı	16	48,49
Dergiler daha güzel	5	15,15
Belge	3	9,09
Anlatım	3	9,09

Bakış açısı	2	6,06
Bilgiler	1	3,03
Konu	1	3,03
Verim	1	3,03
İşleyiş	1	3,03
Toplam	33	100

Tablo 8 incelendiğinde öğrencilerden % 48,49'u (16 öğrenci) tarih dergilerinin ders kitabına göre daha detaylı/kapsamlı olduğunu düşünüyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Öğrencilerin verdikleri cevaplar, temalar bazında örneklendirilmiş ve “detaylı/kapsamlı” cevabı üzerine yoğunlaşan öğrencilerin verdikleri cevaplara ilişkin alıntı örnekleri aşağıda açıklanmıştır:

Tarih dergileri bence; konuları daha detaylı ve daha ciddi bir şekilde ele alıyor. Ders kitaplarının ise daha yüzeysel kaldığını düşünüyorum (Hasan), Tarih dergilerinde ele alınan konunun kapsamlı olması; tarih kitabında ise konuların bu kadar kapsamlı olmayışı...(Ayşe), Konular benzerdi ama içerdiği bilgiler farklıydı yani ders kitabı daha yüzeyselken dergiler daha kapsamlı ve belgelere dayanıyordu. Makaleler daha çok konuşma havası içinde yazılmış insanı sıkıyor (Mert).

Öğrencilerden % 15,15'i (5 öğrenci) tarih dergilerinin ders kitabına göre daha güzel olduğunu düşünüyorum şeklinde cevap vermişlerdir. “Dergiler daha güzel” cevabı üzerine yoğunlaşan öğrencilerden birinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Tarih dergilerinin anlatımı daha güzel, farklı anlatım türlerinden yararlanılmış; ders kitabındaki bilgiler sıkıcı, dergide ise konular daha güzel anlatılmış, ders kitabı anlatım yönünden zayıf. Benzer yönleri ise konular, bunun dışında benzer yön olduğunu düşünmüyorum (Sedat).

Öğrencilerden % 9,09'u (3 öğrenci) tarih dergilerinde belgelerden yararlanılmış ama ders kitabı öyle değil şeklinde cevap vermişlerdir. “Belgelerden yararlanıldığı” cevabı üzerine yoğunlaşan öğrencilerden birinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Dergiler belgelerden yararlanılarak yazılan makalelerden oluşuyor. Okul kitabı böyle değil ve hiç öğretici değil bence (Hakan).

Öğrencilerden % 6,06'sı (2 öğrenci) tarih dergilerinin anlatımı ders kitaplarından farklı şeklinde cevap vermişlerdir. “Anlatım” cevabı üzerine yoğunlaşan öğrencilerden birinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Tarih kalıplaşmış konulara sahip olduğu için benzerlikler fazla. Fakat yazılışlarında farklılıklar var tarih dergilerinde yapılan yorumlar etkili...(Deniz).

Öğrencilerden % 3,03'ü (1 öğrenci) tarih dergilerinin olaylara bakış açısı farklı şeklinde cevap vermiştir. “Bakış açısı” cevabı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Olaylara bakış açıları farklıdır (Selda).

Öğrencilerden % 3,03'ü (1 öğrenci) tarih dergilerinde verilen bilgiler daha farklı şeklinde cevap vermiştir. “Bilgiler” cevabı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Tarih dergilerinde daha farklı bilgiler vardı (Yalçın).

Öğrencilerden % 3,03'ü (1 öğrenci) tarih dergileri ve ders kitapları konu yönünden farklı, şeklinde cevap vermiştir. “Konu” cevabı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Tarih dergilerinde ele alınan bazı konular tarih kitabında ele alınmamış...(Fatma).

Öğrencilerden % 3,03'ü (1 öğrenci) tarih dergileri daha verimli, şeklinde cevap vermiştir. “Verim” cevabı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Tarih dergileri ders kitabına göre daha verimli...(Canan).

Öğrencilerden % 3,03'ü (1 öğrenci) tarih dergilerinde konuların işlenişi farklı, şeklinde cevap vermiştir. “İşleniş” cevabı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Benzer olarak aynı konuları ele alırlar ama dergiler daha farklı olarak konuyu işler... (Âdem).

Dördüncü görüşme sorusuna verilen cevapları ele aldığımızda, öğrenciler genelde tarih dergileri ile ders kitabının farklı olduğunu belirtmişlerdir. Farklı yönlere vurgu yapan öğrenciler tarih dergilerinin ders kitabına göre daha detaylı/kapsamlı olduğunu, daha güzel olduğunu, belgelerden yararlanıldığını, anlatım yönünden farklı olduğunu, ders kitabına göre bakış açısının farklı olduğunu, verilen bilgilerin farklı olduğunu, konunun farklı olduğunu, tarih dergilerinin daha verimli olduğunu, konu işlenişinin farklı olduğunu belirtmişlerdir. Öğrenciler tarih dergilerini ders kitabına göre daha çok beğenmişler, daha detaylı bulmuşlar, meraklarını artırmış, daha çok ilgilerini çekmiştir. Hatta bir öğrenci belge niteliğinde olduğuna vurgu yapmıştır. Benzer yönlerine vurgu yapan öğrenciler ise tarih dergileri ile ders kitabının konu açısından benzer olduğunu belirtmişlerdir. 2 öğrenci ise ikisi de aynı cevabını vermiştir. Burada da görüldüğü gibi, tarih dergileri konu yönünden ders kitabına benzemektedir yani ders kitabını destekler niteliktedir.

4.1.5. Beşinci Görüşme Sorusunun Analizi

Öğrencilere sorulan 5.soru “Tarih dergilerinden edindiğin bilgileri günlük hayatta da kullanabileceğini düşünüyor musun? Neden?” şeklindedir. Öğrencilerin sorunun birinci bölümüne verdikleri evet - hayır şeklindeki cevapları analiz edilerek tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9: Uygulama sürecinde edinilen tarih bilgilerinin günlük hayatta kullanımına ilişkin öğrenci görüşleri

Cevaplar / Temalar	Frekans (f)	Yüzde (%)
Evet	33	94,29
Hayır	2	5,71
Toplam	35	100

İlgili sorunun birinci bölümünü hayır şeklinde cevaplayan 2 öğrenci (%5.71) sorunun ikinci bölümüne herhangi bir cevap vermemişlerdir.

İlgili sorunun birinci bölümünü evet şeklinde cevaplayan öğrencilere ilişkin elde edilen veriler analiz edilerek sonuçlar tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10: Uygulama sürecinde edinilen tarih bilgilerinin günlük hayatta kullanabileceğini söyleyen öğrencilerin temalar bazında görüşleri

Cevaplar / Temalar	Frekans (f)	Yüzde (%)
Güncel/gerekli	13	39,40
İnsanları bilgilendirmek	7	21,21
Geleceği anlamak	4	12,12
Yararlı	3	9,09
Yorum/tartışma	2	6,06
Savunmak	2	6,06
Bizim tarihimiz	1	3,03
Paylaşım	1	3,03
Toplam	33	100

Tablo 10 incelendiğinde “Tarih dergilerinden edindiğin bilgileri günlük hayatta da kullanabileceğini düşünüyor musun? Neden?” sorusunun birinci bölümünü evet şeklinde cevaplayan öğrencilerin ilgili sorunun ikinci bölümünü;

Öğrencilerden 39,40’ı (13 öğrenci) tarih dergilerinden edindiğin bilgileri güncel/gerekli olduğu için günlük hayatta da kullanırım, şeklinde cevap vermişlerdir. Öğrencilerin verdikleri cevaplar, temalar bazında örneklendirilmiş ve “Güncel/gerekli olduğu için” cevabı üzerine yoğunlaşan öğrencilerin verdikleri cevaplara ilişkin alıntı örnekleri aşağıda açıklanmıştır:

Tarih günlük hayatta her zaman kullanılacak bir bilim dalı ve genel kültür konularını içerdiği için ve dergilerde yapılan yorumlar bugünü de anlamaya yönelik olduğu için bu bilgileri günlük hayatta kullanabiliriz.(Hayati), “Evet kesinlikle. Çünkü tarihimiz günlük hayatta da ele alabileceğimiz konulardan oluşuyor. Bugün de bu konular bizi yakından ilgilendiriyor.(Yaşar), Kesinlikle düşünüyorum. Çünkü bu konuları daha çok konuşacağız gibi geliyor. (Dünyanın gidişatı o yönde) Özellikle dış politika konusunda...(Gül).

Öğrencilerden %21,21'i (7 öğrenci) tarih dergilerinden edindiğim bilgileri insanları bilinçlendirmek için günlük hayatta da kullanırım, şeklinde cevap vermişlerdir. “İnsanları bilgilendirmek için” cevabı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Kullanırım. Çünkü çoğu insanın bilmediği, kitaplarda olmayan geniş bilgiler edindim. Çevremi de bilgilendiririm (Metin).

Öğrencilerden %12,12'si (4 öğrenci) tarih dergilerinden edindiğim bilgileri geleceği anlamak için günlük hayatta da kullanırım, şeklinde cevap vermişlerdir. “Geleceği anlamak için” cevabı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Evet. Bu dergilerdeki bilgiler gerçekten çok önemli. İnsanlar tarihlerini bilerek geleceğe bakmaları gerekiyor. Atatürk'ün de dediği gibi geçmişini bilmeyen geleceğine de yön veremez...(Selda).

Öğrencilerden %9,09'u (3 öğrenci) tarih dergilerinden edindiğim bilgileri yararlı olduğu için günlük hayatta da kullanırım, şeklinde cevap vermişlerdir. “Yararlı olduğu için” cevabı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Evet, edindiğimiz bilgiler bugünü de ilgilendiriyor ve günlük hayatta bu bilgilerin yararlı olacağını düşünüyorum (Nisa).

Öğrencilerden %6,06'sı (2 öğrenci) tarih dergilerinden edindiğim bilgileri tartışmak/yorumlamak için günlük hayatta da kullanırım, şeklinde cevap vermişlerdir. “Tartışmak/yorumlamak için” cevabı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Dergilerden edindiğim bilgilerle günlük hayatta herhangi bir tartışma hakkında yorum yapabileceğimi düşünüyorum (Mehtap).

Öğrencilerden %6,06'sı (2 öğrenci) tarih dergilerinden edindiğim bilgileri fikirlerimi savunmak için günlük hayatta da kullanırım, şeklinde cevap vermişlerdir. “Fikirlerimi savunmak için” cevabı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Evet. Günlük hayatta fikirlerimi savunurken bu bilgileri de kullanacağım (Hasan).

Öğrencilerden %3,03'ü (1 öğrenci) tarih dergilerinden edindiğim bilgileri bizim tarihimiz olduğu için günlük hayatta da kullanırım, şeklinde cevap vermişlerdir. “Bizim tarihimiz olduğu için” cevabı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Sohbet sırasında kullanılabilir. Çünkü anlatılan tarih bizim tarihimiz, bu sohbetleri sürekli duyduğumuz için...(Aynur).

Öğrencilerden %3,03'ü (1 öğrenci) tarih dergilerinden edindiğim bilgileri paylaşmak için günlük hayatta da kullanırım, şeklinde cevap vermişlerdir. “Paylaşmak için” cevabı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Evet. Çünkü bilgilerimi yerinde ve zamanında paylaşmayı seviyorum (Serkan).

Görüşmenin 5. sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde öğrencilerden 33'ü (%94,29'u) tarih dergilerinden edindiğim bilgileri günlük hayatta da kullanırım, şeklinde cevap vermişlerdir. Bunun gerekçe olarak da güncel/gerekli olduğu için, insanları bilgilendirmek için, geleceği anlamak için, yararlı olduğu için, tartışmak/yorumlamak için, fikirlerimi savunmak için, bizim tarihimiz olduğu için, paylaşmak için temalarını belirtmişlerdir. Öğrenciler tarih dergilerinden öğrendikleri bilgileri günlük hayatta da kullanabilirler, görüldüğü gibi tarih dergilerinde yapılan güncel yorumlar, değerlendirmeler, verilen bilgiler günlük hayatla da ilgilidir. Ünlüer (2008:90), “Sosyal Bilgiler Dersinde Gazete Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarılarına ve Tutumlarına Etkisi” adlı araştırmasında gazetelerin öğrencilerin derste okuma ve okuduğunu anlama becerisinin arttırdığını, tümüne yakınının dersi daha iyi öğrendiğini, dersi günlük yaşamla ilişkilendirdiğini dile getirmiştir.

4.1.6. Altıncı Görüşme Sorusunun Analizi

Öğrencilere sorulan 6.soru “Tarih dergilerinde okuduğunda ne gibi zorluklarla karşılaştın?” şeklindedir. Bu soruya ilişkin verilen cevaplar analiz edilerek tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11: Tarih dergilerinin zorluk derecesine ilişkin öğrenci görüşleri

Cevaplar / Temalar	Frekans (f)	Yüzde (%)
Hiçbir şey	17	48,57
Terimler/kelimeler	18	51,43
Toplam	35	100

Tablo 11 incelendiğinde, öğrencilerden %48,57'si (17 öğrenci) tarih dergilerini okurken hiçbir zorlukla karşılaşmadım, şeklinde cevap vermişlerdir. Öğrencilerin verdikleri cevaplar, temalar bazında örneklendirilmiş ve “Zorlukla karşılaşmadım” cevabı üzerine yoğunlaşan öğrencilerin verdikleri cevaplara ilişkin alıntı örnekleri aşağıda açıklanmıştır:

Gayet anlaşılırdı. Hiçbir zorlukla karşılaşmadım (Selim), Zorluklarla karşılaşmadım. Çok keyifliydi (Nalan), Zorluklarla karşılaşmadım. Aslında bilmediğim kelimeler vardı ona da sözlükten baktım (Hayati).

Öğrencilerden %51,43'ü (18 öğrenci) tarih dergilerini okurken bazı terimler/kelimelerin anlamını bilmediğim için zorlandım, şeklinde cevap vermişlerdir. “Terimler/kelimeler ağırdı” cevabı üzerine yoğunlaşan öğrencilerin verdikleri cevaplara ilişkin alıntı örnekleri aşağıda açıklanmıştır:

Tarih dergilerinde bazı terimlerin anlamını bilmediğim için zorlandım (Ceren), Bazen bilmediğim kelimeler oldu. O gibi zorluklarla karşılaştım. Onun dışında karşılaştığım başka zorluk yok (Oğuz).

6. görüşme sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde 17 öğrenci zorlukla karşılaşmadığını, 16 öğrenci bilmediği kelime ve terimlerin olduğunu, 2 öğrenci ise makalelerin dilinin ağır olduğunu dile getirmişlerdir. Bazı öğrenciler ders öncesinde sözlüklerden bakarak kelimelerin anlamlarını öğrenmişler ve bir kısmı da ders sırasında öğrenmişlerdir. Ancak şu bir gerçektir ki makalelerde öğrenci seviyesinin üstünde kelime ve kavramlar vardır. Daha önce de belirtildiği gibi araştırmacının karşılaştığı en büyük sorun makalelerde kullanılan kelime ve kavramların ağır olmasıdır. Ancak bunun için de çözüm yolları bulunmaktadır. Kelime ve kavramlar daha önceden öğrenciler tarafından araştırılabilir ve böylece öğrencilerin kelime dağarcığı da geliştirilmiş olacaktır.

4.1.7. Yedinci Görüşme Sorusunun Analizi

Öğrencilere sorulan 7.soru “Tarih dergileriyle işlediğimiz dersin tarihi sevmene katkıda bulunduğunu düşünüyor musun? Neden?” şeklindedir. Öğrencilerin sorunun birinci bölümüne verdikleri evet, zaten seviyorum ve hayır şeklindeki cevapları analiz edilerek tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12: Sürecin, Öğrencilerin Tarih Dersini Sevmelerine Katkısı Olup Olmadığına Yönelik Görüşleri

Cevaplar / Temalar	Frekans (f)	Yüzde (%)
Evet	25	71,43
Tarihi zaten seviyorum	7	20
Hayır	3	8,57
Toplam	35	100

Tablo 12 incelendiğinde öğrencilerden %20’si (7 öğrenci) tarih dersini zaten çok sevdiklerini dile getirmişlerdir. % 8,57’si ise (3 öğrenci) tarihi sevmediklerini dile getirmişlerdir.

İlgili sorunun birinci bölümünü evet şeklinde cevaplayan öğrencilere ilişkin elde edilen veriler analiz edilerek sonuçlar tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13: Süreçle Birlikte Tarih Dersini Daha Çok Seven Öğrencilerin Temalar Bazında Görüşleri

Cevaplar / Temalar	Frekans (f)	Yüzde (%)
Zevkli/ilgi çekici	14	56
Bilgilendim	4	16
İşleniş	4	16
Bakış açım değişti	2	8
Daha anlaşılırdı	1	4
Toplam	25	100

Tablo 13 incelendiğinde “Tarih dergileriyle işlediğimiz dersin tarihi sevmene katkıda bulunduğunu düşünüyor musun? Neden?” sorusunun birinci bölümünü evet şeklinde cevaplayan öğrencilerin ilgili sorunun ikinci bölümünü;

Öğrencilerden %56'sı (14 öğrenci), zevkli/ilgi çekici olduğu için tarih dergilerini kullanarak işlediğimiz dersin tarihi sevmeme katkıda bulunduğunu düşünüyorum, şeklinde cevap vermişlerdir. “Zevkli/ilgi çekici” cevabı üzerine yoğunlaşan öğrencilerin verdikleri cevaplara ilişkin alıntı örnekleri aşağıda açıklanmıştır:

Evet, kesinlikle düşünüyorum. Bu tarz tartışmaları okuyup yorumlamaları çok severim ve tarihimizi anlamak hoşuma gider. Okumak harika bir şey. Özellikle tarihi okumak ayrı bir zevk (Yaşar), Tarihi sevmeme katkısı olduğunu düşünüyorum. Fazla ilgim yoktu, şimdi ise birkaç tarih dergisi almayı düşünüyorum. Tarihe olan merakımı arttırdı (Aysun).

Öğrencilerden %16'sı (4 öğrenci) bilgilendiğim için tarih dergilerini kullanarak işlediğimiz dersin tarihi sevmeme katkıda bulunduğunu düşünüyorum, şeklinde cevap vermişlerdir. “Bilgilendim” cevabı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Evet. Çünkü ders kitabı bazı konularda eksik bilgiler veriyor. Fakat dergiler daha sağlam bilgiler içeriyor. Bize geçmişimizle ilgili bilmediğimiz ne kadar çok şeyin olduğunu anlattı (Ali).

Öğrencilerden %16'sı (4 öğrenci) işlenişi beğendiğim için tarih dergilerini kullanarak işlediğimiz dersin tarihi sevmeme katkıda bulunduğunu düşünüyorum, şeklinde cevap vermişlerdir. “İşleniş” cevabı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Evet. Düşünüyorum çünkü derse katılmak güzeldi ve sıkılmadım. Tartışma şeklinde olması ve bizim fikirlerimize önem verilmesi, tarihi sevmeme çok katkıda bulundu (Gül).

Öğrencilerden %8'i (2 öğrenci) bakış açımı değiştirdiği için tarih dergilerini kullanarak işlediğimiz dersin tarihi sevmeme katkıda bulunduğunu düşünüyorum, şeklinde cevap vermişlerdir. “Bakış açım değişti” cevabı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Düşünüyorum. Olaylara bakış açımı değiştirdi. Bilmediğim konular hakkında kişisel görüşlerimin artmasına neden oldu. Bu da tarihi sevmemi sağladı (Ersin).

Öğrencilerden %4'ü (1 öğrenci) daha anlaşılır olduğu için tarih dergilerini kullanarak işlediğimiz dersin tarihi sevmeme katkıda bulunduğunu düşünüyorum, şeklinde cevap vermişlerdir. “Daha anlaşılırdı” cevabı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Daha anlaşılırdı. Tarih dersini sevmeme katkı sağladı (Aynur).

7. görüşme sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde 25 öğrenci tarih dergileriyle işlediğimiz dersin tarihi sevmelerine katkıda bulunduğunu dile getirmişlerdir. Verilen cevaplar ise temalar bazında, zevkli/ilgi çekici olduğu için, bilgilendiğim için, işleniş hoşuma gittiği için, bakış açımı değiştirdiği için, daha anlaşılırdı, Görüldüğü gibi öğrencilerin çoğunluğu tarihi daha çok sevmişlerdir. 7 öğrenci tarihi zaten sevdiklerini belirtmişler, 3 öğrenci ise tarihi sevmedikleri için tarihi sevmelerine bir katkıda bulunmadığını dile getirmişlerdir. Yani öğrenciler zaten tarihe karşı olumsuz bir tutum içindedirler. Ünlüer (2008:90), “Sosyal Bilgiler Dersinde Gazete Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarılarına ve Tutumlarına Etkisi” adlı araştırmasında görüşmeye katılan öğrencilerin tümünün dersi daha zevkli, ilgi çekici bulduğunu ve dersi sevdiklerini belirtmiştir. Tarih dergileri de öğrencilerin tarih dersini daha çok sevmelerine katkısı olmuştur.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Tez çalışmasının ikinci alt problemi “Öğrencilerin uygulamaya yönelik görüşleri nelerdir?” şeklindedir. İkinci alt probleme ilişkin görüşme sorularının analizi aşağıdaki şekilde verilmiştir.

4.2.1. Sekizinci Görüşme Sorusunun Analizi

Öğrencilere sorulan 8.soru “Ders kitabında olmayan tarihi olay ve olguları öğrenmende ders sürecinde kullandığımız tarih dergilerinin faydası olduğunu

düşünüyor musun? Düşünüyorsan nasıl?”şeklinde. Öğrencilerin bu sorunun birinci bölümüne verdikleri evet - hayır şeklindeki cevapları tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14: Tarih dergilerinin faydasına ilişkin öğrenci görüşleri

Cevaplar / Temalar	Frekans (f)	Yüzde (%)
Evet	34	97,14
Hayır	1	2,86
Toplam	35	100

Tablo 14’e göre ilgili sorunun birinci bölümünü hayır şeklinde cevaplayan 1 öğrenci(%2,86) ders kitabında olmayan konu yoktur şeklinde cevap vermiştir. Bu konu üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Tarih kitaplarında olmayan konu diye bir şey yoktur varsa onun adı tarih kitabı olmaz. (Fatma).

İlgili sorunun birinci bölümünü evet şeklinde cevaplayan öğrencilere ilişkin elde edilen veriler analiz edilerek sonuçlar tablo 15’te verilmiştir.

Tablo 15: Tarih dergilerini faydalı gören öğrencilerin temalar bazında görüşleri

Cevaplar / Temalar	Frekans (f)	Yüzde (%)
Bilgi	19	55,89
Ayrıntı/Kapsam	8	23,53
Yorum	2	5,88
Açıklama	2	5,88
Araştırma	1	2,94
Zevk	1	2,94
Belge	1	2,94
Toplam	34	100

Tablo 15 incelendiğinde “Ders kitabında olmayan tarihi olay ve olguları öğrenimde ders sürecinde kullandığımız tarih dergilerinin faydası olduğunu düşünüyor musun? Düşünüyorsan nasıl?” sorusunun birinci bölümünü evet şeklinde cevaplayan öğrencilerin ilgili sorunun ikinci bölümünü;

Öğrencilerden %55,89'u (19 öğrenci) tarih dergilerinin ders kitabına göre daha fazla bilgi içerdiğini bunun için de ders kitabında olmayan tarihi olay ve olguları öğrenmelerinde faydası olduğunu belirtmişlerdir. “Daha fazla bilgi olduğu için” cevabı üzerine yoğunlaşan öğrencilerin verdikleri cevaplara ilişkin alıntı örnekleri aşağıda açıklanmıştır:

Evet düşünüyorum. Çünkü dergilerde daha fazla araştırma yapıldığı için çok fazla bilgi vardı (Sema). Evet düşünüyorum. Çünkü tam anlamıyla daha geniş bilgiye o tarih konusuyla ilgili makalelerden ulaşabiliyoruz (Yasin), Evet düşünüyorum. Makalelerde ders kitabımızda olmayan birçok konu hakkında bilgi verilmiş. Gerçek bilgi birikimime çok katkı sağladı (Pelin), Evet düşünüyorum. Tarih dergilerinden ders kitabında olmayan farklı bilgileri öğrendim (Murat).

Öğrencilerden %23,53'ü (8 öğrenci) tarih dergilerinin ders kitabına göre daha ayrıntılı/kapsamlı olduğunu bunun için de ders kitabında olmayan tarihi olay ve olguları öğrenmelerinde faydası olduğunu belirtmişlerdir. “Daha ayrıntılı/kapsamlı olduğu için” cevabı üzerine yoğunlaşan öğrencilerin verdikleri cevaplara ilişkin alıntı örnekleri aşağıda açıklanmıştır:

Evet. Faydası oldu. Makaleler daha ayrıntılı ve kapsamlı olduğu için, ders kitabında olmayan farklı olay ve olguları öğrendim (Deniz),

Evet, düşünüyorum ders kitabında fazla detaya inilmiyor, bir konu en fazla iki sayfayla anlatılıyor. Fakat tarih dergilerinde her konu ayrı ayrı detaylandırıldığı için tarihi olay ve olguları öğrenmemde faydasını gördüm (Şahin).

Öğrencilerden %5,88'i (2 öğrenci) tarih dergilerinin ders kitabına göre daha yorumsal olduğu için ders kitabında olmayan tarihi olay ve olguları öğrenmelerinde faydası olduğunu belirtmişlerdir. “Yoruma dayalı olduğu için” cevabı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Tabii ki etkisi olduğunu düşünüyorum ders kitaplarındaki bugüne kadar gördüğümüz konular direk ezbere öğrenmeye dayalıydı. Tarih dergileri ise yoruma dayalı ve daha akılda kalıcı (Mehtap).

Öğrencilerden %5,88'i (2 öğrenci) tarih dergilerinde ders kitabına göre daha fazla açıklama yapıldığı için ders kitabında olmayan tarihi olay ve olguları öğrenmelerinde faydası olduğunu belirtmişlerdir. “Daha fazla açıklama yapıldığı için” cevabı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Evet, tarih dergilerinde konularla ilgili ders kitabına göre daha fazla açıklama yapıldığı için tarihi olay ve olguları öğrenmemde faydası oldu (Berrin).

Öğrencilerden %2,94'ü (1 öğrenci) tarih dergilerinde ders kitabına göre daha fazla araştırma yapıldığı için ders kitabında olmayan tarihi olay ve olguları öğrenmemde faydası oldu şeklinde cevaplamıştır. “Daha fazla araştırma yapıldığı için” cevabı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Tarih dergilerinde makale yazan bilim adamları daha geniş bir araştırma yaptıkları için ders kitaplarında olmayan birçok tarihi olay ve olguyu öğrenmemde tarih dergilerinin çok faydası oldu (Tarık).

Öğrencilerden %2,94'ü (1 öğrenci) tarih dergilerinde ders kitabına göre daha zevkli olduğu için ders kitabında olmayan tarihi olay ve olguları öğrenmemde faydası oldu şeklinde cevaplamıştır. “Zevkli olduğu için” cevabı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Evet, kesinlikle düşünüyorum. Tarih dersini çok sevmiyorum ve tarihi dergiler ve kitaplar okumaktan son derece zevk alıyorum. Bu şekilde tarih dergilerinin ders sürecinde faydalı olduğuna katılıyorum bu tür dergileri her zaman okumayı düşünüyorum (Mine).

Öğrencilerden %2,94'ü (1 öğrenci) tarih dergileri belge niteliği taşıdığı için ders kitabında olmayan tarihi olay ve olguları öğrenmemde faydası oldu şeklinde cevaplamıştır. “Belge niteliği taşıdığı için” cevabı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Evet düşünüyorum. Belge niteliği taşıdığı için ders kitabında olmayan tarihi olay ve olgular var. Özellikle ispat gerektiren ve yaşanmış olaylara bir belge örneği görmemiz faydalı oldu (Ayşe).

Sekizinci soruya öğrencilerin verdikleri cevapları genel olarak değerlendirmek gerekirse, öğrencilerin cevapları, tarih dergilerinin ders kitaplarında olmayan tarihi olay ve olguları öğrenmelerinde katkısı olduğu şeklindedir. Öğrenci cevapları, tarih dergilerinin ders kitabına göre daha çok bilgi içerdiği, daha ayrıntılı, kapsamlı olduğu, tarih dergilerinde daha fazla açıklama ve araştırma yapıldığı, tarih dergilerini okumanın ders kitabına göre daha zevkli olduğu ve tarih dergilerinin bir belge niteliğinde olduğu temalarında kümelenmektedir. Bu da öğrencilerin daha objektif ve güvenilir bilgilere o konuyla ilgili tarih dergisinden ulaşabileceklerini göstermektedir. Bu doğrultuda tarih dergileriyle işlenen dersin öğrencilerin tarih dersine yönelik tutum oluşturmada etkili olduğunu söylemek mümkündür. Bir öğrenci ise ders kitabında bütün tarihi konuları bulunmaktadır onun için ders kitabın da olmayan konuları tarih dergilerinden öğrenemeyiz, şeklinde cevap vermiştir. Oysaki ders kitabında olmayan birçok olay ve olgu tarih dergilerinde bulunmaktadır ve öğrenci bunu fark edememiştir.

4.2.2. Dokuzuncu Görüşme Sorusunun Analizi

Öğrencilere sorulan 9.soru “Uygulama sürecinde en çok ne hoşuna gitti?” şeklindedir. Bu soruya ilişkin verilen cevaplar analiz edilerek tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16: Uygulama sürecinin öğrencilerin en çok hoşuna giden aşaması

Cevaplar / Temalar	Frekans (f)	Yüzde (%)
Tartışmak	16	45,71
Yorum yapmak	4	11,43
Soru-Cevap	3	8,57
Düşüncelerimizi		
söylemek	3	8,57
Sohbet havası	2	5,71
Katılım	2	5,71
Değerler	1	2,86
İşleniş	1	2,86
Eşit söz hakkı	1	2,86
Bakış Açısı	1	2,86
Hoşgörü ortamı	1	2,86
Toplam	35	100

Tablo 16 incelendiğinde ilgili soruya; Öğrencilerden %45,71'i (16 öğrenci) uygulama sürecinde yapılan tartışmayı beğenmişlerdir. “Tartışmak” cevabı üzerine yoğunlaşan öğrencilerin verdikleri cevaplara ilişkin alıntı örnekleri aşağıda açıklanmıştır:

Uygulama sürecinde en çok hoşuma giden tarih dergilerini okuduktan sonra oluşturulan tartışma ortamıydı ve herkesin düşüncelerini rahatça söyleyebilmesi ve ayrıca arkadaşlarımla farklı görüşlerini duymak hoşuma gitti (Mine), Tarih dergilerinden belgelere dayalı öğrenmek ve tartışarak daha kalıcı hale getirmek (Yalçın), Tartışmak, öğretmenimizin bizi söz sahibi yapması düşüncelerimizi serbestçe söylemek, makaleleri okumak ve bunları bir tarihçi gibi değerlendirmek, karşı düşünceleri dinlemek hoşuma gitti (Seher).

Öğrencilerden %11,43'ü (4 öğrenci) uygulama sürecinde yapılan yorum yapmayı sevmişlerdir. “Yorum yapmak” cevabı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Makaleleri okuduktan sonra sınıf ortamında bu konuyla ilgili konuşmalar yapılırken herkesin bir tarihçi gibi yorum yapabilmesi (Mert).

Öğrencilerden % 8,57'si (3 öğrenci) uygulama sürecinin soru-cevap şeklinde olmasını beğenmişlerdir. “Soru-cevap” yanıtı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Dersin soru cevap şeklinde işlenmesi ve fikirlerimizi söyleyebilmek (Sinem).

Öğrencilerden % 8,57'si (3 öğrenci) uygulama sürecinde düşüncelerimizi söylemek hoşumuza gitti şeklinde cevap vermişlerdir. “Düşüncelerimizi söylemek” cevabı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Arkadaşlarımla fikirlerini öğrenmek, kendi düşüncelerimi ifade etmek, çok hoşuma gitti (Hayati).

Öğrencilerden % 5,71'i (2 öğrenci) uygulama sürecinin sohbet havası içerisinde olması hoşumuza gitti şeklinde cevap vermişlerdir. “Sohbet havası içinde ders işlemek” cevabı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Sohbet havası içinde, eleştirel düşüncelerimizi paylaşmak çok hoşuma gitti (Seher).

Öğrencilerden % 5,71'i (2 öğrenci) uygulama sürecinde arkadaşların derse katılması hoşuma gitti şeklinde cevap vermişlerdir. “Katılım” cevabı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

En çok hoşuma giden sınıf ortamında bütün öğrencilerin konuya dahil olması (Cihan).

Öğrencilerden % 2,86'sı (1 öğrenci) uygulama sürecinde değerlere önem verilmesi hoşuma gitti şeklinde cevap vermiştir. “Değerlere önem verilmesi” cevabı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Tarihi değerlere önem verilmesi...(Fatma).

Öğrencilerden % 2,86'sı (1 öğrenci) uygulama sürecinde ders işleme şekli hoşuma gitti şeklinde cevap vermiştir. “İşleniş” cevabı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Ders işleme şekli (Metin).

Öğrencilerden % 2,86'sı (1 öğrenci) uygulama sürecinde herkese eşit söz hakkı verilmesi hoşuma gitti şeklinde cevap vermiştir. “Eşit söz hakkı” cevabı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

En çok hoşuma giden herkese eşit olarak söz hakkı verilmesi (Serkan).

Öğrencilerden % 2,86'sı (1 öğrenci) uygulama sürecinde bakış açımın değişmesi hoşuma gitti şeklinde cevap vermiştir. “Bakış açısı” cevabı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Tarihi olaylara karşı eleştirel bakış açımı değiştirdi (Filiz).

Öğrencilerden % 2,86'sı (1 öğrenci) uygulama sürecinde hoşgörülü ortam hoşuma gitti şeklinde cevap vermiştir. “Hoşgörü ortamı” cevabı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır.

Sınıfta düşünce farklılıklarının çok hoş görülmesi biçimde konuşulması (Dağhan).

Görüşmenin bu sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde öğrencilerin uygulama sürecinde en çok tarih dergilerini ve makaleleri okuduktan sonra bunları tartışma, yorumlama, soru-cevap, düşüncelerini söyleme, sohbet havası içerisinde ders işleme, katılım gibi temalardan keyif aldıkları görülmektedir. Bu bulgu, öğrencilerin tarih dergileriyle ders işlemekten ve işleniş sırasında kullanılan yöntemlerden çok keyif aldıklarını desteklemektedir. Süreç hem keyifli geçmiş hem de öğrenme gerçekleşmiştir.

4.2.3. Onuncu Görüşme Sorusunun Analizi

Öğrencilere sorulan 10.soru “Uygulama sürecinde canını en çok sıkan ne oldu?” şeklindedir. Bu soruya ilişkin verilen cevaplar analiz edilerek tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17: Uygulama sürecinin can sıkıcı aşamasına yönelik öğrenci görüşleri

Cevaplar / Temalar	Frekans (f)	Yüzde (%)
Hiçbir şey	29	82,85
Derse kalkmamak	1	2,86
Saygısızlık	1	2,86
Makalelerin ağırlığı	1	2,86
Uygulamanın sadeliği	1	2,86
Yorumlar	1	2,86
Osmanlı'nın durumu	1	2,86
Toplam	35	100

Tablo 17 incelendiğinde ilgili soruyu; Öğrencilerden % 82,85'i (29 öğrenci) uygulama sürecinde canlarını sıkan hiçbir şeyin olmadığını belirtmişlerdir. “Hiçbir şey”

cevabı üzerine yoğunlaşan öğrencilerin verdikleri cevaplara ilişkin alıntı örnekleri aşağıda açıklanmıştır:

“Bilgilendim ve eksik olduğum noktaları bu uygulama sayesinde keşfettim.

Bu yüzden canımı sıkan bir durum söz konusu değil (Selda),

Canımı sıkan bir durum olmadı. Gayet akıcı kurallara uygun bir uygulama süreciydi. Dersten çok keyif aldım (Metin).

Öğrencilerden % 2,86’sı (1 öğrenci) uygulama sürecinde derse kalkmamak canımı sıktı şeklinde cevap vermiştir. “Derse kalkmamak” cevabı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Hocanın beni derse kaldırmaması (Fatma).

Öğrencilerden % 2,86’sı (1 öğrenci) uygulama sürecinde saygısızlık canımı sıktı şeklinde cevap vermiştir. “Saygısızlık” cevabı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Karşı görüşlere olan saygısızlık (Mehtap).

Öğrencilerden % 2,86’sı (1 öğrenci) uygulama sürecinde makalelerin ağırlığı canımı sıktı şeklinde cevap vermiştir. “Makalelerin ağırlığı” cevabı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Makalelerin biraz ağır olması (Kerim).

Öğrencilerden % 2,86’sı (1 öğrenci) uygulama sürecinde uygulamanın sadeliği canımı sıktı şeklinde cevap vermiştir. “Uygulamanın sadeliği” cevabı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Çok sade bir uygulamaydı (Selin).

Öğrencilerden % 2,86’sı (1 öğrenci) uygulama sürecinde yorumlar canımı sıktı şeklinde cevap vermiştir. “Yorumlar” cevabı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Bilinmeden yapılan yorumlar (Rifat).

Öğrencilerden % 2,86’sı (1 öğrenci) ders sürecinde Osmanlının durumu canımı sıktı şeklinde cevap vermiştir. “Osmanlının durumu” cevabı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Osmanlı’nın içinde bulunduğu durum (ezilmişlik) canımı sıktı (Recep).

10. görüşme sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde öğrencilerin çoğunluğunun uygulama sürecinden memnun kaldıkları görülmektedir. 9 öğrenci ise derse kalkmamaktan, görüşlere olan saygısızlıktan, uygulamanın sadeliğinden, makalelerin ağırlığından vs. şikâyet etmektedirler. Makalelerde bilinmeyen kelimelerin anlamlarının verilmesine ihtiyaç vardır.

4.2.5. On Birinci Görüşme Sorusunun Analizi

Öğrencilere sorulan 11.soru “Ders sürecini dikkate aldığınızda tarihi olaylara bakış açında değişiklik oldu mu? Nasıl? (Sürecin sana farklı bakış açısı kazandırdığını düşünüyor musun?)” şeklindedir. Öğrencilerin sorunun birinci bölümüne verdikleri evet - hayır şeklindeki cevapları analiz edilerek tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18: Bakış açılarındaki değişikliğe ilişkin öğrenci görüşleri

Cevaplar / Temalar	Frekans (f)	Yüzde (%)
Evet	29	82,86
Hayır	6	17,14
Toplam	35	100

Tablo 18 incelendiğinde ilgili sorunun birinci bölümünü hayır şeklinde cevaplayan öğrenciler ise sorunun ikinci bölümüne herhangi bir cevap vermemişlerdir.

İlgili sorunun birinci bölümünü evet şeklinde cevaplayan öğrencilere ilişkin elde edilen veriler analiz edilerek sonuçlar tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19: Bakış açılarında değişiklik olan öğrencilerin temalar bazında görüşleri

Cevaplar / Temalar	Frekans (f)	Yüzde (%)
Yorumlama/tartışma	13	44,82
Bilgi	4	13,79
Merak	4	13,79
Görüşünü savunabilme	2	6,90
Objektif	2	6,90
Araştırma/sorgulama	2	6,90
Eleştirel düşünme	2	6,90
Toplam	29	100

Tablo 19 incelendiğinde “Ders sürecini dikkate aldığınızda tarihi olaylara bakış açında değişiklik oldu mu? Nasıl? (Sürecin sana farklı bakış açısı kazandırdığını düşünüyor musun?)” sorusunun birinci bölümünü evet şeklinde cevaplayan öğrencilerin ilgili sorunun ikinci bölümünü;

Öğrencilerden % 44,82’si (13 öğrenci) tarihi olaylara bakış açım değişti, çünkü yorumlama/tartışma becerilerim gelişti, şeklinde cevap vermişlerdir. Öğrencilerin verdikleri cevaplar, temalar bazında örneklendirilmiş ve “Yorumlama/tartışma becerilerim gelişti” cevabı üzerine yoğunlaşan öğrencilerin verdikleri cevaplara ilişkin alıntı örnekleri aşağıda açıklanmıştır:

Oldu. Olayların farklı noktalarını görüp farklı yorumlayabildim. (Umut), Tarihi olayları yorumlama becerim arttı. Belgelere dayanarak yorumlamak gerektiğini öğrendim. Tarihi ezberlemeye çalışıyordum. Şimdi yorum yapmaya çalışıyorum (Mehtap), Evet. Tarihe daha farklı açılardan bakmayı öğrendim, tarihi olayları tartışmaya ve yorumlamaya başladım. Bu da benim tarihi olaylara bakış açımı değiştirdi (Filiz).

Öğrencilerden % 13,79’u (4 öğrenci) tarihi olaylara bakış açım değişti, çünkü bilgilendim, şeklinde cevap vermişlerdir. Öğrencilerin verdikleri cevaplar, temalar bazında örneklendirilmiş ve “Bilgilendim” cevabı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Zaten olaylara farklı bakış açılarından bakabiliyorum. Bu uygulama, daha detaylı bilgi öğrenmemi sağladı Bu bilgiler bakış açımı daha da geliştirdi (Sinan).

Öğrencilerden % 13,79’u (4 öğrenci) tarihi olaylara bakış açım değişti, çünkü merakım arttı, şeklinde cevap vermişlerdir. Öğrencilerin verdikleri cevaplar, temalar bazında örneklendirilmiş ve “Merakım arttı” cevabı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Tarihi olaylar ilgimi çekmezdi, ders süreci sayesinde olaylar günümüzde de yaşıyor gibi gözümün önünde canlandı tarihi olayları daha çok merak etmeye başladım, merak ettiğim olayları araştırıyorum ve olayların farklı yönlerini görebiliyorum bu da bakış açımı değiştirdi (Nalan).

Öğrencilerden % 6,90'u (2 öğrenci) tarihi olaylara bakış açım değişti, çünkü görüşlerimi savunabiliyorum, şeklinde cevap vermişlerdir. Öğrencilerin verdikleri cevaplar, temalar bazında örneklendirilmiş ve “Görüşlerimi savunabiliyorum” cevabı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Yaptığımız tartışmalarla görüşlerimi savunmayı öğrendim. Tarihi olayları sadece öğrenmek için değil aynı zamanda edindiğim bilgileri de savunabilmek için çalışıyorum. Bu da bakış açımı olumlu yönde değiştirdi (Selda).

Öğrencilerden % 6,90'u (2 öğrenci) tarihi olaylara bakış açım değişti, çünkü objektif bakış açısı kazandım, şeklinde cevap vermişlerdir. Öğrencilerin verdikleri cevaplar, temalar bazında örneklendirilmiş ve “Objektif bakış açısı kazandım” cevabı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Başkalarının görüşünü okudukça düşündüm. Yapılan yorumları da dikkate alarak farklı bakış açıları geliştirdim. Daha objektif olmaya çalışıyorum...(Tarik).

Öğrencilerden % 6,90'u (2 öğrenci) tarihi olaylara bakış açım değişti, çünkü araştırmacı yönüm gelişti, şeklinde cevap vermişlerdir. Öğrencilerin verdikleri cevaplar, temalar bazında örneklendirilmiş ve “Araştırma/sorgulama yönünden geliştirdim” cevabı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Araştırmacı yönümün geliştiğini düşünüyorum. Okuduğum makalelerde yapılan farklı yorumları da görünce daha sorgulayıcı oldum. Neden böyle?, Niçin öyle vs. tarihi olayları daha çok sorgulamaya başladım. Bu da bakış açımı geliştirdi (Mehmet).

Öğrencilerden % 6,90'u (2 öğrenci) tarihi olaylara bakış açım değişti, çünkü eleştirel düşünme becerim gelişti, şeklinde cevap vermişlerdir. Öğrencilerin verdikleri cevaplar, temalar bazında örneklendirilmiş ve “Eleştirel düşünme becerim gelişti” cevabı üzerine yoğunlaşan bir öğrencinin verdiği cevaba ilişkin alıntı örneği aşağıda açıklanmıştır:

Tarihi olaylara eleştirel düşünme becerilerim gelişti. Bu da tarihi olaylara bakış açımı değiştirdi...(Sibel).

Görüşmenin 11. sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde öğrencilerden 29'u (%82,86'sı) tarihi olaylara bakış açılarının değiştiğini ya da geliştiğini söylemişlerdir. Buna gerekçe olarak da yorumlama/tartışma becerilerinin geliştiğini, bilgilerinin meraklarının arttığını, görüşlerini savunabildiklerini objektif bakış açısı kazandıklarını, araştırma/sorgulama yönünden geliştiklerini, eleştirel düşünme becerilerinin geliştiğini söylemişlerdir. Görüldüğü gibi tarih dergileriyle işlenen bir dersin öğrencilerin tarihi olaylara bakış açısını olumlu yönde değiştirmelerine katkı sağlamıştır. Yahşi (2011:133), tarih öğretiminde gazete kullanımının öğrencilerin farklı açılardan bakma becerilerini geliştirdiğini dile getirmiştir.

V. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın bulgularına dayalı olarak sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuçlar

Araştırmanın birinci alt problemi gereğince öğrencilerin tarih derslerinde tarih dergilerinin kullanımına ilişkin görüşlerinden elde edilen sonuçlar şöyledir:

Araştırma bulgularına göre eleştirel düşünme becerilerine ilişkin olarak “tartışma”, “yorum”, “bilgi”, “eleştiri”, “araştırma”ya yönelik becerilerinin geliştiğini ifade etmişlerdir. Bu beceriler tarih dersi için öngörülen temel becerilerdir. Tarih dergileri ile işlenen dersin öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerine katkı sağladığı görülmektedir. Dersin tartışma yöntemiyle işlenmesi, öğrencilerin edindikleri bilgileri doğru sonuca ulaşabilmek için tartışmaları, sorun üzerine yorum yapmaları, olayları eleştirmeleri, bilmedikleri konuları araştırmaları... vb. öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerine katkı sağlamıştır.

Öğrenciler sürecin okuma alışkanlıklarına da katkı sağladığını dile getirmişlerdir. Okuma alışkanlığı kazanmada önemli faktörlerden bazıları okunacak materyaldeki konunun beğenilmesi, merak edilmesi, ilgi çekici olması, kişinin ihtiyaçlarına yönelik olması... vs. gelmektedir. Öğrenciler okuma alışkanlığına ilişkin olarak “ilgimi çekti”, “bilgi sağladım”, “hoşlandım”, “merak ettim”, gibi temaları sıklıkla ifade ettikleri ve bunların okuma alışkanlığını pekiştiren temalar olduğu görülmektedir. Bazı öğrenciler ise okuma alışkanlıklarının zaten olduğunu söylemişler o nedenle sürecin okuma

alışkanlığına ilişkin herhangi bir katkısı olmadığını belirtmişlerdir. Genel olarak değerlendirdiğimizde öğrenciler tarih dergilerini okumuşlar ve çoğunluğu okuma alışkanlığına katkı sağlamıştır.

Öğrencilerin çoğunluğu tarih dergilerini okumaya devam etmek istediklerini ya da edeceklerini belirtmişlerdir. Bunun nedeni olarak da bilgilendiklerini, ilgilerini çektiğini, hoşlandıklarını, merak ettiklerini, yararlı ve belgelere dayalı olduğunu söylemişlerdir. Görüldüğü gibi belirtilen temalar öğrencileri okumaya sevk eden temalardır. Bazı öğrenciler ise okumaya devam etmeyeceğini ilgilerini çekmediğini belirtmişler ve tarih dersini sevmediklerini dile getirmişlerdir. Yani öğrenciler zaten tarih dersine karşı olumsuz tutum içindedirler. Eğer bir ders öğrencinin ilgisini çekmiyorsa, zaten öğrenci o dersle ilgili hiçbir şey okumaktan zevk almayacaktır. Genel olarak baktığımızda ise öğrencilerin çoğunluğu tarih dergilerini çeşitli nedenlerle okumaya devam etmek istediklerini dile getirmişlerdir.

Öğrenciler genelde tarih dergileri ile ders kitabının farklı olduğunu belirtmişlerdir. Farklı yönlere vurgu yapan öğrenciler tarih dergilerinin ders kitabına göre daha kapsamlı, daha güzel, belgelerden yararlanıldığını, anlatım yönünden farklı olduğunu, ders kitabına göre bakış açısının farklı olduğunu, verilen bilgilerin farklı olduğunu, konunun farklı olduğunu, tarih dergilerinin daha verimli olduğunu, konu işlenişinin farklı olduğunu belirtmişlerdir. Bunlar tarih dergilerinin ders kitaplarına göre olumlu yönleridir. Yani öğrenciler tarih dergileri ile ders işlemekten memnun kalmışlardır ve ders kitabına göre daha bilimsel bulmuşlar, daha çok beğenmişlerdir. Benzer yönlerine vurgu yapan öğrenciler ise tarih dergileri ile ders kitabının konu açısından benzer olduğunu belirtmişlerdir. Bu da gösteriyor ki tarih derslerinde tarih dergilerinden yararlanılabilir. Çünkü tarih dergilerinde tarih müfredatında yer alan bütün konuları bulmak mümkündür. Burada da görüldüğü gibi, Tarih dergileri konu yönünden ders kitabına benzemektedir yani ders kitabını destekler niteliktedir. Ancak bunun dışında öğrenciler tarih dergilerini daha çok beğenmişler, daha detaylı bulmuşlardır. Belge niteliğinde olduğuna... vs. vurgu yapmışlardır.

Öğrenciler tarih dergilerinden edindikleri bilgileri günlük hayatta da kullanabileceklerini ifade etmişlerdir. Bunun gerekçesi olarak da güncel bilgiler içerdiğini, insanları bilgilendirdiğini, geleceği anlamalarına yardımcı olduğunu, yararlı

olduğunu, tartışma yapmalarını sağladığını, fikirlerini savunabilmek için gerekli bilgiyi öğrendiklerini, bizim tarihimiz olduğunu, öğrendiklerini paylaşmak istediklerini belirtmişlerdir. Görüldüğü gibi tarih dergilerinde yapılan güncel yorumlar, değerlendirmeler, verilen bilgiler güncel bilgileri de ihtiva etmektedir.

Öğrencilerin yarısı tarih dergilerini okuduğunda herhangi bir zorlukla karşılaşmadığını, yarısı da bilmediği kelime ve terimlerin olduğunu, makalelerin dilinin ağır olduğunu dile getirmişlerdir. Bazı öğrenciler ders öncesinde sözlüklerden bakarak kelimelerin anlamlarını öğrenmişler ve bir kısmı da ders sırasında öğrendiklerini dile getirmişlerdir. Makalelerde öğrenci seviyesinin üstünde kelime ve kavramlar bulunmaktadır. Bu sorun da bazı kelime ve kavramların önceden öğrenciye verilmesiyle ya da bunlara yönelik araştırma yaptırılmasıyla çözümlenebilir.

Öğrencilerin çoğunluğu, tarih dergileriyle işlediğimiz dersin tarihi sevmelerine katkıda bulunduğunu dile getirmişlerdir. Öğrenciler, zevkli olduğunu, bilgilendiklerini, hoşlarına gittiğini, bakış açılarını değiştirdiğini, daha anlaşılır olduğunu dile getirmişlerdir. Bazı öğrenciler ise tarihi zaten sevdiklerini, bazı öğrenciler ise tarihi sevmediklerini ve bu yüzden ne olursa olsun sevmeyeceklerini belirtmişlerdir. Yani öğrenciler zaten tarihe karşı olumsuz bir tutum içindedirler. Tarih dergileriyle dersi işlemek öğrencilerin çoğunluğunu memnun etmiş ve keyif almışlar, tarihi daha çok sevmişlerdir. Bu doğrultuda tarih dergileriyle işlenen dersin öğrencilerin tarih dersine yönelik olumlu tutum oluşturmada etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Araştırmanın ikinci alt problemi gereğince öğrencilerin tarih derslerinde tarih dergilerinin kullanımına ilişkin görüşlerinden elde edilen sonuçlar şöyledir:

Araştırma bulgularına göre, öğrenciler ders kitabında olmayan tarihi olay ve olguları tarih dergilerinden öğrenmişlerdir. Öğrenciler, tarih dergilerinin ders kitabına göre daha çok bilgi içerdiğini, daha ayrıntılı, kapsamlı olduğunu, tarih dergilerinde daha fazla açıklama ve araştırma yapıldığını, tarih dergilerini okumanın ders kitabına göre daha zevkli olduğunu ve tarih dergilerinin bir belge niteliğinde olduğunu belirtmişlerdir. Tarih dergileri ders kitabında olan bütün konuları içerdiği gibi bu konulara ilişkin öğrencilerin yukarıda saydıkları özellikleri de ihtiva etmektedir. Aynı zamanda o konuya ilişkin belgeler de makalenin sonuna iliştilmiş ve birinci elden

kaynak da kullanılmıştır. Bu da öğrencilerin daha objektif ve güvenilir bilgilere o konuyla ilgili tarih dergisinden ulaşabileceklerini göstermektedir.

Öğrenciler uygulama sürecinde en çok tarih dergilerini ve makaleleri okuduktan sonra bunları tartışma, yorumlama, soru-cevap, düşüncelerini söyleme, sohbet havası içerisinde ders işleme, katılım gibi temalardan keyif aldıklarını belirtmişlerdir. Bu da öğrencilerin tarih dergileriyle ders işlemekten ve işleniş sırasında kullanılan yöntemlerden çok keyif aldıklarını desteklemektedir. Derste tarih dergileri kaynak olarak kullanıldığında öğrenci görüşlerine göre en iyi öğretim yöntemi tartışma, soru-cevap gibi yöntemlerdir. Aynı zamanda bu yöntem öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmektedir. Öğrenci merkeze alınarak, çoğunluğun katılımı sağlanmış ve böylece “öğrenci merkezli öğretim” yöntemi de uygulanmıştır.

Araştırma bulgularının sonuçlarına göre, öğrencilerin çoğunluğunun uygulama sürecinden memnun kaldıkları görülmektedir. Genel olarak bakıldığında öğrenciler tarih dergileriyle işlenen dersten memnun kalmışlardır. Bazı öğrenciler ise derse kalkamamaktan, görüşlere olan saygısızlıktan, uygulamanın sadeliğinden, makalelerin ağırlığından vs. şikâyet etmişlerdir. Bu bulgu araştırmanın birinci alt problemine ait on birinci soruyu da destekler niteliktedir. Yukarıda da ifade edildiği gibi makalelerde bilinmeyen kelimelerin ve kavramların anlamlarının verilmesine ihtiyaç vardır.

Araştırma bulgularının sonuçlarına göre, öğrenciler tarihi olaylara bakış açılarının değiştiğini ya da geliştiğini söylemişlerdir. Buna gerekçe olarak da yorumlama, tartışma becerilerinin geliştiğini, bilgilerinin, meraklarının arttığını, görüşlerini savunabildiklerini objektif bakış açısı kazandıklarını, araştırma, sorgulama yönünden geliştiklerini, eleştirel düşünme becerilerinin geliştiğini söylemişlerdir. Görüldüğü gibi tarih dergileriyle işlenen bu ders, öğrencilerin tarihi olaylara bakış açılarını olumlu yönde değiştirmelerine katkı sağlamıştır.

5.2. Öneriler

Ortaöğretim 11. Sınıf öğrencilerinin tarih derslerinde akademik tarih dergilerinin kullanımına yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmanın sonuçlarından yola çıkılarak şu öneriler yapılabilir:

- Öncelikle bu alanda yapılan araştırmaların çok sınırlı olması nedeniyle bu alanda çalışmaların devam ettirilmesi tavsiye edilmektedir.
- Araştırmada karşılaşılan en büyük problem, makalelerdeki kelime ve kavramların ağır olmasıdır. Bu alana yönelik yapılacak çalışmada 11. sınıf öğrencilerinin seviyesinin üstünde olan kelime ve kavramların anlamları verilebilir ya da işlenişten önce kavram çalışması yaptırılabilir.
- Bu araştırmada sadece 11. sınıf öğrencileri ile çalışılmıştır. Bu doğrultuda farklı kademedeki 9, 10 ve 12. sınıf öğrencileri ile de çalışma yapılabilir. Çeşitli tarih dergilerinden her konuya yönelik makale bulmak mümkündür.
- Uzun vadede düşünüldüğünde tarih dergileri ile işlenen dersin, öğrencilerin okuma alışkanlığına da katkısı olacaktır.
- Tarih dergilerinin kullanımında öğretmen boyutu da önemlidir. Bu doğrultuda tarih öğretmenlerinin tarih dergilerine yönelik görüşlerini belirlemeye yönelik çalışma yapılabilir.
- Tarih öğretmenlerinin tarih derslerinde tarih dergilerinin müfredat kapsamında uygulanabilirliğine yönelik görüşlerini ortaya koyacak araştırmalar yapılabilir.
- Türkiye genelinde yapılacak çalışmalarla, öğrenci seviyesine uygun tarih dergisi çıkarılabilir. Bu dergilere öğrenci ve öğretmen aboneliği yapılabilir. Tarih dergileri çıkarıldığı aylardaki müfredat programını kapsayacak şekilde düzenlenirse hem ders kitabını destekleyecek hem de öğrencinin dikkatini çekecektir. Böylece öğrenci konuyla ilgili çeşitli bilgi ve belgelere ulaşmış olacaktır.
- Yapılan araştırmada, ATAM'ın çıkarmış olduğu akademik tarih dergileri kullanılmıştır. Daha sonraki araştırmalarda tarih derslerinde popüler tarih dergileri kullanılabilir.

- Pek çok tarih dergisi dijital ortamda yayınlanmaktadır. Okullarda bilgisayarlı eğitime geçilmesiyle birlikte tarih dergileri de tablet bilgisayarlara aktarılarak böylece dergilerden yararlanılabilir.

KAYNAKÇA

- Akbaba, B. (2003). *Tarih öğretiminde fotoğraf kullanımı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Ortaöğretim Sosyal Alanlar Anabilim Dalı Tarih Öğretmenliği, Ankara.
- Arslan, Ö. (2008). *İlköğretim 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretiminde görsel ve işitsel materyal kullanımının öğrencilerin akademik başarıları ve akılda tutma düzeyleri üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, İzmir.
- Ata, B. (2002). "Tarih derslerinde "dokümanlarla öğretim" yaklaşımı, *Türk Yurdu*, 175. sayı, s.80-86.
- Bacaksız, T. (2010). *Medya okuryazarlığı dersinde gazete ve dergi kullanımı, İzmir’de medya okuryazarlığı dersinin öğrencilerin gazete ve dergi okuma alışkanlıklarına olan etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Bilim Dalı, Ankara.
- Baymur, F. (1945). Tarih öğretimi. Ankara: Maarif Matbaası.
- Bayram, S. (2006). *İlköğretimde materyal kullanımı*. İstanbul: Morpa Kültür Yay.
- Bilen, M. (1999). *Plandan uygulamaya öğretim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Binici, K. (2010). *Tıp ve sağlık bilimleri alanında Türkiye’de yayınlanan akademik süreli yayınlarda niteliği etkileyen nedenler ve kalite yükseltme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi Belge Yönetimi Bölümü, Ankara.
- Büyükkaragöz, S. ve Çivi, C. (1997). *Genel öğretim metotları*. İstanbul: Öz Eğitim Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, K. E., Akgün, E.Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem-A Yayınevi.
- Candan, A.S. (2003). *Tarih öğretiminde ayrıntılı okuma becerilerinin geliştirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tarih Öğretmenliği Anabilim Dalı, Ankara.

- Cin, M. (2005). Hayat bilgisi ve sosyal bilgilerde kullanılabilecek strateji, yöntem ve teknikler., A. Tanrıöğen (Editör). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*, İstanbul. Lisans Yay., ss. 119-164.
- Cüceloğlu, D. (1999). *İnsan ve davranışı*. (9. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Copeaux, Etienne (2000). *Tarih Ders Kitaplarında (1931 – 1993) Türk Tarih Tezinden Türk-İslam Sentezine* (çev: Ali Berktaş). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Demir, Ö. ve Acar, M. (1997). *Sosyal bilimler sözlüğü*. 3. baskı, Ankara: Vadi Yayınları, s. 134.
- Demircioğlu, İ. H. (2007). *Tarih öğretiminde öğrenci merkezli yaklaşımlar*. Anı Yayıncılık:Ankara.
- Demircioğlu, İ.H. (2012). Tarih öğretimi, öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı. İ.H. Demircioğlu ve İ. Turan. (Editörler). *Tarih öğretiminde öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*. Birinci Baskı. Ankara. Pegem Akademi Yayıncılık, ss. 1-11.
- Demirel, Ö. (2004). *Öğretimde planlama ve değerlendirme öğretme sanatı*, Ankara: Pegem A Yay.
- Demirel, Ö. (2007). *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme Öğretme Sanatı*. (11.Basım). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Doğan Y. (2007). *Sosyal bilgiler öğretiminde tarihsel yazılı kanıtların kullanımı*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tarih Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Düzgün H. (2008). *Tarih öğretiminde tarihi romanların yeri Mehmed Niyazi'nin Romanları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, İstanbul.
- Fidan, N. ve M. Erden (2001). *Eğitime giriş*. İstanbul: Alkım Yayınları.
- Gelen, İ. (1999). *İlköğretim okulları 4. sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde düşünme becerileri kazandırma yeterliliklerinin değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana
- Gömlüksiz, M. N. (2006). Öğretimde strateji, yöntem ve teknikler. M. Gürol (Editör). *Öğretimde planlama ve değerlendirme*. Dördüncü Baskı. Ankara: Akış Yayıncılık, ss. 93-121.

- Güçlü, M. (2011). *Eğitim Hareketleri Dergisi'nin eğitim sorunları açısından değerlendirilmesi (1955-1980)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Güler, İ. (2005). *Tarihin toplumdaki işlevi ve öğretimi*. İstanbul:2005
- Güneş, F. (1990). Basın yoluyla halk eğitimi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, İstanbul, sayı 2.
- Güngördü, E. (2002). *Coğrafya öğretim yöntemleri ilkeler ve uygulamalar*. Ankara: Nobel Dağıtım.
- Gür, B. S. Dalmış, İ. Kırmızıdağ, N. Çelik, Z. ve Boz, N. (2012). *Türkiye'nin Gençlik Profili*, Ankara: Seta Yayınları.
- Gürsakal, N. (2001). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi.
- Işık, H. (2008). Tarih öğretiminde doküman kullanımının öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerine ve başarılarına etkisi, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Ekim 2008 Cilt:16 No:2, s.389-402.
- Işık H. (2008). *Tarih öğretiminde doküman kullanımının öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerine ve başarılarına etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tarih Bölümü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Kabapınar, Y. (1998). Kredili sistem ve lise tarih kitapları. S. ÖZBARAN(Haz.), *Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları*. İzmir: Dokuz Eylül Yayınları. 221–236.
- Kabapınar, Y. (1999). Geleneksel ve Çağdaş Tarih Öğretisi: Türkiye ve İngiliz Örneği” Öğretmen Yetiştirmede Çağdaş Yaklaşımlar. *Dokuz Eylül Üniv. Buca Eğitim Fak. Dergisi*, özel sayı:11, İzmir: Dokuz Eylül Yayınları. s.246-254.
- Kaloç, R. (2005). *Ortaöğretim kurumu öğrencilerinin eleştirel düşünme becerileri ve eleştirel düşünme becerilerini etkileyen etmenler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Kimya Öğretmenliği Bilim Dalı, Ankara.
- Karadeniz, A. (2006). *Liselerde eleştirel düşünme eğitimi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türk Dili Edebiyatı Öğretimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi kavramlar-ilkeler-teknikler*. 20. Baskı, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Kart Ö. (2002). *Eski Türk destanlarının tarih öğretimindeki yeri ve kullanımı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, Konya.
- Keseroğlu, H.S.(1995). Batı’da ve Osmanlı İmparatorluğu’nda süreli yayınların ortaya çıkışı ve özellikleri. *Müteferrika*. S.6, ss.19-28.
- Keskin, S. (2008). *Romanlarla tarih eğitimi ve öğretimi*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Kozak, N. (2003). Türkiye’de yayınlanan akademik dergilerin niteliklerindeki zaman içerisindeki değişim nedenleri: sağlık, sosyal ve teknik bilim alanlarında yayınlanan dergiler üzerine bir inceleme. *Bilgi Dünyası*, 4(2): 146-174.
- Koca, M. (2009). *Kitle iletişim araçlarının eğitim üzerine etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Bilim Dalı, Sivas.
- Köksal İ. (2006). *Lise 3 Osmanlı Tarihi dersinde “Tanzimat Fermanı’nın ilanı” konusunun dokümanla öğretimi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tarih Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Köstüklü, N. (1999). *Sosyal bilimler ve tarih öğretimi*. Konya: Günay Ofset.
- Kuş, E. (2003). *Nitel-nitel araştırma teknikleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Küçükahmet, L. (1989). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Nobel Yay.
- MEGEP (2007). *Gazetecilik, Kitle İletişim Araçları*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Nichol, J. (1991). *Tarih Öğretimi* (çev. M. Safran). Ankara: Çağrı Matbaacılık.
- Özalp, O. (2000). İlköğretim okulları ve liselerde tarih eğitiminin gözden geçirilmesi ihtiyacının ana nedenleri ve bu konudaki çalışmalar. *Tarih Öğretiminin Yeniden Yapılandırılması*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Özbaran, S. (1992). *Tarih öğretimi*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2002). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Özcan, A. (2011). *Türkiye’de popüler tarihçilik*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Öztaş, S. (2007). *Tarih öğretimi ve filmler: tarih öğretiminde film kullanılmasının öğrenci başarısı üzerindeki etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Parlak, Y. (2011). *Tarih öğretiminde güdümlü küçük grup tartışmasının öğrencilerin demokratik tutumlarına etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Tarih Öğretmenliği Bilim Dalı, Ankara.
- Paykoç, F. (1991). *Tarih Öğretimi*. Eskişehir: A.Ü. AÖF Yayınları.
- Paykoç, F. (2003). *Tarih Öğretimi*. Eskişehir: A.Ü. AÖF Yayınları.
- Safran, M. (2002). *Orta Öğretim Kurumlarında Tarih Öğretiminin Yapı ve Sorunlarına İlişkin Bir Araştırma*. Türk Yurdu, 22 (175): 73-79.
- Safran, M. (2005). *Tarih Eğitimi ve Öğretimi Makale ve Bildiriler*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Schueddekopf, O. E., Bruley, E. Dance, E.H. ve Vigander, H. (1969). *Tarih öğretimi ve tarih kitaplarının geliştirilmesi*. (Çev. N. Engez). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Suiçmez, M. (2009). *Dergi haberciliği ve nokta dergisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Bilim Dalı, Konya.
- Sular U. Ö. (2006). *Halk bilgisi haberleri ve Çorumlu dergilerinin konu ve eğitim açısından karşılaştırılarak incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, İzmir.
- Tan, Ş., Kayabaşı, Y. ve Erdoğan, A. (2002). *Öğretimi planlama ve değerlendirme*. Ankara: Anı Yay.
- Tanrıöğen, G. (1995). Tarih öğretimini anlayarak okuma stratejileri: “karşılıklı öğretim” uygulaması. Özbaran, S.(Haz.), *Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları*. İzmir: Dokuz Eylül Yayınları. 338-346
- Taş, E. B.(2008). *Türkiye’de çocuk dergilerinin çocuk eğitime katkısı ve milliyet kardeş dergisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.

- T.C. MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 16.06.2008 tarihli Tarih Dersi 10. Sınıf Öğretim Programı.
- T.C. MEB Yayınlar Dairesi Başkanlığı, *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı 150, Mart, Nisan, Mayıs 2001.
- Tok, T. N. (2007). Etkili eğitim için yöntem ve teknikler., a. Doğanay. (Editör). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara. Pegem A Yayıncılık, ss. 161-214.
- Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı. (2003). *Tarih eğitime eleştirel yaklaşımlar*. İstanbul: Numune Matbaası. (yayıma haz. Oya Köymen).
- Uysal, A. (1998). *Sosyal bilgiler öğretim yöntemlerinin eleştirci düşünme gücünün gelişmesindeki rolü*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Tarih Eğitimi Anabilim Dalı, Malatya 1998.
- Ünlüer, G. (2008). *Sosyal bilgiler dersinde gazete kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına ve tutumlarına etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Yahşi, İ. (2011). *Tarih öğretiminde gazete kullanımının çok perspektifliliğe etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tarih Öğretmenliği, Ankara.
- Yalın, H. İ. (2001). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Yalın, H. İ. (2003). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Yeşilbursa, C. C. (2011). *Sosyal bilgilerde miras eğitiminin öğrencilerin somut kültürel mirasa karşı tutumlarına ve akademik başarılarına etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, Ankara.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2000). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2003). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

http://www.anatoliajournal.com/atad/depo/bilgibankasi/Kitap_47.pdf 28 Ekim 2012 tarihinde alıntı yapılmıştır.

www.acikarsiv.gazi.edu.tr/dosya/DokumanlarlaOgretim.doc 29 Şubat 2012 tarihinde indirilmiştir.

<http://www.atam.gov.tr/index.php?Page=Sayfa&No=72> 30 Şubat 2012 tarihinde alıntı yapılmıştır.

<http://www.bilim.org/turkiyede-gecmisten-gunumuze-tarih-dergileri.html> 28 Ekim 2012 tarihinde alıntı yapılmıştır.

http://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/kursprogramlari/gazetecilik/moduller/kitle_iletisimi.pdf adresinden 28 Şubat 2012 tarihinde alıntı yapılmıştır.

<http://www.sanalbasin.com/git.php?link=http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/38/330.pdf&id=6820&t=yerel> adresinden 29 Şubat 2012 tarihinde alınmıştır.

<http://www.sanalbasin.com/git.php?link=http://www.divandergisi.com/&id=5727&t=yerel> 30 Şubat 2012 tarihinde alıntı yapılmıştır.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.508ab0d4bbb730.33130822 26.10.2012 tarihinde alıntı yapılmıştır.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.508ab0dcce2056.89254517 26.10.2012 tarihinde alıntı yapılmıştır.

<http://www.tk.kutuphaneci.org.tr/index.php/tk/article/view/1136/2271> adresinden 01 Nisan 2012 tarihinde alıntı yapılmıştır.

EKLER**EK-1**

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Teknikokullar/ANKARA

Enstitünüz Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi, Tarih Öğretmenliği Bilim Dalı 078153101 yüksek lisans öğrencisiyim. Çalışmakta olduğum yüksek lisans tezimin uygulamalarını aşağıda ismi ve adresi belirtilen orta öğretim kurumunda yapmak istiyorum.

İzinlerin sağlanması hususunda gereğini saygılarımla arz ederim.

22 / Nisan / 2011

Arzu CEYLAN

Ekler:

1. Yüksek Lisans Tez Önerisi
2. Öğrenci Görüşme Formu

Uygulama Yapılacak Okul:

Gazi Çiftliği Lisesi, Yenimahalle, Ankara

TEZ UYGULAMA TAKVİMİ

Sıra	Etkinlik	Tarih
1. Hafta	Tarih dergilerinin öğrencilere dağıtılması, konular ve uygulanacak yöntem hakkında bilgi verilmesi.	2-6 Mayıs 2011
2. Hafta	“Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası” ünitesine giriş, Üniteye paralel olarak Milli Dış Politika ile ilgili Atatürk Araştırma Merkezi Dergisinin 9.sayısında yayınlanmış “Atatürk’ün Dış Politika İlkeleri” adlı makalenin soru-cevap ve tartışma yöntemiyle işlenmesi.	9-13 Mayıs 2011
3. Hafta	Atatürk Araştırma Merkezi Dergisinin 48. sayısında yer alan “Türk-Rum Nüfus Mübadelesinin Sebep ve Bazı İstisnaları” adlı makalenin soru-cevap ve tartışma yöntemiyle işlenmesi.	16-20 Mayıs 2011
4. Hafta	Atatürk Araştırma Merkezi Dergisinin 61. sayısında yer alan “Cumhuriyet Döneminde Yabancı Okullar (1923-1938)” adlı makalenin soru-cevap ve tartışma yöntemiyle işlenmesi.	23-27 Mayıs 2011
5.Hafta	Görüşmelerin gerçekleştirilmesi.	30 Mayıs-3 Haziran

**T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Tarih Dergilerinin
Kullanımında Öğrenci Görüşlerinin Tespit Edilmesine Yönelik Öğrenci
Görüşme Formu**

Değerli öğrenci;

Bu görüşme ile dört hafta boyunca dersinizde işlenen Tarih Dergilerinin T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde kullanımına yönelik görüşlerinizin tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Görüşme süresince konuşulacak olanlar tamamen araştırma amaçlı olup, Bu nedenle mümkün olduğunca samimi ve gerçek cevaplar vermeniz, çalışmada elde edilen verilerin doğruluğu açısından önem taşımaktadır. Katkılarınız için şimdiden çok teşekkür ederim.

Arzu CEYLAN

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Tarih Öğretmenliği

Görüşme

Tarihi:.....

Görüşme

Yeri:.....

Okulu,

Sınıfı:.....

Cinsiyeti:.....

.....

1. Evinize dergi alınıyor mu? (Cevabınız evet ise 2. Soruyu yanıtlayınız.)

a) Evet

b) Hayır

2. Evinize tarih dergisi alınıyor mu?

a) Evet

b) Hayır

SORULAR

1. Ders sürecinde okuduğunuz tarih dergilerinin eleştirel düşünme becerilerinize katkıda bulunduğunu düşünüyor musun? Nasıl? (Eleştirel düşünme: Elde edilen bilgiyi olduğu gibi kabul etmek yerine bunları sürekli inceleyerek, sorgulayarak ölçütlere göre değerlendirerek açıklama ve yargıya varmak)

2. Ders sürecinde tarih dergilerini okuman okuma alışkanlığına katkı sağladı mı? Nasıl?

3. Bundan sonra tarih dergilerini okumaya devam eder misin? Neden

4. Tarih dergilerini ders kitabı ile karşılaştırdığında benzer ya da farklı yönler nelerdir?

5. Tarih dergilerinden edindiğin bilgileri günlük hayatta da kullanabileceğini düşünüyor musun? Neden?

6. Tarih dergilerinde okuduğunda ne gibi zorluklarla karşılaştın?

7. Tarih dergileriyle işlediğimiz dersin tarihi sevmene katkıda bulunduğunu düşünüyor musun? Neden?

8. Ders kitabında olmayan tarihi olay ve olguları öğrenmende ders sürecinde kullandığımız tarih dergilerinin faydası olduğunu düşünüyor musun? Düşünüyorsan nasıl?

9. Uygulama sürecinde en çok ne hoşuna gitti?

10.Uygulama sürecinde canını en çok sıkan ne oldu?

11.Ders sürecini dikkate aldığımızda tarihi olaylara bakış açında değişiklik oldu mu? Nasıl? (Sürecin sana farklı bakış açısı kazandırdığını düşünüyor musun?)

Görüşmecinin İzlenimleri:.....

Görüşmeyi Yapan:.....

EK 2

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

BÖLÜM : İstatistik Bölümü
SAYI : B.08.4.MEM.0.06.22.00-60599/36044
KONU : Araştırma izni
Arzu CEYLAN

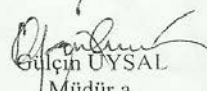
05/05/2011

YENİMAHALLE İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE

- İlgi: a) M.E.B. Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.
b) MEB EARGED' in araştırma izinlerine ilişkin 11/04/2007 tarih ve 1950 sayılı yazısı.
c) 02/09/2009 tarih ve 74835 sayılı Valilik Onayı.
d) 05/11/2009 tarih ve 98610 sayılı Valilik Onayı.
e) Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünün 25/04/2011 tarih ve 3194 sayılı yazısı.

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Arzu CEYLAN' ın "Tarih öğretiminde süreli yayınların kullanımının öğrenci başarısı üzerindeki etkileri" konulu tez çalışması ile ilgili anketi, ek listedeki ilçemiz okullarında uygulama isteği Müdürlüğümüz Değerlendirme Komisyonunca uygun görülmüştür.

Mühürlü anket örnekleri (4 sayfadan oluşan) araştırmacıya ulaştırılmış olup, uygulama yapılacak sayıda araştırmacı tarafından çoğaltılarak, araştırmanın ilgi (a) yönerge çerçevesinde gönüllülük esasına göre uygulanmasını rica ederim.

Gulcin UYSAL
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

EKLER :
1-Okul Listesi (1 Sayfa)

Kayış
06.05.2011
Selma Hanım
(İstekine göre bari)
Akyol

04/05/2011 Memur : E. KONUKA
04/05/2011 Şef : N. ÇELENK

İl Milli Eğitim Müdürlüğü-Beşevler
İstatistik Bölümü
Bilgi için:Nermin ÇELENK

Tel : 223 75 22
Fax: 223 75 22
istatistik06@meb.gov.tr

EK-2

Atatürk'ün Dış Politik İlkeleri adlı makaleyi aşağıdaki soru ve tartışma konularını dikkate alarak okuyunuz.

1. Osmanlı Devleti'nin uygulamış olduğu dış politika ve bu politikanın sonuçları nelerdir?
2. XIX. Yüzyılda Avrupa'nın durumu nasıldı?
3. Atatürk'ün dış politika ilkeleri nelerdir?
4. Atatürk, takip ettiği dış politika için memleketin ticari, ekonomik ve askeri bakımdan büyük bir güce dayanması gereğini duymuştur. Nedenlerini tartışınız.
5. Atatürk'ün dış politika ilkelerine bağlılığını gösteren uygulamalarına örnekler veriniz.
6. “Tam Bağımsızlık” ne demektir. Neden önemlidir? Tartışınız.
7. Türkiye Cumhuriyeti'nin dış politikadaki başarılarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Ders (makale dikkate alınarak) soru-cevap ve tartışma yöntemiyle işlenecektir. Aşağıda tartışma kuralları verilmiştir. Lütfen tartışma kurallarını okuyunuz ve dersin işlenişi sırasında bu kurallara uyunuz.

1. Tartışma konusu önceden belirlenmeli (Konu yukarıdaki sorular çerçevesinde ele alınacaktır).
2. Herkese eşit söz hakkı sağlanmalı.
3. Karşı görüşler hoşgörü ile karşılanmalı.
4. Farklı görüşlere saygı duyulmalı.
5. Tartışmaya katılan öğrenciler farklı görüşlere açık olmalı.
6. Herkese eşit süre verilmeli.
7. Tartışmaya katılanlar konu hakkında bilgi sahibi olmalı (makaleler okunmalı ve gerekli hazırlıklar yapılmalı).
8. Derse katılan öğrencilerin sözü kesilmemeli.
9. (Arkadaşımın fikrine katılmıyorum, kabul etmiyorum, yanlış söylüyor...vb. cümleler yerine her öğrenci söz hakkı verildikçe kendi fikrini savunmalı ve ben bu konuda farklı düşünüyorum, bana göre... vb. demokratik tutumlar sergilemeli.)

Türk-Rum Nüfus Mübadelesinin Sebep ve Bazı İstisnaları adlı makaleyi aşağıdaki soru ve tartışma konularını dikkate alarak okuyunuz.

1. Nüfus mübadelesi sorununun gündeme gelme nedeni nedir?
2. Rum ve Yunanlıları Batı Anadolu'ya yerleştirilme nedenleri nelerdir?
3. Türkiye'nin Yunan esirlere karşı tutumu nasıl olmuştur?
4. Türk-Rum nüfus mübadelesi neden tam olarak çözülememiş ve 1930 yılına kadar sürmüştür? Tartışınız.
5. Nüfus mübadelesinden istisna edilenler kimlerdir? Neden?
6. Türkiye'nin nüfus mübadelesi konusundaki tutumu nasıl olmuştur?
7. Türk-Yunan nüfus mübadelesinde alınan kararları, son zamanlarda yaşanan etnik çatışma ve etnik ayrışmaları dikkate alarak tartışınız.

Ders (makale dikkate alınarak) soru-cevap ve tartışma yöntemiyle işlenecektir. Aşağıda tartışma kuralları verilmiştir. Lütfen tartışma kurallarını okuyunuz ve dersin işleniş sırasında bu kurallara uyunuz.

1. Tartışma konusu önceden belirlenmeli (Konu yukarıdaki sorular çerçevesinde ele alınacaktır).
2. Herkese eşit söz hakkı sağlanmalı.
3. Karşı görüşler hoşgörü ile karşılanmalı.
4. Farklı görüşlere saygı duyulmalı.
5. Tartışmaya katılan öğrenciler farklı görüşlere açık olmalı.
6. Herkese eşit süre verilmeli.
7. Tartışmaya katılanlar konu hakkında bilgi sahibi olmalı (makaleler okunmalı ve gerekli hazırlıklar yapılmalı).
8. Derse katılan öğrencilerin sözü kesilmemeli.
9. (Arkadaşımın fikrine katılmıyorum, kabul etmiyorum, yanlış söylüyor...vb. cümleler yerine her öğrenci söz hakkı verildikçe kendi fikrini savunmalı ve ben bu konuda farklı düşünüyorum, bana göre... vb. demokratik tutumlar sergilemeli.)

Cumhuriyet Döneminde Yabancı Okullar (1923-1938) adlı makaleyi aşağıdaki soru ve tartışma konularını dikkate alarak okuyunuz.

1. Osmanlı Devleti içerisinde açılan yabancı okulların açılma nedenleri nelerdir?
2. Osmanlı Devleti içerisinde yer alan yabancı okulların sayısındaki artışın nedenleri nelerdir?
3. Yabancı okulların eğitim sistemi hakkında bilgi veriniz. (amaçları, hedefleri, çalışmaları...)
4. Osmanlı Devleti içerisinde bulunan yabancı okullar neden denetim altına alınamamıştır? Tartışınız.
5. Cumhuriyet döneminde yabancı okullara karşı ne tür önlemler alınmıştır? Alınan önlemler ne kadar etkili olmuştur?
6. Siz Cumhuriyet döneminde yaşayan bir Milli Eğitim Bakanı olsaydınız yabancı okullara karşı ne tür önlemler alırdınız ve ne kadar etkili olurdu? Tartışınız.

Ders (makale dikkate alınarak) soru-cevap ve tartışma yöntemiyle işlenecektir. Aşağıda tartışma kuralları verilmiştir. Lütfen tartışma kurallarını okuyunuz ve dersin işleniş sırasında bu kurallara uyunuz.

1. Tartışma konusu önceden belirlenmeli (Konu yukarıdaki sorular çerçevesinde ele alınacaktır).
2. Herkese eşit söz hakkı sağlanmalı.
3. Karşı görüşler hoşgörü ile karşılanmalı.
4. Farklı görüşlere saygı duyulmalı.
5. Tartışmaya katılan öğrenciler farklı görüşlere açık olmalı.
6. Herkese eşit süre verilmeli.
7. Tartışmaya katılanlar konu hakkında bilgi sahibi olmalı (makaleler okunmalı ve gerekli hazırlıklar yapılmalı).
8. Derse katılan öğrencilerin sözü kesilmemeli.
9. (Arkadaşımın fikrine katılmıyorum, kabul etmiyorum, yanlış söylüyor...vb. cümleler yerine her öğrenci söz hakkı verildikçe kendi fikrini savunmalı ve ben bu konuda farklı düşünüyorum, bana göre... vb. demokratik tutumlar sergilemeli.)

EK-3

**T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK 6. ÜNİTE:
ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI**

KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
Bu ünite de öğrenciler; 1. Atatürk Dönemi Türk dış politikasındaki esasları açıklar.	Kavramlarla Dış Politika: Dış politika kavramı ile ilgili kavram haritası oluşturulur. “Yurtta Barış Dünyada Barış”: Atatürk Dönemi Türk dış politikasının temel ilkelerini uygulamaları ile örneklediren bir dergi sayfası hazırlayarak sınıfta sunar.	[!] Dış politika kavramı verilerek dış politikanın belirlenmesinde etkili olan güç unsurlarına (askeri, siyasi, ekonomik, kültürel, jeopolitik vb.) değinilecektir. [!] Dış politika esasları; bağımsızlık, gerçekçilik, akılcılık, uluslararası ilişkilerde eşitliğe dayanan karşılıklı ilişkiler kurma, barışı ve millî menfaatleri esas almak, Türk kamuoyunu dikkate almak, başka devletlerin iç politika ve yönetimlerinden etkilenmemek ve dünya konjonktürünü göz önünde bulundurma çerçevesinde verilecektir. [!] Atatürk’ün sözleri ve uygulamalarından örnekler verilecektir.
2. Lozan Barış Antlaşması’nın Türk dış politikasındaki önemini kavrar.	Konferans Diplomasisi: Lozan: Lozan Barış Antlaşmasının önemi ile ilgili tarihsel metin yazılır. Eşitlik ve Bağımsızlık Belgesi: Lozan Barış Antlaşması’nın imzalanmasını konu alan bir gazete haberi hazırlanır.	[!] Uluslararası hukuk açısından Lozan Barış Antlaşması’nın önemine değinilecektir. [!] Lozan Barış Antlaşması’na göre ülkemizde kimlerin azınlık sayıldığına değinilecektir. [!] Türkiye’nin bağımsız ve egemen bir devlet olduğunun kabul edilmesi ve diğer ülkelerle eşit hak ve yetkilere sahip olduğunun onaylanmasının önemi vurgulanacaktır. [!] Atatürk’ün Lozan Barış Antlaşması ile ilgili sözlerinden örnek verilecektir.
3. Lozan Barış Antlaşması sonrası dış politika gelişmelerini kavrar.	Musul Sorunu: Musul sorunundaki Türk tezi ve İngiliz tezinin tartışıldığı drama yapılır. Borçlar Meselesi ve Ekonomimiz: Osmanlı Devleti’nden kalan borçların ödenmesi ile ilgili araştırma yapılır.	[!] Dış politika gelişmeleri Türkiye’nin Yunanistan, İngiltere, Fransa ve SSCB ile ilişkileri çerçevesinde ele alınacaktır

4. 1932-1939 yılları Türk dış politikasındaki gelişmeleri dünyada meydana gelen ekonomik ve siyasi gelişmeler ile birlikte değerlendirir.	📖 Atatürk'ün Dış İşleri Bakanı: Tevfik Rüştü Aras ile ilgili biyografi çalışması yapılır. 📖 Türkiye'nin Milletler Cemiyeti Üyeliği: Türkiye'nin Milletler Cemiyeti'ne üyeliği ve Cemiyet içindeki faaliyetleri hakkında araştırma yapılarak sunu hazırlanır. 📖 Balkan Antantı ve Sadabat Paktı: Balkan Antantı ve Sadabat Paktı'na üye ülkelerini gösteren harita çalışması yapılır. 📖 Lozan'dan Montrö'ye Boğazlar: “Koşullar Değiştiği Taktirde” uluslararası hukuk ilkesinden yola çıkarak Lozan Boğazlar Sözleşmesi'nde değişiklik yapılma gerekçelerine yönelik bir metin hazırlanır. 📖 Hatay: Hatay'ın ana vatana katılma süreci dönemin gazetelerinden incelenerek sunulur. 📖 Hatay ve Atatürk: Atatürk'ün Hatay'ın ana vatana katılması ile ilgili görüş ve çalışmalarını yansıtan bir dergi sayısı çıkarılır.	[!] Türkiye'nin Milletler Cemiyetine üyeliği, Balkan Antantı ve Sadabat Paktı, Montrö Boğazlar Sözleşmesi ve Hatay'ın ana vatana katılması çerçevesinde ele alınacaktır. [!] Atatürk'ün Hatay'ı ülkemize katmak konusunda yaptıkları ve bu uğurda gösterdiği özveriye de değinilecektir.
[!]Uyarıda belirtilen Mustafa Kemal Atatürk'ün kişilik özellikleri konu işlenişi sırasında uygun yerde örneklerle işlenecektir.		
[!] Konu anlatımlarında Nutuk ile Atatürk'ün söylev, demeç ve açıklamalarından alıntılar yapılacaktır.		
📖: Etkinlik 📖:İnceleme gezisi [!] :Uyarı 📖:Ders içi ilişkilendirme		

ATATÜRK'ÜN DIŞ POLİTİKA İLKELERİ

Ord. Prof. SADİ IRMAK

Atatürk'ün dış politika ilkeleri, onun dünya görüşü ile tam bir uyumluluk gösterir. Bu dünya görüşünü şu üç noktada toplamak mümkündür: 1. Tam bağımsızlık, 2. Millet egemenliği, 3. Kökten çağdaşlaşma.

Onun dış politikasını anlayabilmek için Osmanlı İmparatorluğu'ndan devraldığı politikanın ana çizgilerine dokunmamız gerekir. Osmanlı İmparatorluğu'nun dış politikası, haşmetli yükselişler ve zelil edici düşüşlerden kurulmuş bir ibret görünümü arzeder. Kanuni'nin 1. Fransuva elçisine söylediği ünlü Nutuk'da beliren bu dünya haşmeti onu ve kendisinden sonra gelen Cihangir padişahları dış politikada satvet gösteriş için atiyeler vermeye zorlar. Başlangıçta bu "şahane atiyeler" hükümdarların bir zevk gösterişi iken sonraları bir alışkanlığa ve daha sonra bir takım zorbalıklara yol açar. Böylece devletin bağımsızlığını zedeleyen baskılar başgösterir. Osmanlı dış politikasında ikinci faktör, özellikle düşüş döneminde, dünyanın gidişine ayak uydurmamak şeklinde belirir. Fakat bu ayak uydurmayışın farkına varılması ancak alışılmış olan galibiyetlerin parlak bir mazi halini alarak sürekli yenilgilere yol açmasıyla belirir. Bunun karşısında elbette memleketi seven ve gidişata çare arayan insanlar ortaya çıkmıştır. Fakat gerçek çareye kimse başvuramamıştır. Çünkü "gâvur usullerini" almanın dinimize uygun düşmeyeceği korkusu hâkimdi. Şu var ki bozgunlar sürekli hale gelince dış politikada da çare arayışlar görülür. Çare aramada büyük bir sıkıntımız var. Çünkü "frenk eskârına" uymanın dinimize ve milliyetimize zarar vereceği kanaati hâkimdir. Bu fikirde olanlar uydurma bir hadise dayanma ihtiyacını bulmuşlardır. Bu uydurma hadis şöyle idi. "Bir kavime benzeyen yani ona benzer tutumlar alanlar o kavimden olmuş olurlar." Sıkıntıların devamı karşısında nihayet bir ortalama ve zararsız sanılan bir yol bulunmuştur. Batının gidişatına tam uyulamaz ama onların ilim ve tekniklerinden yararlanılabilir. İşte bu zoraki, uydurma yarım yöneliş gerçek anlamda Batılılaşmamızı ta Atatürk gelinceye kadar geri bırakmıştır. Batılılaşmak yani o zamanki anlayışa göre gâvurlaşmak korkusu o kadar şiddetlidir ki Batı dilleri öğrenilmiyor, öğretilmiyor hatta bu dilleri bir tesadüfle öğrenmiş olanlar bunu gizlemek

gereğini duyuyorlar. Böylece yabancı dil bilme imtiyazı tamamiyle azınlıkların eline geçiyor. Öyle ki en önemli dış temaslar divan-ı hümayun tercümanı denen azınlık mensupları tarafından yapılıyor. Elbette böyle temaslar Osmanlı İmparatorluğu'nun yararlarından ziyade o imparatorluğa zayıflatmak ve azınlıkların arzularını dış âleme daha kuvvetle duyurmak sonucunu veriyor.

Böylece dış âlemle ciddi bir temas engellenmiş olduğundan dünyanın gidişatı hakkında imparatorluk hiçbir zaman doğru bir bilgi edinmiyor ve memleketin gerçek durumunu dış âleme anlatamıyor. Böylece ayağımıza kadar gelmiş olan birçok fırsatlar kaçırılmış oluyor. Ama hükümdarlar yine de saltanatın keyfini sürmek için yerli ve yabancı bir takım gruplara şahane atiyeler vermeye devam ediyordu. Bunu elde etmek için önceleri yalvaran gruplar ve devletler İmparatorluk zayıfladıkça zorbalasmaya başlıyor. Böylece azınlıklar ve çeşitli çıkar grupları baskı odakları haline geliyor. Öte yandan İmparatorluk başlıca gelir kaynağı olan fütuhattan yoksun kalınca devlet maliyesi korkunç açıklar vermeye ve fakirleşmeye başlıyor. Fakirlik o dereceye varıyor ki yabancı devletlerden borç istemek üzere onların İstanbul'daki elçiliklerine müracaat eden devlet adamları ancak nasihatlarla atlatılıyorlar ve devlet olarak borç veremeyeceklerini ancak özel sarraflardan veya İstanbul'daki tebalarından borç istenmesini salık veriyorlar. Devlet bu borç yükü altında ezildikçe yabancıların baskısı şiddetleniyor. Ve sonunda Osmanlı devleti yabancılara bir takım imtiyazlar (ayrıcılık) tanımak zorunda kalıyordu. Bunlar XIX. asırda ve XX. asrın başında büyük bir yoğunluğa ulaşarak kapitülasyonlar ismi altında birtakım ayrıcalıkların doğmasına yol açıyor.

Tabiidir ki bu imtiyazlara paralel olarak devlet bağımsızlığında gedikler açılıyor. Böylece Osmanlı İmparatorluğu artık bir hasta adam haline düşmüş oluyordu. Hasta adam tabiri yalnız yabancıların bir yukardan bakışı olmakla kalmıyor aynı zamanda Türk ruhlarına sinerek tarihin en feci aşağılık duygusunu uyandırıyor. Bunun en hazin örneklerini Birinci Cihan Harbini takip eden bazı mahkeme zabıtlarında görüyoruz. Meselâ harbe niçin girdiniz sualine o devrin en etkin kişilerinden olan Cemal Paşa resmen şu cevabı veriyordu: "Harbe girdik çünkü ertesi ay ordunun maaşını vermek imkânımız yoktu." Başka bir mahkemede dönemin ünlü sadrazamlarından Sait Halim Paşa şöyle diyordu: "Harbe girmeye mecburduk çünkü yalnız ayakta duracak halimiz yoktu."

Atatürk'ün devraldığı dış politika zaafımızın böylece ana sebepleri ortaya çıkıyordu. Tam çağdaşlaşma kararını bir türlü veremiyordu.

İnsanlığın ortak malı olan greko-latin uygarlığının verimlerine sahip çıkamıyordu. Yine insanlığın ortak malı olan Rönesans hareketine katılmamıştık. Ve nihayet yine insanlığın ortak malı olan pozitif ilimler dönemine de giremiyordu. Bütün bunlarda korku, batılılaşmanın yani çağdaşlaşmanın bizi milliyetimizden ve dinimizden çıkaracağı idi. Öte yandan büyük Fransız inkılabından beri milliyetler çığı açılmıştı. Bizim kültürümüze girmemiş olan birçok milli grupları hâlâ bayrağımız altında tutmaya devam etmek istiyorduk. Oysa bu gruplar devlet aleyhine ve başka devletlerin entrika âleti oluyorlardı.

Öte yandan XIX. yüzyıldan itibaren milletler rakip gruplar halinde organize olmaya başlamışlardır ve Avrupa siyaset sahnesine kuvvetler girmeye başlamıştı. Bu meyanda küçük bir beylik olan Rusya topraklarındaki Türk kütelerini boyunduruğu altına almış bundan başka Polonya'yı, Baltık ve İskandinav devletlerini de nüfuzu altına alarak ağırlıklı bir siyasi güç haline gelmişti. Yine küçük bir prenslikten oluşan Rusya bütün Avrupa'yı tesiri altına alabilecek bir kuvvet haline gelmişti. Fransa Napolyon savaşlarının doğurduğu zaafa rağmen Avrupa'nın fikir lideri olmuş ve böylece güçlü bir dinamizm kazanmıştı. İngiltere sanayii devrine en başta girmiş hatta bu devrimin XIX. yüzyıl başında tekeli ele geçirmişti.

Bu yeni güçler karşısında Osmanlı İmparatorluğu söz sahibi olacak durumda değildi. Sadece pratik doğu zekâsı ile şerhlerin ehveni aranmaya başlamıştı. Bunun da çaresi dışta kurulmuş olan blokların birine yaklaşarak öbürüne kafa tutmaktan ibaretti. Yani blokların İmparatorluk aleyhine birleşmelerini zorlaştırmaya çalışıyorlardı. Böylece İmparatorluk içinde ileri gelen şahsiyetler tuttukları bloka göre Rus yanlısı, İngiliz yanlısı veya Fransız yanlısı gibi isimler ve sıfatlar alıyorlardı. XX. asrın başından beri bir de yeni güçlenmekte olan Alman devleti ortaya çıkmıştı. Gariptir ki o dönemin gazetelerinde şu noktanın açıkça tartışıldığı görülüyor. Osmanlı İmparatorluğunu yani hasta adamı büsbütün ortadan kaldırmak mı yoksa olduğu gibi korumak mı daha az sakıncalıdır. O zaman İngiliz politikasını güden yerli paşalar boğazlara çok ilerlemiş bir memleketin hâkim olmasını daha tehlikeli görmüşlerdir. Böylece imparatorluk Napolyon'a karşı ve Mehmet Ali'ye karşı İngilizler'i tutmuştur. Ama böyle oyunlarla bir milletin bağımsızlığını korumak mümkün müdür. Bağımsız devlet sıfatıyla asla bağdaşmayacak hakaretlere maruz kalıyordu. Öyle ki elçilik tercümanları Sadrazamlarımıza arzularını dikte etmeye başlıyorlar. Başı dara gelen devlet adamlarımız dost bildikleri bir Konsolosluğa sığınıyor. Alacağımı

zamanında alamayan bu devletler donanma kuvvetiyle adalarımıza el koyuyorlar. Türk olmayan tebamızın türlü kaprisleri Babı âli de durmadan gaile çıkarıyordu. Dış politikadaki bu zaaf dolayısıyla Avrupa blokları arasındaki mücadelelerde millî çıkarlarımızı koruyamıyor, blokların birinin yanına sürükleniyordu. Birinci Cihan Harbine böyle katılmışık. Avrupa bloklarından birisi, ortodoksları, birisi katolikleri koruyor. Öte yandan mübarek makamlar denen yerler de sürekli bir müdahale konusu oluyordu. Öyle ki Osmanlı devletinin güçlü olduğu dönemde birçok halk kütleleri bizim tebamız olmaya can atarken XVIII. yüzyıldan itibaren kendi tebamız başka devletlere sığınıyorlardı.

İşte kısaca Atatürk'ün, Osmanlı İmparatorluğu'ndan devraldığı dış politikanın görünümü buydu.

Mustafa Kemal daha Selanikte genç bir subayken kayıtsız, şartsız bağımsızlık kararını vermiş bulunuyordu.

Amasya'daki bildirisiyle dış politikada güdeceği bu tam bağımsızlık hedefine işaret koymuş oluyordu. Sivas kongresinde bu düşüncelerini millî bir karar haline getirmişti. Bu çalışmasına ve temkinlerine ömürboyu devam etmiştir. Özellikle I. Mecliste onun bu öğretmenlik rolü hâkim düşünce haline gelmişti.

Atatürk'ün tarihi tecrübelerinden alarak tesbit ettiği ve ömürboyu sadık kaldığı dış politika ilkelerini şöyle sıralamak mümkündür.

1. Başka devletlerin iç işlerine karışmamak ve onları kendi iç işlerimize hiç bir suretle karıştırmamak.
2. İç işlerimize karışma dıştan yardım istemenin sonucu olduğuna göre böyle bir yardıma muhtaç duruma düşmemek.
3. Dış borçlanmayı zorunluluk haline getiren bütçe açıklarına meydan vermemek.
4. Dış politikada millî çıkarlarımızın emrettiği yolu seçmek hiç bir suretle macera yolunu tutmamak mümkün olduğu kadar çıkar gruplarının etkisini yurttan uzak tutmak.
5. Daima barıştan yana olmak böyle bir barışın biricik çaresi bütün dünyanın huzur ve sosyal adalet içinde olması görüşünü ön planda tutmaktır.

Biliyoruz ki Türk milletinin büyük şerefi olan ve aynı zamanda Türk dehasının bir ifadesi olan "Yurtta barış, Cihanda barış" formülü Mustafa Kemal'indir. Biliyoruz ki dünya yavaş yavaş Mustafa Kemal'in bu mübarek formülünü anlama yolundadır. Çünkü bütün harplerin sebebi dünyada

ezen ve ezilen grupların bulunuşudur. Bu bakımdan o ezilen grupların tabii önderi olmuştur.

6. Onun dış politikası dogmatik değil gerçekçidir. Yani sabit fikirlere göre hareket etmez daima gerçeği arar.

7. Böyle bir dış politika için Mustafa Kemal memleketin ticari ekonomik ve askeri bakımdan büyük bir güce dayanması gereğini duymuştur.

Atatürk'ün bu dış politika ilkeleri Türk milletine bütün cihanda hiçbir zaferin getiremeyeceği güveni ve itibarı sağlamıştır. Lozan antlaşmasında bunun bariz bir örneğini görüyoruz. Atatürk bu anlaşmada en ziyade tarihin kötü mirası olan kapitülasyonları ortadan kaldırmaya önem vermiştir. II. Cihan Harbi gibi bir faciadan bizi koruyan dünya görüşü de Atatürk'ten İnönü'ye geçmiş olan bu ilkelerin eseridir. Şüphe edilemez ki, II. Cihan Harbinde, İnönü yerine Atatürk hayatta olsaydı aynı yolu takip edecekti.

Bugün artık kimse Türkiye'ye hasta adam demek cesaretini gösteremez. Türkiye'nin dış politikada maceralardan yana olmayacağını dünya anlamışa benzer. Bu prensibin bir uygulaması olarak II. Cihan harbinde İngiliz ve Fransızlarla, Ankara antlaşması imzalanırken, bu antlaşmanın bizi Ruslarla harbe girme zorunda bırakmamasını şart olarak ileri sürmüştür. Çünkü iktidarda Atatürk'ün en yakın arkadaşı ve ilkedası İnönü bulunuyordu. Oysa maarif bloklardan cazip teklifler yağıyordu. Bloklardan birinin yanına girdiğimizde Ege adalarını, Suriye'yi, Irak'ı ele geçirmemiz olanağı ortaya çıkmıştı. Fakat Atatürk'ün halefi bu vaatleri karşı, alandan bir günde isterler felsefesine bağlı kalmıştı. Böylece o gündür bu gündür ne başkalarından bir karış toprak istemek ne de vatanımızdan bir karış toprağı vermek Türk hükümetlerince asla güdülmeyecek bir politika olmuştur. Ve bunu dost ve düşman bilmektedir.

Atatürk bu sağlam politikasını aynı derecede sağlam temellere oturtmak için en radikal kararlardan çekinmemiştir. Hilâfetin kaldırılması bunlardan birisidir. Çünkü bu makamın bizde kalması birçok menfaatlere dokunacak ve itilâflara yol açacaktır. Aynı Atatürkçü prensiple Hatay kan dökülmeksizin anavataana geri gelmiştir. Maceralardan sakınmak isteyen dış politikayı koruyabilmek için, herşeyden önce ancak haklı olan davaların güdülmesi gerekir. Bu bakımdan Türk dış politikasında maceralara yer yoktur. Buna karşın yine Atatürkçü prensiplere göre, haklı millî davalarımız uğruna hiçbir fedakârlıktan kaçınılmaz.

Atatürk'ün millî olduğu kadar insanî olan dış politika görüşüne en güzel örnek olarak rahmetli İnönü'den bizzat duyduğum şu anektodu burada yazmak isterim:

Ordumuz Dumlupınar'da, Yunan ordusuna kesin darbeyi indirmiş, İzmir'e doğru hızla ilerlemektedir. İzmir'in ufuklarda görüldüğü bir anda yanındaki İnönü'ye şunu söylüyor: "İzmir'e gelince ilk işin olarak büyükçe bir bina hazırla!" İnönü bir an tereddüt ediyor; bu bina ne olacaktı? Mustafa Kemal ilâhî bir ses gibi gelen şu cevabı veriyordu: "Yunanlılarla işimiz bitti artık! Düşmanlığa yer yok! İki milletin ve dünyanın selâmeti bakımından Türk Yunan dostluğu şarttır. Ben derhal bu maksatla Venizelosu, İzmir'e davet edeceğim."

Gerçekten bu tarihten bir süre sonra bu görüşme yapılmıştır.

Böylece Atatürk, maceralardan ve kin duygularından ne derece uzak olduğunu açıkça göstermiştir. Aynı suretle İstanbul'a ve Trakya'ya doğru yürümekte olan ordumuza Doğu Trakya barış yoluyla ve kendiliğinden teslim edileceği bildirildiğinden ordunun hareketini durdurmuştur. Bu onun ileri görüşünün de bir belgesidir. Çünkü artık İngiltere'nin de, Fransa'nın da bir macera harbine devam edemeyeceğini çok iyi görmüştür.

Atatürk'ün dış politikada ilkelere bağlı olmak sayesinde gösterdiği ileri görüşe bazı misaller vermek gerekirse, onun Millî Mücadele'de Ruslarla ve Fransızlarla anlaşmasına yol açmış olan davranışına kısaca değinelim:

Mustafa Kemal Millî Mücadele'ye emperyalizme karşı savaş formülü ve kararıyla başlamıştır. Böylece emperyalistlerin zulmü veya tehdidi altında bulunan bütün milletlerin bayraktarlığını yapıyor ve elbette onların şükranına hak kazanıyordu. Düşmanların düşmanı bizim dostumuzdur ileri görüşü Ruslarla, Fransızlarla olan karşılaşmalarında açıkça görülür. Millî Mücadele başlarken büyük Rus ihtilâli patlak vermişti. Bu ihtilâle karşı olan Avrupa büyük devletleri İstanbul'daki kuvvetleri vasıtasıyla Rusya'ya harp halindeydiler. Bu durumda Rusların emperyalist devletlere karşı oluşu tabiydi. Şu var ki Ruslar bu antiemperyalist görüşlerini yalnız büyük devletlere karşı harekete geçirmişler. Buna karşı Orta Asya Türklerinin bağımsızlık haklarını sağlamamışlardır. Böyle olmakla beraber o tarihteki Rusya'ya beraber aynı düşman devletlere karşı bir nevi kader birliği halindeydiler. Böylece Ankara'da yeni kurulmuş olan millî yeni Türk devletini resmen ilk tanıyan devlet Rusya olmuştur. Bununla beraber teferruatlı bir anlaşmanın sağlanabilmesi daha bir hayli zaman almıştır. Bu anlaşma 16.3.1921'de Moskova'da imzalanmıştır. Bu anlaşma ile Sovyetler

Misak-ı Milli'yi kabul ediyorlar. Kapitülasyonların kaldırılmasını benimsiyorlardı. Ayrıca daha önce Gümrü'de imzalanmış olan ve Kars'la Ardahan'ı bize geri veren antlaşmayı da benimsiyorlardı.

Moskova antlaşması o dönemin en önemli başarılarından birisidir. Çünkü bir taraftan doğu cephemiz güven altına alınıyor; öte yandan bir büyük devlet Misak-ı Milli'yi kabul etmiş bulunuyordu.

Atatürk'ün Millî Mücadele esnasında Fransızlara karşı olan tutumu da dış politika ilkelerinin en iyi uygulandığı eserlerinden birisidir. Özellikle İnönü Zaferinden sonra ve Moskova Antlaşmasını gördükten sonra bize yaşanan bir batılı devlet Fransa olmuştur. Bunda şüphesiz şanlı Gaziantep savunmasının rolü de önemlidir. Bu savunmayla Türk milleti Misak-ı Milli'yi ne pahasına olursa olsun koruyacağını dünyaya göstermiş oluyordu. Ayrıca Fransızların tarihlerinden edindikleri bir ders vardır. Türklerle ihtilâf halinde bulunmanın artık Fransa'ya bir yararı olamazdı. Bu suretle Fransızlar, Ankara'ya önemli siyaset adamlarından Franklin Bouillon'u yolladılar. Atatürk, büyük bir sabır ve metanetle bu adamı Millî Mücadele felsefemize inandırmayı başarmıştı. Bunun neticesi olarak 20 Ekim 1921'de Fransızlarla, Ankara antlaşması imzalanmıştı. Gerçi Fransızlarla mütarekeden itibaren harp sona ermişti. Fakat bu sona erişin resmen ifadesi bu antlaşmayla mümkün olmuştur. Ayrıca Suriye sınırımızın nihai şekli de bu antlaşmada yer almıştır. Atatürk bu antlaşmada bir de büyük bir siyasi basiret ve ustalık göstermiştir. Bu da Hatay için özel şartları Fransız delegesine benimsetmiş olmasıdır.

Bu iki büyük siyasi antlaşmalardan önce Atatürk'ün ve Millî Mücadelenin daha küçük çapta olmakla beraber bir başarısı da vardır. Bu da 2 Ocak 1921'de Ermenilerle yapılmış olan Gümrü antlaşmasıdır. Millî devletin bir dış güçle yaptığı ilk antlaşma bu Gümrü antlaşmasıyla Osmanlı devletinin elinden alınmış olan Kars ve Ardahan yeni millî hükümete geri verilmiş oluyordu.

Gerçekçi Atatürk Millî Mücadele ve sonrası için Rusya'nın taşıdığı önemi erkenden kavrayarak en yakın çalışma arkadaşlarından Ali Fuat Cebesoy'u olağanüstü yetkiyle Moskova elçiliğine göndermiştir.

Atatürk'ün dış politikada gösterdiği sağ duyu üzerine birçok örnekler vardır. Bunlardan birisi de İngilizlerin sırf yeni niyetleri için zaman kazandırma maksadıyla Türkiye ile anlaşma gösterisini erkenden teşhis etmesi zikredilebilir. Londra'ya bu talep üzerine Atatürk Bekir Sami Beyi göndermiş, fakat bu konferansta Bekir Sami Bey aşırı bir iyimserliğe

kapılarak hayali bir takım vaatler karşısında tavizler vermek gereğini duymuş, bu meyanda elimizdeki İngiliz esirlerin geri verilmesini benimsemişti. Halbuki ellerindeki Türk esirlerinin tamamını bize vermiyorlar, İngilizlere fena muamele etmiş Türk esirlerini ellerinde tutuyorlardı. Gerçekçi Atatürk, ilerdeki fikirleri için İngiliz esirlerini elinde bir koz olarak tutmak istiyordu. Nitekim zamanı gelince Malta esirlerini bu yoldan kurtarmıştır.

Bu tarihi hatıraları anlatırken dış politikadaki bu başarıların kolay elde edildiği sanılmamalıdır. Nitekim Fransız delegesi Franklin Bouillon'un, Milli Mücadele ilkesine inandırılması hiç de kolay olmamıştır. Bu konuda Atatürk şöyle diyor: "Bouillon ile 13 Haziran 1921'de Ankara İstasyonundaki dairede yaptığımız ilk toplantıda görüşlerimizin hareket noktasını belirtmek gerektiğini ileri sürdüm. Ben bizim için hareket noktasının Misak-ı Milli'de tespit edilen noktalar olduğunu ortaya attım. Fransız delege ilkeler üzerinde tartışmanın güçlüklerini ileri sürdü ve Sevr Antlaşmasının bir olup bitti olduğunu ifade etti. Ben cevap olarak dedim ki: 'Osmanlı İmparatorluğundan yeni bir Türk İmparatorluğu doğmuştur, bu yeni Türkiye her yeni devlet gibi haklarını tanıttacaktır. Sevr Antlaşması Türk milleti için öylesine bir uğursuz bir idam kararnamesidir ki onun bir dost ağzından çıkmamasını bekleriz. Ben bu konuşmamız sırasında Sevr Antlaşmasını ağzıma almak istemem, Sevr Antlaşmasını kafasından çıkarmayan milletlerle güven temeline dayanan ilişkilerle girişemeyiz. Bize göre böyle bir antlaşma yoktur.'

Uzun görüşmeden sonra Franklin Bouillon Misak-ı Milli'yi okuyup anladıktan sonra yeniden görüşükten sonra toplantının ertelenmesini teklif etti. Ondan sonra Misak-ı Milli'nin maddeleri baştan sona kadar görüşülüp tartışılmaya devam edildi, üzerinde en çok durulan nokta kapitülasyonların kaldırılması ve bağımsızlığımızın tam olarak sağlanmasını isteyen madde oldu. Ben dedim ki 'Tam istiklâl bizim bugün üzerimize aldığımız görevin can damarıdır. Bu görev bütün millete ve tarihe karşı yüklenilmiştir. Bizden öncekilerin yaptıkları yanlışlıklar yüzünden milletimiz sözde varılan bağımsızlığına gerçekte sahip değildi. Şimdiye kadar Türkiye'yi medeniyet dünyasında kusurlu gösteren neler düşünülebilirse hep bu yanlışlığa boyun eğmekten ileri gelmiştir. Türk milleti bugün yalnız tek bir nokta etrafında toplanmış ve sonuna kadar kanını akıtmaya karar vermiştir. Bu nokta istiklâlimizin tam olarak kazanılması ve devam ettirilmesidir. Tam istiklâl demek elbette siyasî, malî, iktisadî, adlî, askerî kültürel vb. her alanda tam bir bağımsızlığa ve hürriyete kavuşmak demektir. Bu saydıklarımın

ATATÜRK'ÜN DIŞ POLİTİKA İLKELERİ

495

herhangi birinde istiklâlden yoksun kalmak millet ve memleketin gerçek anlamıyla bütün istiklâlinden yoksun kalması demektir.'

Bu görüşmede Atatürk'ün bir ana fikrine değinmiş olduk o da daha önce bilinmeyen tam bağımsızlık anlayışıdır. Bugün dünya milletleri tam bağımsızlıktan bahsediyorsa bu fikri ilk ortaya atan Mustafa Kemal olmuştur. Nitekim Lozan konferansında da onun bu noktaya verdiği önem açıkça ortaya çıkmıştır. Çünkü bu konferansa gelenler alıştıkları ve tadına doyamadıkları kapitülâsyonlardan vazgeçmeyi bir türlü gözlerine alamamışlardır. Fakat Mustafa Kemal'in büyük otoritesine dayanan ve tam bağımsızlık hususunda aynen Mustafa Kemal gibi düşünen İsmet Paşa bu konuda kararlılığını ispat etmiş ve kapitülâsyonların tam olarak kaldırılmasını antlaşmaya koymayı başarmıştı.

TÜRK-RUM NÜFUS MÜBADELESİ'NİN SEBEP VE BAZI İSTİSNALARI

Yrd.Doç.Dr. Hikmet ÖKSÜZ*

20. yüzyılın en önemli nüfus hareketlerinden biri şüphesiz ki, 24 Temmuz 1923'te Lozan Barış Konferansı'nda esasa bağlanan, fakat tatbikatında ortaya çıkan pürüzler nedeniyle kesin şeklini alması 1930'lara sarkan Türk-Yunan Ahali Mübadelesi'dir. Daha çok sosyal tarih araştırmacılarının ilgi sahasına giren bu konunun siyasi, sosyal ve ekonomik boyutları hakkında önemli çalışmalar yapılmıştır¹.

Biz bu çalışmamızda nüfus mübadelesinin sebeplerini teşkil eden tarihsel zemini arşiv belgelerinden de yararlanarak hatırlattıktan sonra, konunun okuyucuların ilgisini çekeceğini umduğumuz "Mübadeleden istisna edilenler" boyutunu incelemeye çalışacağız.

1814'te Odesa'da kurulan Etniki Eteryä Cemiyeti'nin faaliyet programının siyasi tarih literatüründeki simge adı "Megali İdea"dir. Yunan megali ideasının en önemli kazanımlarından birisi kuşkusuz 1830'da Yunanistan'ın bağımsız devlet durumuna getirilmesidir. Bu tarihten sonra Yunanistan, büyük devletlerin desteği ile, Osmanlı Devleti aleyhinde sürekli genişleme faaliyeti göstermiş, ele geçirdiği topraklarda çok sayıda Türk ve Müslüman topluluklar kalmıştı.

* KTÜ, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, TRABZON.
1Mahmut H.Şakiroğlu, "Türk-Yunan Ahali Değişimine Ait Tarihi Notlar", Yusuf Hikmet Bayur'a Armağan, Ankara 1985, ss.227-238.; Seçil Akgün, "Bırkaç Amerikan Kaynağında Türk-Yunan Mübadelesi Sorunu", Türk-Yunan İlişkileri, Üçüncü Askerî Tarih Semineri, Ankara 1986, ss.241-277.; Mesut Çapa, "Lozan'da Öngörülen Türk Ahali Mübadelesinin Uygulanmasında Türkiye Kızılay (Hilâl-i Ahmer) Cemiyetinin Katkıları", Atatürk Yolu, Sayı: 2, Ankara 1988, ss.241-256.; Mesut Çapa, "Yunanistan'dan Gelen Göçmenlerin İskânı", Atatürk Yolu, Sayı: 5, Ankara 1990, ss.49-84.; Kemal Arı, Büyük Mübadele, İstanbul 1995.; Kemal Arı, "Mübadele ve Ulusal Ekonomi Yaratma Çabaları", Toplumsal Tarih, Ağustos 1999, ss.12-17.

19. yüzyıl boyunca özellikle Balkanlar'da azınlık sorunları yüzünden önemli sarsıntılar yaşayan Osmanlı Devleti, 1878-1913 devresinde geçirmiş olduğu askerî ve siyasî olayların sonucunda Balkan hakimiyetini kaybetti. Balkan Savaşları'nın yaratmış olduğu şok, devlet yöneticilerini bir taraftan savaş sonunda yapılan antlaşmalarda sınır ötesinde kalmış Türk ve Müslüman unsurların haklarını güvence altına almaya yöneltirken, diğer taraftan daha radikal bir çözüm olarak görülen nüfus mübadelesi konusunu düşünmeye sevk ediyordu. İşte bu çerçevede 1913 yılında Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında bir nüfus mübadelesi tasarlanmış, ancak hemen ardından patlak veren Birinci Dünya Savaşı bunu sekteye uğratmıştır.

1917 yılında Venizelos'un gayretleriyle Birinci Dünya Savaşı'na giren Yunanistan, savaş sonrası, Müttefiklerinden almış olduğu destek ile Anadolu'yu işgale girişmiştir. İrredentizm politikasına yönelen Yunan ulusçuluğu, Ortodoks Kilisesi'nin hortlatmış olduğu husumetin de etkisine girerek 1919-1922 yılları arasında Trakya, Batı Anadolu, Marmara ve Doğu Karadeniz bölgelerinde vahşet tabloları çizmiştir.

15 Mayıs 1919 günü İzmir'den başlatılan Yunan harekâtı ile işgal alanına giren bölgelerden yurdun işgale maruz kalmamış daha güvenli bölgelerine doğru iç göç hareketi başladı². Yunanlıların zulüm ve baskılarından bıkararak yerlerini değiştirmek zorunda kalanların sayısının ilk anda 80.000'e çıktığı³, bu sayının kesin olmamakla birlikte Temmuz 1922 yılına kadar 90.058'e kadar ulaştığı tahmin edilmektedir⁴. Rum nüfusunu çoğaltabilmek için topraklarını terketmek zorunda kalan Türklerin boşaltmış olduğu yerlere arazi ve çiftlik verileceği vaadi ile asker kaçağı Rumlar, Yunanistan'dan ve adalardan getirilen Yunanlılar yerleştirilmiştir⁵.

2 Mesut Çapa, "Anadolu'da Yunan İşgalinin Sebep Olduğu İç Göçler", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, cilt X, Temmuz 1994, sayı: 29, ss.379-389.

3 Cengiz Orhonlu, "Yunan İşgalinin Meydana Getirdiği Göç ve Yunanlıların Yaptıkları Tehcir'in Sonuçları Hakkında Bazı Düşünceler", *Belleten*, cilt XXXVII, No: 148, Ekim 1973, s.488.

4 Çapa, a.g.m., s.388.

5 Orhonlu, a.g.m., s.488-499.; Justin, McCarthy, *Ölüm ve Sürgün*, Çeviren: Bilge Umar, İstanbul 1998, s.332.

TÜRK-RUM NÜFUS MÜBADELESİ'NİN SEBEP VE 755
BAZI İSTİSNALARI

Yunan ordusunun ve özellikle onun etki alanına giren Türkiye vatandaşları Rumların yapmış oldukları olumsuzluklara karşı TBMM, medenî ve insanî hakları gözden ırak tutmadan, savaş kanunlarına uygun bir takım tedbirler almıştır⁶.

Mondros Mütarekesi'nden sonra İtilaf Devletlerinin baskısı ile Hristiyanların askere alınması engellenmişti. Ancak, Yunan istilasının başlamasıyla birlikte işgal altına giren bölgelerde yaşayan Hristiyan halkın bir kısmı isteyerek, bir kısmı da zorla Türkler aleyhinde silahlandırılmıştı. Bunu önlemek ve Türk ordusunun savaş gücünü zaafa uğratmamak için yürürlükte olan kanunlar doğrultusunda Gayri Müslimlerin geri hizmette kullanılmak üzere askere alınmaları Müdafaa-i Milliye Vekâleti'nin isteği doğrultusunda Hükümet tarafından 15.12.1920 tarihinde kabul edilmiştir⁷. Bundan beş gün sonra 20 Aralık 1920 tarihinde Genel Kurmay Başkanlığı'nın emriyle, ordu gerisindeki bölgelerde, yurt içinde casusluk ve propagandalara karşı koymak, karışıklık ve sabotajları önlemek, Yunan gizli örgütünü bulmak, karşı istihbarat işlerini yürütmek için askerî polis örgütü kuruldu ve kısa sürede önemli başarılar elde edildi⁸.

1921 yılı içerisinde de TBMM Hükümeti bir taraftan düşmanın saldırı gücünü kırabilmek için düzenli orduyu kuvvetlendirmeye çalışırken, diğer yandan orduyu iki ateş arasında bırakmamak ve yağmayı önlemek için tedbirlerini arttırmak mecburiyetinde kalmıştır. Şöyle ki; Birinci İnönü Muharebesi sırasında Türk ordusu Bilecik'i boşaltmak mecburiyetinde kalınca Yunanlılar eli silah tutan Hristiyan gençleri silah altına almıştı. Bunlar büyük bir husûmetle Türklerin canlarına ve mallarına saldırmışlardı. Bunun üzerine Yunan ordusunun 6-10 Ocak 1921 tarihlerinde geriye püs-kürtülmesinden sonra orduyu iki ateş arasında bırakmamak ve manevra alanını genişletebilmek için cepheye yakın yerlerde bulunan kadın-erkek

⁶ Bu tedbirlerin nicelik ve nitelik yönünden değerlendirilmesi bu çalışmanın maksadını açacağı ve daha kapsamlı bir araştırmaya konu teşkil edeceği için biz burada bir takım kesitler olarak mübadeleyi zorunlu hale getiren şartların nasıl oluştuğunu tarihsel zeminden kopmadan ortaya koymaya çalışacağız.

⁷ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Belge Tarih ve Sayısı: 15.12.1336/453, Arşiv Dosya No: 0.30.18.01-02.24.10.

⁸ Ergün Aybars, *İstiklâl Mahkemeleri*, cilt I-II, İzmir 1988, s. 92.

eli silah tutan bütün Gayri Müslimlerin geri bölgelere nakledilmeleri Hükümet tarafından uygun görülmüştür⁹. Buna benzer bir tedbir 1921 yılının Haziran ayında Yunanlıların Türk ordusunu hem Batı Anadolu'dan hem de Karadeniz bölgesinden kısıp almaya çalıştığı bir sırada yürürlüğe sokulmuştur. Yunan donanmasının Karadeniz'deki faaliyetleri, İnebolu'yu bombardıman etmesi ve Samsun'a asker çıkarmaya niyetlenmesi üzerine, sahilde yaşayan, 15 yaşından 50 yaşına kadar eli silah tutan Rumların iç kısımlara sevk edilmelerine karar verilmiştir¹⁰.

Sakarya Meydan Savaşı'ndan (23 Ağustos-13 Eylül 1921) sonra Türk ordusu hem psikolojik üstünlük elde etmiş hem de savunmadan taarruz durumuna geçmişti. Gerekli hazırlığın yapılmasından sonra 1922 yılı içerisinde düşmana karşı taarruza geçileceği kuvvetle muhtemeldi. Bu yüzden Türk ordusunun aleyhinde yapılabilecek olan casusluk faaliyetlerine karşı tedbir alınması gerekiyordu¹¹. Bu yönde Garb Cephesi Kumandanlığı, Başkumandanlık ve Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye Vekâleti arasında yapılan yazışmalara uygun olarak Hükümet 18.1.1922 tarihinde bir karar almıştır. Buna göre; casusluklarından şüphe edilerek Divân-ı Harblere verilen, fakat Divân-ı Harblerce haklarında kesin delil elde edilememesinden dolayı beraatlerine karar verilen şahıslardan ordularca haklarında şüphe bâki olanların geçici olarak cepheden geri muntikalara nakledilmeleri ve gereğinin cephe kumandanlarının bilgisi dahilinde yapılması uygun görülmüştür¹².

26 Ağustos 1922'de başlayan Büyük Taarruz ile Yunan ordusu büyük bir panik içerisinde geri çekilmiş ve bozguna uğratılmıştır. “Yunan askerleri, çekilişleri boyunca bulabildikleri her Türk sivil insanı, özellikle kadınları ve kendilerine yol göstericilik edebilecek erkekleri tutsak ettiler”¹³.

9 BCA, 9.2.1337/657-0.30.18.01/2.35.3.

10 BCA, 12.6.1337/941-0.30.18.01/3.24.12.; İç kesimlere sevk edilen Rumların güvenliği için alınan tedbirler hakkında bkz: Yusuf Sarnay, “Pontus Meselesi ve Yunanistan'ın Politikası”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt XI, Sayı: 31, Mart 1995, s.136.

11 Seçil Akgün, Melville Chater'in *History's Greatest Trek*, *National Geographic Magazine*, 1925, eserinden naklen mübadele gerçekleştirilirken çoğunluğu İstanbul'da yaşayan, genellikle Rum ve Ermeni olan 30.000 casusun varlığından bahsetmektedir. A.g.m., s.257.

12 BCA, 18.1.1338/1336-0.30.18.01/4.45.12.

13 McCarthy, a.g.e., s.325-326.

TÜRK-RUM NÜFUS MÜBADELESİ'NİN SEBEP VE
BAZI İSTİSNALARI

757

Bu arada Türk ordusu tarafından da önemli miktarda Yunan asker ve subayı tutsak edilmişti. Yunanlılardan alınan esirler arasında Osmanlı tabiiyetini taşıyanların Divân-ı Harbe verilmesi uygun görülmüş¹⁴, geriye kalanlar esir garnizonlarında tutulmuştur. Kırşehir'de subay garnizonlarının dışında tesis edilen esir garnizonlarında Yunanlıların götürdükleri Müslüman kadınlara mukabil Rum asıllı kadınlar Hariciye Vekâleti'nin görüşü de alınarak rehine olarak tutulmuşlardır. Erzincan, Kayseri ve Kırşehir garnizonlarında tutulan kadınların yiyecek ve giyecek masrafları için Müdafaa-i Milliye Vekâleti açıkta bulunan bir zabıtevekiline verilmekte olan maaş tutarı ve özel tahsisattan toplam 2077 kuruşun verilmesini Hükûmete bildirmiştir. Hükûmet, 31.10.1922 tarihinde yapmış olduğu toplantıda esirlerin her biri için aylık toptan 21 lira ödenmesini kararlaştırmıştır¹⁵.

Türkiye ve Yunanistan arasındaki silahlı mücadele 11 Ekim 1922 tarihli Mudanya Ateşkes Antlaşması ile durduruldu ve 20 Kasım 1922 günü Lozan Konferansı'nın açılmasıyla birlikte de barış süreci işlemeye başladı. Bu süre zarfında İzmir'deki Amerika Muavenet Heyeti Müdürü Mösyö Rid'in girişimi ile *-uluslararası hukuk ve savaş kurallarına aykırı olarak Yunanistan'da tutuklu bulunan- gayr-i muharip sivil, kadın ve çocuklardan oluşan Türk esirleriyle eşit miktarda ve düşük rütbeli subaylardan başlamak üzere İzmir iskelesinden bir miktar Yunan esirin mübadelesi ön-* görülmüştür¹⁶.

Kurtuluş Savaşı sırasında Türk tarafının eline onbeş binden fazla esir geçmişti. Bunlardan onbini Lozan Barışı'ndan önce serbest bırakıldı. "*Mübadele edilmeyen*" 352'si subay olmak üzere 4629 Yunan savaş esiri Kurtuluş Savaşı'ndan sonra on ay süreyle Ankara, Adana, Kayseri, Konya ve Yahşihan garnizonlarında tutulmuşlardır. Esir subaylara, kendileriyle aynı rütbeye sahip Türk kara subaylarının aldığı maaş kadar ücret ödeniyordu: Generallere 62 lira 69 kuruş, albaylara 57 lira 94 kuruş, yarbaylara 50 lira

¹⁴ BCA, 28.9.1338/1864-0.30.18.01/5.29.20.

¹⁵ BCA, 31.10.1338/1952-0.30.18.01/6.34.12.

¹⁶ BCA, 16.11.1338/1989-0.30.18.01/6.36.9.

44 kuruş, binbaşılara 42 lira 94 kuruş, yüzbaşılara 30 lira 25 kuruş üsteğmenlere 27 lira 49 kuruş, yedek subaylara 19 lira 7 kuruş¹⁷.

Esir meselenin kesin çözümü, Lozan'da 30 Ocak 1923'te imzalanan "Sivil Tutukluların Geri Verilmesi ve Savaş Tutsaklarının Mübadelesine İlişkin Türk-Yunan Anlaşması" ile sağlanmıştır¹⁸. Aynı gün "Türk ve Rum Nüfus Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol" de imzalanmıştır¹⁹.

Rumların sebep olduğu ve bir kısmını yukarıda belirtmiş olduğumuz Kurtuluş Savaşı yıllarında yaşanan ibret verici olaylara bağlı olarak toplumlar arasında oluşan zıtlık, bozulan güven ortamı ve Türk Devleti'nin Misak-ı Milli sınırları içerisinde homojen bir nüfus yapısına sahip olma isteği mübadeleyi zorunlu hale getirmekteydi. Zaten Lozan Konferansı'na gönderilen Türk Heyeti'ne Bakanlar Kurulu tarafından verilen 14 maddelik talimatnamenin 9. maddesinde azınlıklar konusundaki esas, *mübadele* olarak belirlenmişti²⁰.

30 Ocak 1923'te imzalanan 19 maddelik Mübadele Sözleşmesi'ne göre, Yunanistan'daki Müslüman azınlık ile Türkiye'deki Ortodoks Rum azınlık mübadele edilecekti. Ancak, İstanbul'da oturan Rumlar ile Batı Trakya'da oturan Müslümanlar değişim dışı tutulacaktı. Mübadelenin başlatılabilmesi için 19. madde gereği her iki ülkenin sözleşmeyi onaylaması gerekiyordu. 25 Ağustos 1923 tarihinde bu işlem yerine getirildi. Sözleşme gereği kurulan Karma Komisyon, Ekim 1923'te çalışmalarına başlamış ve bunu takip eden bir yıl içerisinde önemli bir engelle karşılaşmadan bir kısım Türk ve Rum'un mübadelesi gerçekleştirilmişti. Ancak, sözleşmenin 2. maddesinde geçen "etablis" kelimesinin taraflarca farklı şekillerde yorumlanması nüfus mübadelesinin kesin çözümünü 1930 yılına kadar ge-

17 Bkz.: Erdal Erenoğlu, "Anadolu'da Konuk Edilen Öteki Esirler", *Bütün Dünya*, Eylül 1999, cilt 2, sayı : 4, s.42-44.; Kayseri'nin Talas kasabasında tutulan esirler arasında Yunan ordusu 15 Mayıs 1919'da İzmir'e çıktığında "Talas'ta bir fincan kahve içmek için buraya geldim" diyen General Trikopis de vardı. Şibel Sabah, "Trikopis Lozan'a Kadar Talas'ta Konuğumuzdu", *Bütün Dünya*, Eylül 1999, cilt 2, sayı : 4, s.38-41.

18 İsmail Soysal, *Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları*, cilt I, Ankara 1989, s.184-186.

19 Soysal, a.g.e., s.177-183.

20 Tefrik Biyikhoğlu, *Trakya'da Millî Mücadele*, cilt II, Ankara 1987, Vesika : 54.

TÜRK-RUM NÜFUS MÜBADELESİ'NİN SEBEP VE 759
BAZI İSTISNALARI

ciktirmiştir. Bu süre zarfında 384.000 kişi Türkiye'ye; 1920'den itibaren başlayan göç dalgalarıyla birlikte 1.250.000 kişi de Yunanistan'a göç etmiştir²¹.

Mübadeleden İstisna Edilenler

Nüfus Mübadelesi'nin gerçekleştirilmeye çalışıldığı süreçte sözleşme gereği mübadeleye tabi olup Yunanistan'a gönderilmesi gereken kişilerden bir kısmı çeşitli gerekçelere ve mazeretlere bağlı olarak Bakanlar Kurulu tarafından mübadeleden istisna edilmişlerdir. Bu özel uygulamaya derinlemesine baktığımızda Türk Hükümeti'nin ahali değişiminde ön yargılı bir ırkçı yaklaşım içerisine girmediğini ve savaş yıllarında insanî yardımını gördüğü Rum asıllı vatandaşlarına sahip çıktığını görmekteyiz. Mübadeleden istisna edilenleri özel ve askerî nedenlere bağlı olarak iki kısma ayırmak mümkündür. Bunların dışında bir de mübadelesi te'cil olanlar vardır.

a) Özel Nedenlerle İstisna Edilenler : Bunlar gerek Türk gerekse mübadeleye tabi olmayan Gayr-i Müslim erkeklerle evlilik yapmış olan Rum asıllı kadınlardan oluşmaktaydı.

Lozan Konferansı sırasında 30 Ocak 1923 tarihinde imzalanan "Mübadele Sözleşmesi"nden önce ihtida (Müslümanlığı kabul etme) etmiş olanlar sözleşmede geçen "Rum Ortodoks bulunan" kaydının dışına çıkmış olduklarından bu durumdaki şahıslar mübadeleye tabi olmayacaktı. Ancak, söz konusu tarihten önce ihtida ederek bir Müslüman ile evlenip de nüfus kayıtlarına geçirilmemiş olan Rum asıllı kadınların durumlarının ne olacağı belirsizlik yaratmaktaydı. Bu belirsizliğin giderilmesi yönünde yapılan itirazlar üzerine Hükümet, 27.7.1924 tarihinde "Mübadele Sözleşmesi"nin imza tarihinden önce ihtida ederek izdivaç etmiş olan kadınlarla, aynı tarihten önce ihtida etmeyerek Müslümanlarla izdivaç etmiş olan kadınların mübadeleye tabi olmadıkları şeklinde bir karar almıştır²². Bu arada mübadeleye tabi bölgelerden İstanbul'a gelerek Mü-

²¹ Akgün, a.g.m., s.257.

²² BCA, 27.7.1340/753-0.30.18.01/010.35.9.

badele Sözleşmesi'nin imzalanmasından önce Gayr-i Müslim erkeklerle evlenmiş olan kadınların durumunun ne olacağı sorunu ortaya çıktı. Bunun üzerine Hükümet, 27.7.1924 tarih ve 732 numaralı kararnameye ek olarak "Mübadeleye tabi olmayan Gayr-i Müslim erkeklerle, Mübadele Sözleşmesi'nin imza tarihinden önce evlenen ve nikâhlarını belirtilen tarihten önce nüfus kayıtlarına geçiren Rum Ortodoks kadınların da mübadeleden istisna edilmesi" şeklinde bir kararı Dahiliye Vekâleti ve Emniyet Genel Müdürlüğünün teklifleri üzerine 26.8.1925 tarihinde kabul etmiştir²³.

Genel nitelikli bu tür istisnalara 1929'da özel nitelikli bir istisna eklenmiştir: Mübadele Sözleşmesi'nin uygulamaya konmasından iki ay sonra Fransız uyruklu Matheu Mille ile evlenmiş olan ve iki çocuğu ile İzmir'den çıkarılan Madam Marie Savacioğlu isimli kadının, emlak meselesi mevzu bahis olmamak üzere, şahsı itibariyle mübadeleden istisnası Hariciye Vekâleti'nin teklifi üzerine Bakanlar Kurulu tarafından 20.2.1929 tarihinde kabul edilmiştir²⁴.

b) Askerî Nedenlerle İstisna Edilenler : Bunlar, Kurtuluş Savaşı yıllarında insanî ve askerî yardımı görülenlerdir.

1921 yılında Söke'de²⁵ Yunanlılar tarafından Türklere yapılan mezalim ve feci uygulamalara engel olarak bir çok halkı kurtaran; Boran Nahiyesi'nde yerli Rumlar tarafından çıkarılan isyanı, Türk jandarma karakollarına yapılacak saldırıları ve kuşatma altına giren Türk birliklerinin imhasını haber vermek suretiyle etkisiz hale getiren; ayrıca Denizli'de Üçüncü Süvari Fırkası Kumandanı İbrahim Bey'in nezdinde Hükümet lehine casusluk yapan Türkiye vatandaşı Rum asıllı Konstantin Portil oğlu Dimitri'nin Dahiliye Vekâleti ve Emniyet Genel Müdürlüğünün teklifleri üzerine mübadeleden istisna edilmesi 17.12.1924 tarihinde Hükümet tarafından kabul edilmiştir²⁶.

²³ BCA, 26.8.1341/2407-0.30.18.01/15.54.01.

²⁴ BCA, 20.2.1929/7696-0.30.18.01/02.16.06.

²⁵ Söke'de Yunanlılar'ın Türklere uyguladıkları vahşet hakkında geniş bilgi için bkz.: Mustafa Turan, *Yunan Mezalimi (İzmir, Aydın, Manisa, Denizli 1919-1923)*, Ankara 1999, s.174-179.

²⁶ BCA, 17.12.1340/1274-0.30.18.01/12.63.5.

TÜRK-RUM NÜFUS MÜBADELESİ'NİN SEBEP VE 761
BAZI İSTİSNALARI

Yine Söke'de Yunan işgali sırasında göç edemeyerek burada kalan Müslüman halkı bir Amerikan şirketinin fabrikasında toplayarak katliamdan kurtaran ve Yunanlıların geri çekilişleri esnasında kasabayı yakıp Müslüman halkı katletmek girişimlerinde halkı aynı fabrikaya toplayarak kurtaran Sökeli Doktor Perikli Efendi'nin mübadeleden istisnası, Aydın Vilayeti'nin bildirimi, Dahiliye Vekâleti ve Emniyet Genel Müdürlüğü'nün teklifi üzerine 17.12.1924 ve 1277 sayılı kararname ile kabul edilmiştir²⁷. Bu kararnameye yapılan bir ekle vermiş olduğu hizmetlerden dolayı hukukçu Bodrumlu İstimat Zihni Efendi'nin de mübadeleden istisnası 29.4.1925 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilmiştir²⁸.

c) Mübadelesi Te'cil Edilenler

Yukarıda belirtmiş olduğumuz evlilik ve özel nedenlere bağlı olarak mübadeleden istisna edilenlerin dışında bir de mübadelesi te'cil olanlar vardır. Bunlar kimsesiz, sakat (kör vs.) ve marazlı (hastalıklı) olanlardır. Karma Mübadele Komisyonu, Türk ve Yunan Hükümetlerine nakillerinde zorluklar meydana geleceğinden bu kapsamda olanların mübadelesinin te'ciline faydalı olacağını bildirmişti. Bunun üzerine Türk Hükümeti, Yunan Hükümeti tarafından da tatbik edilmek şartıyla bu tür mübadil şahısların geçici bir süre mübadelesinin durdurulmasını ve konunun Hariciye ve Dahiliye Vekâletleri tarafından takip edilmesini uygun görmüştür²⁹.

Şimdiye kadar vermiş olduğumuz örneklerle bakıldığında Türk Hükümeti'nin mübadele meselesinde ortaya çıkan özel şartlara toleranslı bir tutum içerisinde olduğu hemen fark edilebilir. Ancak, Türk Hükümeti mübadele sürecinde dinî-siyasî içerikli olup, esasta Mübadele Sözleşmesi'nin ruhunu bozmayı ve Türkiye'yi uluslararası arenada yıpratmayı hedefleyen tahriklere kararlılıkla karşı koymuş ve dayatmaları kabul etmemiştir. Bunun en belirgin örneği 1924'te ortaya çıkan Patrik sorunudur. Daha önce

²⁷ BCA, 17.12.1340/1277-0.30.18.01/12.63.8.

²⁸ BCA, 29.4.1341/1844-0.30.18.01/13.25.18.; Yorgi oğlu İstimat Zihni Özdamar 1879 Bodrum doğumludur. Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuş ve Denizli mahkemesinde çalışmıştır. TBMM'nde 3, 6, 7. dönem Eskişehir milletvekili olarak görev yapmıştır. TBMM Albümü (23 Nisan 1920-20 Ekim 1991), TBMM Genel Sekreterliği Yayınları, Ankara 1994, s.103.

²⁹ BCA, 11.5.1341/1916-0.30.18.01/13.29.09.

İstanbul'da hiç bulunmamış olan Arapoğlu Konstantin 1924 yılı başlarında İstanbul'a gelmiş ve o yılın sonlarına doğru Patrik seçilmişti. Türk makamları, antlaşma hükümleri gereğince Patrik'in mübadeleye dahil kişiler arasında olduğunu söylerken, Yunanlılar Patrikliğın özel durumu dolayısıyla Patrik'in diğer Rumlar gibi muamele göremeyeceğini ileri sürüyordu. Yunanistan bu konuyu "etablis" meselesinde olduğu gibi Lahey Adalet Divanı'na götürmeye çalıştı. Türkiye bu konuda adı geçen organın yetkisiz olduğunu savundu ve kararlı tutumunu sürdürdü. Sonuçta Patrik Arapoğlu Konstantin 19 Mayıs 1925'te görevinden çekildi ve mübadiller arasında Türkiye'yi terk etti³⁰.

Bu çalışmamızda Mübadelenin tarihsel zeminini, pratik sebeplerini ve uygulama aşamasındaki istisnalarını örnekleyerek ortaya koymaya çalıştık. 20. yüzyılın sonuna geldiğimiz şu günlerde Balkanlar'da yaşanan etnik çatışma, çatışma ve ayrışma göz önünde bulundurulduğunda asrın başlarında gerçekleştirilen Türk-Yunan Ahâli Mübadelesi'nin ne kadar isabetli bir karar olduğu görülmektedir. Şüphesiz bu, Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarının büyük bir öngörüyle hazırlayıp uyguladıkları ve Lozan Barış Antlaşması'na yansıttıkları Misak-ı Millî sayesinde mümkün olmuştur.

30 Mehmet Gönübol-Cem Sar, Atatürk ve Türkiye'nin Dış Politikası, Ankara 1990, s.58.

TÜRK-RUM NÜFUS MÜBADELESİ'NİN SEBEP VE
BAZI İSTİSNALARI

767

ÖZET

20. yüzyılın en önemli nüfus hareketlerinden biri 24 Temmuz 1923 tarihinde Lozan Barış Konferansı'nda esasa bağlanan, fakat tatbikatında ortaya çıkan pürüzler nedeniyle kesin şeklini alması 1930'lara sarkan "Türk-Yunan Ahali Mübadelesi"dir.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Yunanistan, Müttefiklerinden almış olduğu destek ile Anadolu'yu işgale girişmişti. İrredentizm politikasına yönelen Yunan ulusçuluğu, Ortodoks Kilisesi'nin hortlatmış olduğu hışmetin de etkisine girerek 1919-1922 yılları arasında Anadolu'nun pek çok yerinde vahşet tabloları meydana getirmiştir.

Kurtuluş Savaşı yıllarında yaşanan ve Rumların sebep olduğu ibret verici olaylara bağlı olarak toplumlar arasında oluşan zıtlık ve bozulan güven ortamı savaş sonunda Nüfus Mübadelesi'ni zorunlu hale getirmiştir.

Bu çalışmada, Nüfus Mübadelesi'nin tarihsel zemini, pratik sebepleri ve uygulama aşamasındaki istisnaları Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'nden elde edilen belgeler çerçevesinde irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler : Azınlık, İskân, Mübadele.

ABSTRACT

One of the important minority movements is Turco-Greek minority exchange decided on 24 July 1923 at Lausanne Peace Conference, which took its final form only in 1930s because of the difficulties arising in practice.

After the First World War Greece, with the support of the Allies, attempted to occupy Anatolia. Greek nationalism under the deep influence of hatred policy of the Orthodox Church created many scenes of savagery in Anatolia. Consequently, lack of confidence and tension between the two communities caused by Greek atrocities during the Turkish Independence War made the exchange inevitable.

This study examines historical background of the minority exchange with its practical reasons and exceptions during the implementation process on the basis of the documents obtained from the Republican Archive of Prime Ministry.

Key Words : Minority, Settling, Exchange

CUMHURİYET DÖNEMİNDE YABANCI OKULLAR (1923-1938)

Sezen KILIÇ*

ÖZET

Padişahların bir lütfu olarak açılmaya başlayan yabancı ve Gayri-Müslim okulların İmparatorluğun gerileme dönemi, I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı yıllarında nasıl yıkıcı ve bölücü faaliyet yuvaları haline geldiğini çok iyi bilen Atatürk ve ona inanmış arkadaşları, daha Lozan'da bu okulların ancak Türk kanun ve yönetmeliklerine uydukları takdirde varlıklarını sürdürebilecekleri kararını aldırabilmişlerdir. Cumhuriyet döneminde çıkartılan yeni kanun ve yönetmeliklerle ve uygulanan sıkı denetimlerle yabancı okulların büyük çoğunluğunun Türk okulları gibi yalnız eğitim amaçlı faaliyetlerde bulunmaları sağlanmıştır. Ancak çıkartılan kanun ve yönetmeliklere uymama konusunda direnen yabancı okullar da çok kısa bir sürede, artık Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde olduğu gibi istedikleri şekilde faaliyetlerde bulunamayacaklarını ve varlıklarını sürdürebilmeleri için çıkartılan kanun ve yönetmeliklere uymaları gerektiklerini kavramışlardır.

Anahtar Kelimeler

Yabancı Okullar, Osmanlı Devleti, Cumhuriyet Dönemi, Eğitim, Misyonerlik.

* Yabancı Diller Bölümü, Yrd. Dil. ABD. Bşk. Kara Harp Okulu, Ankara.

FOREIGN SCHOOLS IN REPUBLICAN PERIOD (1923-1938)

ABSTRACT

Atatürk and, having faith in him, his friends well knew how the foreign and Non-Muslim schools, which had begun to open under the auspices of the Sultans, turned into nests of destructive and divisive activities during the Regression Era of the Empire, World War I, and the War of Independence; as early as in Lausanne they had rendered the decision to sustain their entities provided that they comply with the Turkish laws and regulations. Through the new laws and regulations enacted during the Republican Era and their close supervision the majority of these foreign schools were ensured to continue their activities only for educational purposes just as the Turkish Schools. Yet in a very short time the foreign schools, persisting in not abiding these enacted laws and regulations comprehended that they could not act as freely as they did in the recent times of the Ottoman Empire anymore, and that it is a necessity to obey the new laws and regulations in order to continue their existence.

Key Words

Foreign Schools, Ottoman State, Republican Period, Education, Missionaries.

Giriş

Cumhuriyet döneminde yabancı okulların durumunu incelemeye önce Osmanlı İmparatorluğu döneminde bu okulların açılışını, gelişmesini, ne tür faaliyetlerde bulunduklarını ve İmparatorluğun bu okullara yönelik çıkarmış olduğu kanun ve yönetmelikleri ortaya koymakta yarar vardır. Ancak bu şekilde her iki dönemin daha sağlıklı bir kıyaslaması yapılacak ve Cumhuriyet döneminde bu okullara yönelik çıkartılan kanun ve yönetmeliklerin gerekliliği daha iyi anlaşılacaktır.

1. Osmanlı Döneminde Yabancı Okullar

a. Tanzimat'a Kadar Gelişmeler (1839'a kadar)

Osmanlı İmparatorluğu'nda yabancı okulların açılması doğrudan olmamış, önce Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethinden sonra Latin Katoliklere ve Rum Ortodokslara fermanlarla verdiği dinî imtiyazlar sayesinde, Latin ve Rumlar, ibadetlerine devam edebildikleri gibi, o dönemde eğitim, dinsel faaliyetlerden ayrı olarak düşünülmediği için ibadethanelerine din adamı yetiştirmek ve kendi çocuklarını okuma-yazma, din bilgisi öğretmek amacıyla kilise içlerinde ya da yakınlarında açtıkları okullarla başlatmışlardır. Fatih, Gayri-Müslimlere tanıdığı bu imtiyazları, ister İstanbul'u bu iki mezhebin merkezi haline getirip onları kendi kontrolü altında tutmak, ister diğer dinlere saygı için vermiş olsun, Osmanlı Devleti'nde Müslümanlara ait olmayan okulların açılmasını sağlamıştır.

Yabancıların Osmanlı topraklarında okul açmalarını asıl kolaylaştıran etken ise 1535'te Kanuni Sultan Süleyman zamanında Fransa ile imzalanan dostluk anlaşmasıyla, Önce Fransa'ya daha sonra da birçok ülkeye verilen kapitülasyonlardır. İşte bu kapitülasyonların sağladığı serbestiye dayanarak İstanbul'da yaşayan Latin Katolikler, papadan kendi çocuklarına eğitim verilmesi için rahip istemişler, bunun üzerine gönderilen rahipler ilk kez 8 Kasım 1583'te İstanbul'a gelerek Saint Benoît Manastırı'na yerleşmişler ve 18 Kasım 1583'te manastır içinde ya da yakınlarında ilk yabancı okulu Osmanlı topraklarında açmışlardır. Osmanlı topraklarında aç-

lan bu ilk yabancı okul daha önceden kilise içinde veya yakınlarında yalnız Hristiyan çocuklara okuma-yazma ve din dersi verme amacıyla açılmış okullardan farklıdır, çünkü bu okulda Latin çocuklarla birlikte 50 kadar Rum ve Yahudi çocuğa, okuma-yazma ve din dersi dışında Fransızca, matematik, eski Yunanca, Latince ve serbest sanatlar öğretilmeye başlanmıştır. Bu okul misyoner rahiplerin Osmanlı topraklarında çalışmalarının ilk ciddi ürünüdür.¹

1583'te açılan Saint Benoit'ten sonra 1629'da Kapüşen rahipleri, günümüzde de varlığını sürdüren Saint Louis'i açmışlardır. Yabancı okullar sadece dinî amaçlar nedeniyle değil aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğu'yla Avrupa arasında gittikçe kurumsallaşan ilişkiler gereği Osmanlıca bilen bir kadro oluşturmak ve de Osmanlı topraklarında yaşayan Hristiyanları kendi din ve mezheplerinin mensubu yapmak için açılmışlardır.²

18. yüzyıla kadar açılan yabancı okullar Katolik Kilisesine bağlıdır ve 1839 yılına gelindiğinde bu okulların sayısı yaklaşık 40'a ulaşmıştır. Bu okullarda görev yapan ilk öğretmenler gidecekleri ülkenin halkını çok iyi tanıyan, iyi iletişim kurabilen misyoner rahiplerdir. Protestan okulları, ilk kez Amerikalılar tarafından Beyrut'ta 1824'te açılmıştır. Protestan okullarının Osmanlı topraklarında açılmasına en çok karşı çıkanlar, Protestan olmayan Gayri-Müslimlerdir. Çünkü bu okulların kendi mezhep mensuplarının mezhebini değiştirmek üzere faaliyetlerde bulunacaklarını çok iyi farkındadırlar.³

1869 yılında çıkartılan Maarif-i Umumiye Nizamnamesine kadar Osmanlı İmparatorluğu'nda yabancı okulları düzenleyen herhangi bir kanunun bulunmayışı, bundan da önemlisi Osmanlı Devleti'nin gerilemeye baş-

¹ Nahid Dinçer, *Yabancı Özel Okullar*, İstanbul, s. 17-26; Nurettin Polvan, *Türkiye'de Yabancı Öğretim*, İstanbul, MEB Basımevi, 1952, s. 64-66, 145-147; Osman Ergin, *Türkiye Maarif Tarihi*, İstanbul, Eser Matbaası, 1977, s. 769-789.

² Kenan Okan, *Türkiye'deki Yabancı Okullar Üzerinde Bir İnceleme*, [y.y.], [t.y.], 1971, s. 1-2; Vahapoğlu, a.g.e., s. 70-78; İlhan Tekeli-Selim İlkin, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Eğitim ve Bilgi Üretim Sisteminin Oluşumu ve Dönüşümü*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1999, s. 36-39; Necdet Sakaoğlu, *Osmanlı Eğitim Tarihi*, [y.y.], İletişim Yayınları, [t.y.], s. 90-91.

³ İlhan Tekeli-Selim İlkin, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Eğitim ve Bilgi Üretim Sisteminin Oluşumu ve Dönüşümü*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1999, s. 36-39; Okan, a.g.e., s. 1-2; Vahapoğlu, a.g.e., s. 77-78; Necdet Sakaoğlu, *Osmanlı Eğitim Tarihi*, [y.y.], İletişim Yayınları, [t.y.], s. 90-91.

lamasıyla birlikte batılı ülkelerin uyguladıkları baskı sonucu Gayri-Müslimlere ve yabancılara bir takım yeni özgürlükler veren ferman ve kanunların çıkartılması yabancı okulların sayısını artmıştır.⁴

b. Tanzimat Dönemi Gelişmeler (1839-1876)

3 Kasım 1839'da yayınlanan "Gülhane Hatt-i Hümayunu" 1789 Fransız İhtilâli sonucu ilân edilen "İnsan Hakları Beyannamesine benzer bir şekilde, ülkedeki Gayri-Müslimlere ilk kez kanun önünde eşit haklar vermek ve onların mal ve can teminatını da devlet güvencesi altına almak için ilân edilmiştir. Bu fermanı emperyalist ülkeler, Gayri-Müslimleri kışkırtarak Osmanlı'nın parçalanma sürecini hızlandırmak amacıyla çok iyi kullanmışlardır. Azınlıklar bu fermanla birlikte bir yandan kendilerine sağlanan devlet imkanlarından yararlanarak devlet kadrolarında yer alırlarken diğer yandan da kendi başlarına eğitim teşkilâtlarını kurma sürecini başlatmışlardır.⁵

Tanzimat fermanını yetersiz bulan Gayri-Müslimler daha fazla hak ve hürriyet elde etmek için emperyalist ülkelere Osmanlı Devleti'ne uygulatıkları baskılarla 28 Şubat 1856'da Islâhat Fermanı'nın çıkartarak Tanzimat Fermanı'nda pek açık olmayan, din, mezhep ve siyasî eşitliklerini teyit ettirmişler ve hızlı bir okullaşma sürecinin başlatmışlardır. Osmanlı Devleti'nin okul dahi götüremediği Doğu Anadolu'nun en ücra köşelerinde bile okullar açmışlardır. Her ne kadar Islahat Fermanı bir yandan azınlıklara yeni haklar getirdiyse diğer yandan okul, kilise ve mezarlık açma-

⁴ Vahapoğlu, a.g.e., s. 70-71.

⁵ Necdet Sevinç, *Ajan Okulları*, [y.y.], [t.y.], s. 114-117; Süleyman Büyükkarcı, *Osmanlı Devleti ve Cumhuriyet Türkiye'sinde Yabancı Okullar*, Konya, Selçuk Üniversitesi, 1996, s. 17-42; İ.Hasan Duman, *1982 Anayasasında İnsan Haklarına Saygılı Devlet*, İstanbul, İnkılap Yayınevi, 1997, s.433-34, Gülhane Hatt-ı Hümayunu:

"Devletimizin tebaası Müslümanlarla öbür uluslar bu haklardan tam yararlanacaklardır.

- Can, ırz ve namus konularında, ülkemizin tüm halkına şeriat yasaları gereğince güvence verilmiştir. Öbür konularda da oybirliği ile karar verilmesi için, Meclisi Ahkam-ı Adliye Üyeleri gerektiğe artırılabilecektir. Devletimizin bakanları ile ileri gelenleri belirli günlerde orada toplanarak, görüşlerini, çekinmeden, açıkça söyleyeceklerdir. Can, mal güvenliğine ve vergilerin belirlenmesine ilişkin yasalar böyle hazırlanacaktır.

- ...Söz konusu yasalar sırf din, devlet, ülke ve ulusu kaldırmak amacı ile çıkartılacaklarından bunlara tam uyacağımıza and içeriz. Bu konuda, Hırka-i Şerife odasında, tüm din adamları ile bakanların hazır bulunacakları bir şuada herkes and içecektir.

- Din adamı ve vezirlerden yasalara aykırı hareket edenlerin, kanıtlanacak suçlarına göre, rütbelerine hatır ve gönüle bakılmadan cezalandırılmaları için özel ceza yasası çıkarılacaktır."

larını da bir ruhsata bağlamak istemiştir. Bu fermanla ilk kez Gayri-Müslimlere Müslüman olmalarına gerek kalmadan Müslümanları yönetme hakkı tanınmıştır.⁶

Osmanlı Devleti'nde yabancı okulların açılmasıyla ilgili ilk düzenleme 1869 yılında Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile başlamıştır. Bu nizamnamenin 1. ve 129. maddeleri yabancı ve Gayri-Müslim okulları özel okul statüsü içine almış, okulların açılmalarını ruhsata bağladığı gibi denetime de açık hale getirmiştir. Nizamname, yabancı okullarla ilgili hukuki boşluklar hukukî bir zemine oturtmak istemişse de Osmanlı İmparatorluğu'nun iyice çöktüğü sürecine girmesi ve okulların açılışının konsolosluklarca üstlenilmesi bunu sağlayamamıştır. Yabancı okulların sayısı devletin çöküş sürecine girmesiyle birlikte pervasızca artmıştır. 1875 yılında çıkartılan Ferman-ı Adalet de yabancı okulların açılışını hukukî olarak iyice kolaylaştırmış ve yabancı okulların ait oldukları ülkelerin Osmanlı topraklarında birer sağlam kalesi haline getirmiştir.⁷

⁶ Vahapoğlu, a.g.e., s. 21-23, 44-45; Dinçer, a.g.e., s. 27-56. Dağılma Dönemi, (<http://www.members.tripod.com/bayrani.polat/dacunia.htm> - 65k); 19.yüzyılda Osmanlılar, (<http://onurcan.www9.50megs.com/19.%20yzylda%20osmanllar.htm-72k>); 19.yy. ıslahat hareketleri, (<http://www.tarihdersi.8.com/Osmanlitarhi/19yyislahathareketleri.htm-23k>); Islahat Fermanının Maddeleri:

- 1-Din ve mezhep hürriyeti sağlanarak azınlıklara okul, kilise ve hastane açma hakkı verilecek.
- 2-Azınlık ve yabancılara küçük düşürücü sözler söylenmeyecek.
- 3-Azınlıklar da bütün devlet memurluklarına girebilecek ve her türlü okula gidebilecekler.
- 4-Askerlik işleri yeniden düzenlenecek, azınlıklardan askerlik için bedel kabul edilecek.
- 5-Vergi sistemi yeniden düzenlenecek. İltizam usulü kaldırılacak.
- 6-Mahkemelerde herkes inancına göre yemin edecek, karma mahkemeler kurulacak. Hapishaneler ıslah edilecek ve kanunlar Hristiyan uyruğun dillerine de çevrilecek.
- 7-Hristiyanlar il meclislerine üye olabilecekler.
- 8-Yabancı uyruklular mal ve mülk sahibi olabilecek.
- 9-Tarım ve ticaret işleri yoluna konacak ve herkes şirket ve banka gibi ticari nitelikte kurumlar kurabilecekler.

⁷ Vahapoğlu, a.g.e., s. 109-129; Haydaroglu, a.g.e., s. 10-11; Bingöl, a.g.e., s. 48-51; Reşat Özalp, Milli Eğitimle İlgili Mevzuat (1857-1923), İstanbul, 1982, s. 165-198, Maarif-i Umumiye Nizamnamesi:

"Madde 1: Osmanlı Devleti'nde iki tür okul vardır. Birincisi genel nitelikte okullardır ve bunlar devletin idaresine tabiidirler. İkincisi ise özel okullardır ve bunların sadece nezareti devlete, kurulması ve idaresi ise kişiler veya cemaatlere aittir.

Madde 129: Özel okullar, Osmanlı tebaası ya da yabancı kişiler tarafından ücretli veya ücretsiz olarak açılan okullardır, özel okulların gerek kuruluşu esnasında gerekse işletilmesinde yapılacak olan harcamaların tamamı bu kurumu kuran kişi veya vakıflar tarafından karşılanacaktır. Bu okulların açılması için öğretmenlerin Maarif Nezaretinden veya mahalli maarif idarelerinden aldıkları diplomalarının olması gerekmektedir. Ders kitaplarının ve programlarının ahlak ve devlet politikasına uygunluğu Maarif Nezareti veya mahalli maarif idaresince tasdik edilmiş olması, ahlâka ve devlet politikasına aykırı özellikler taşıması İstanbul'da Maarif Nezaretince taşrada ise mahalli maarif idaresi ve ilgili valili tarafından bu okullara resmi ruhsat verilmiş olması gerekmektedir. Bu üç şarta uymayan okulların eğitimine izin verilmez".

c. Abdülhamit Dönemi ve Meşrutiyet Dönemi Gelişmeleri (1876-1923)

23 Aralık 1876'da çıkartılan Kanun-i Esasi'nin 15. ve 16. maddeleriyle yabancı okullar denetim altına alınmak istenmiş ve bu amaçla 1886'da Maarif Nezareti bünyesinde Mekatib-i Ecnebiye ve Gayri Müslime Müfettişliği kurulmuştur. 1886'da çıkartılan İrade-i Seniyye ile yabancı okulların açılması tamamen padişah iznine bağlanmıştır. 1905 yılına gelindiğinde Osmanlı topraklarında hükûmet tarafından tespit edilebilen yabancı okul sayısı 600 civarındadır, ancak tespit edilemeyen evlerde ruhsatsız olarak faaliyetinde bulunan yabancı okul bu rakamdan çok daha fazladır.⁸

1909 yılında yabancı okulları sıkı kontrol altına almak için çıkartılmak istenen Maarif-i Umumiye Kanunu daha çıkmadan yabancı elçiliklerin baskısıyla ertelenmiştir. Hatta, Osmanlı'nın bu son döneminde yabancı okul yöneticileri, okullarına denetlemek için gelen Osmanlı müfettişlerini kapıdan geri çevirmeye başlamışlardır. Yabancı okullarda okuyan sadece Gayri-Müslim çocuklar değildi, bu okulların vermiş olduğu kaliteli yabancı dil eğitimi, Osmanlı elit tabakasının da çocuklarının bu okullara gönderme nedenidir. 1890 yılında Robert Koleji mezunları arasında Tevfik Paşanın kızı

Bingöl, a.g.e., s. 48-51, Ferman-ı Adalet:

"...Müslümanlar ile Hristiyan ve diğer gayri müslimler arasında veya hristiyanlarla diğer gayri müslimlerin kendi aralarındaki davalar, nizamı adli mahkemelerde yasalar ve tüzüklere uygun olarak kısa sürede sonuçlandırılarak icraya konulacaktır. Mahkemelerin en çok dikkat edecekleri husus; iyi niyetle kin, garaz ve düşmanlık duygularına kapılmadan hareket etmeleri, ceza mahkemelerinin hüküm ve kararlarının belgelere dayalı olmasını gerektirir. Haklarında bir hüküm olmadan hiç kimse tutuklanmalı ve asla kötü muamele ve işkence yapılmamalıdır. Aksine davranışların kötü niyetle hareket ettiklerinin tespiti halinde şiddetle cezalandırılacaktır."

-Gayri müslimlerin bedelli askerlik yapmaları, fiili hizmet gören vatandaşın haklarına uygun olmadığından bundan sonra gayri müslimlerden 20 yaşını doldurmuş ve 40 yaşını geçmiş olup da sakat ve iş göremeyecek durumda ve yaşlı olanlar hariç alınmakta olan 100 altın bedel 50 altına indirilmiştir.

- Ülkemizin bazı yerlerinde bulunan gayri müslimlere arazi verilmeyip de çiftçilikte sadece işçi olarak çalıştırılmaları hak ve adalete uygun düşmeyeceğinden bundan sonra gayri müslimlerde her türlü emlak ve arazi alım-satımında farklı olmayacak surette Arazi Kanunnamesinden eşit yararlanacaklar..."

⁸ Şamil Mutlu, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı Okullar*, Ph.D., İstanbul, 199, s. 333-334; BOA, ŞD, 2754/25, 2757/1; BEO, 205658; Okan, a.g.e., s. 4-5; Vahapoğlu, a.g.e., s. 42-43, 109-129. Türk Anayasa Metinleri, (<http://www.tbmm.gov.tr/kultur-sanat/yayinOOI.htm> -15k); Kanun-i Esasi "Madde 15: Emri tedris serbestir. Muayyen olan kanuna tebaiyet şartile her Osmanlı umumi ve hususi tedrise mezundur.

Madde 16: Bilmümle mektepler devletin tahtı nezaretindedir. Tebaai osmaniyein terbiyesi bir siyaki ittihat ve intizam üzere olmak için iktiza eden esbaba teşebbüs olunacak ve mileli muhtelifinin umuru itikadiyelerine müteallik olan usulü talimiyeye hâlel getirilmeyecektir."

Gülstan ve Halide Edip vardır. 20 Nisan 1914'te Saint Joseph'te yapılan bir araştırma bu okullara giden çocukların sosyal yapısını göstermektedir.⁹

Tablo 4. Saint Joseph Koleji Öğrencilerinin Sosyal Yapısı

Meslekler	Sayısı	Meslekler	Sayısı
Prensler	8	Sivil Memurlar	80
Mareşal ve general	22	Bankacı ve Komisyoncu	80
Yüksek Şahsiyetler	90	Tıp Doktorları	90
Banka Müdürleri	30	Avukatlar	20
Mühendisler	20	İrad sahipleri	30 ¹⁰

22 Eylül 1915'te çıkartılan ve 45 maddeden oluşan Maarif Nizamnamesi, Cumhuriyet Döneminde de yabancı okulların denetim ve düzenlenmesinde kullanılacak kadar kapsamlıdır. Ancak I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı yıllarında başta Amerikan kolejleri olmak üzere diğer yabancı okullar bu nizamnameye rağmen misyoner faaliyetlerine devam etmişlerdir. Özellikle Kurtuluş Savaşı sırasında Amerikan kolejlerinin işlevlerini açıklamak için dönemin Genelkurmay Başkanı İsmet Paşanın 25 Eylül 1920'de yapmış olduğu şu konuşma çok önemlidir:¹¹

⁹ Okan, a.g.e., s. 5; Ergin, a.g.e., s. 1292-1481; Roderic H. Davison, *Osmanlı Türkiye'sinde Batılı Eğitim*, (Çev: Mehmet Seyitdanlıoğlu), Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1987, s. 1032-1043.

¹⁰ Okan, a.g.e., s. 2.

¹¹ H. Ali Koçer, *Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi (1773-1923)*, Ankara, MEB Yayınları, 1974, Maarif Nizamnamesi:

"Madde 1: Mekatib-i Hususiye, maarifi efrad tarafından ve hükümetçe tanınmış Türk cemaat ve cemiyet ve şirketler tarafından temin olunarak açılan mekteplerdir. Bir veya birkaç fen ve Usan veya sanat tahsiline mahsus olarak bu vechile açılan dershaneler dahi mekatib-i hususiyeden ma'duttur.

Madde 2: Ecnebi cemaat ve cemiyet ve şirketlerin kendi namlarına veya muvazaa tarikiyle mektep açmaları memnurdur.

Madde 3: Hükümetçe tanınmış Türkiye'de bulunan cemaatler tarafından açılan mektepler, cemaate mensup nüfusun sakin bulundukları mahalle veya kariyeler dahilinde olmakla beraber vüs'at ve gürültüleri mevcut sair mekatib ile diğer cemaat maabedinden işidilmeyecek derecede uzak bulunmak meşruttur.

Madde 5: Ana mekteplerinden maada zükur ve inas için muhtelif mekatib-i milliyeleri müsait olmayan talimat kabul olunmamak şartıyla nihari mekatib-i muhtelif de açılabilir.

Madde 6: Lisan-ı resmiden gayri lisanla icray-ı tedrisat olunacak mekatib-i hususiyede Türkçenin ve Türkiye tarih ve coğrafyasının Türkçe olarak Türk muallimler tarafından talim ve tedrisi mecburidir. Türkçe, sınıf-1 iptidaiyede haftada dört saatten ve sınıf-1 taliye ve aliyyede iki saatten dun olmayacaktır.

Madde 8: Türkiye'li efrad ve cemaat ve cemiyet ve şirketler tarafından açılan mekatib-i hususiyette Maarif Vekaletinden ruhsat istihsal olunmadıkça ecnebi müdür ve müdire, muallim ve muallime ile muavini ve muavine istihdam olunamaz.

Madde 10: Mekatib-i hususiye, kaim bulundukları mahallerin en büyük mülkiye memurları ve maarif müdür ve müfettişleriyle sıhhiye müfettişlerinin nezaret ve teftişine tabidir, ibtidai derecesinde bulunanlar bunlardan başka Tedrisat-ı ibtidaiye Kanununda gösterilen sair memurin ile mecalisin azası tarafından dahi teftiş olunur."

“Mazuratıma Ayıntab mıntıkasındaki harekatı arzederek hitam vereceğim. Ayıntab mıntıkasında son bir buçuk ay zarfında pek mühim fedakarlıklar cerayan etmiştir. Fransızlar Ayıntabı bilhassa hedef itti haz ederek mühim kuvvetlerle ilerlediler. Bir aralık Ayıntabı kendileri muhasara ederek vaziyete tamamen hâkim kaldılar.-Ayıntab civarında Amerikan mektebi, kolejleri vardır. Bu Amerikan kolejleri, Fransızların bugün üssülharekesidir. Bizim canımızı yakmak için ve ahalimizi öldürmek için Amerikan mekteblerini üssülhareke itti haz ediyorlar. Taarruz ederler ve oraya top yerleştirirler, anbar olarak kullanırlar. Hasılı mektep değil, memleketimiz içinde bir kale olarak inşa olunmuş zan olunur. Bu üssülharekeye istinat derek, Fransız kuvvetleri, Nizibe kadar huruç yapmışlardır ve etrafında bulunan köylere daima sarkıntılık etmektedirler. Gireler, köyün etrafını alırlar, bıçaklarını çekerler. Fransız mandasını istediklerine dair halktan senet isterler ve onları alırlar...”¹²

d. Yabancı Okulların Amaçları Hakkında Ortaya Atılan İddialar

Yabancı okulların amaçları konusunda İstanbul Alman Lisesi Müdürü Dr. Richard Pröyzer'in şu tespiti çok önemlidir:

“Türkiye Abdülhamit'in istibdadına nihayet verdiği zaman muhtelif içtimai ahvalarda henüz kaos halinde idi. Bu hal bilhassa Maarif sahasında daha çok göze çarpıyordu. İlk mektepler yok denecek kadar azdı. Tali mektepler de öyle bir vaziyette idiler ki çocuklarının tahsillerine ehemmiyet verenler ya hususi muallim tutmağa veya çocuklarını ecnebi mekteplerine göndermeğe mecbur oluyorlardı...

O zaman bu ecnebi mekteplerinde Türkçe tedrisatı çok elim bir vaziyette idi. Bu dersler bir çok ecnebi mekteplerinde ihtiyari idi. Şayanı hayrettir ki çocuklarını bu derslere iştirak ettirmeyenler bizzat Türklerdi. Hiç şüphesiz bu, çocuk velilerinin, Türkçe muallimlerinin vazifelerini ifada izharı aczettiklerini ve okutulan Türkçe kitaplarının pek fena olduğunu bildikleri içindir.

¹² Ali Rıza Cihan, İsmet İnönü'nün TBMM'deki Konuşmaları 1920-1973, C. I, Ankara, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, s. 37-38.

Filhakika Abdülhamit devrinde bu mesele o kadar şayanı dikkat idi ki kuraat kitapları arasında garbî Avrupa kitaplarının noktası noktasına Türkçe'ye çevrilmiş numuneleri vardı. Bu şeraitte bir çocuğun kalbinde vatan hissi, vatan muhabbeti, yurd sevgisi ve millî vecid nasıl uyandırılabilirdi? Açık söyleyeyim ki bir çok ecnebi mektepler misafirperverliğine mazhar oldukları memlekete hizmet etmeğe hiç ehemmiyet vermiyorlardı. Memleketin lisanı bile ihmal ediliyor, çocuğun gözü mektebin mensup olduğu memlekete çevrilerek oranın körtü körtüne perestîşkarı olmasına çalışılıyordu. Türkiye'nin o felâketli zamanlarında beni pek hayrete bırakan bir cihet de bazı ecnebi mekteplerinin hodgahı hedeflerine vasıl olmak için pedagojik esasların en iptidai icabatını bile ihmal etmeleri idi... Bunun neticesi olarak da çocuklar ecnebi bir memleketin coğrafyasını öğrendikleri halde kendi vatanlarına dair hiçbir şey bilmiyorlardı. Buna inzımam eden ikinci bir fenalık da bu mekteplerde Türk çocuklarına yapılan dinî tesirat ve telkinattı. Bu tesirat ehemmiyeti küçültülemeyecek derecede muzır ve tehlikeli idi. Bu mekteplerin bazılarında Türk çocukları Hristiyan ibadet ve dualarına, din merasimine iştirak ettiriliyordu. Hatta bazen kabahatlerini affettirmek maksadiyle salibi bile Öptürüyorlardı. Fakat garibi şu ki çocuk ebeveynleri bu halleri vakıf oldukları halde hiçbir itirazda bulunmuyorlardı¹³

Yabancı okullar kendi ülkesindeki ders ve kitapları aynen okuturdu, Osmanlı Maarif Nezareti bunlara karşılamıyordu. Hatta okutulan bu kitaplar da Türkler aleyhinde yazılar varsa bunlar aynen okutulurdu, Türkçe ise ihtiyari bir dil olarak kullanılırdı. Bu okulların genelde müdürleri papazdı ve bu okullara giden Müslüman öğrenciler de Hristiyanlar gibi kiliseye götürülerek ibadete zorlanırdı. Osmanlı bunun karşısında aldığı tek tedbir ise Müslüman öğrencilerin yabancı okullara gitmelerini engel olmaya çalışmaktan öteye gidememiştir.¹⁴

Amerikalı, Fransız ve İngiliz misyonerler Osmanlı topraklarını sömürge haline getirecek olan fikrî yapıyı gene ülke topraklarında kurduktan okullarla oluşturmuşlardır. Misyoner okulları batılı emperyalist ülkelerin kendi emellerini gerçekleştirmek için Osmanlı Devleti'ne karşı kullandıkları en güçlü silâh olmuştur. Köylere kadar yayılan bu okullar sayesinde birbiriy-

¹³ Ergin, a.g.e., s. 1044-1046.

¹⁴ Okan, a.g.e., s. 4.

le yüzyıllar boyunca birlikte yaşayan halklar, birbirine düşman edilmiş ve bağımsızlık mücadelelerine destek olunmuştur. Buna tipik bir örnek ise Arap hareketinin liderlerinden olan Refik Rızık Selum'un Osmanlı Divan-ı Harbi huzurunda anlattıklarıdır:

"Ben Fransız mekteplerinde okudum. Bugün Suriye, Irak ve Lübnan'da eşraf ve ağaların evlâtları Cizvit mekteplerinde okur. Öteki Arap diyarlarında ise İngilizce hâkimdir. Onlar ya İngiliz mekteplerinde, ya Amerikan kolejlerinde okurlar. Hepsinin gayesi, Türkler hakkında benim sahip olduğum bilgileri telkin etmektir: Hepsi için müşterek düşman Türklerdir. Bu itibarla Arapları malum, hatta gayri malum gayelere sevk etmek emelinde olanların ele alacakları yegane mevzuu Türk düşmanlığıdır. Zannediyorum ki, bizim hatamızı bizden sonrakilerde ister istemez düşeceklerdir."¹⁵

Yabancı okullara giden öğrenciler, yüksek bir hayat seviyesine kavuşmak, Avrupa görmek, medenî olmak, toplumda Önemli bir statü kazanmak gibi değişik teşviklerle yetiştirilmişlerdir. Hatta bu Öğrenciler zamanla kendi toplumlarının değer yargılarından uzaklaşmaya başlamışlardır. Tüm bu faaliyetlerin bilinmesine rağmen yabancı okullara hala ilgi duyulmasında etken, zengin veya elit tabakanın çocuklarının, ilerde iş bulmalarında önemli bir ayırt edici unsur olan, yabancı dil bilmelerini ve Avrupa seviyesinde medenî bir eğitim görmelerini istemeleridir. Bir diğer ilginç husus ise, ülkedeki Amerikan okullarında okuyan bazı Türk aydınlarının Kurtuluş Savaşı esnasında Amerikan mandacılığını savunmalarıdır.¹⁶

e. Yabancı Okullara Dair Raporlar ve Önlemler

1892'de Beyrut vilâyeti Kudüs mutasarrıflığında kaymakam olarak çalışan Mihran Boyacıyan tarafından, 1894'te Maarif Nazın Zühdü Paşa tarafından ve 1898'de Şakir Paşa tarafından hazırlanan raporlardan Osmanlı Devleti, yabancı ve Gayri Müslim okullarının faaliyetleri konusunda yararlanmıştır.¹⁷

¹⁵ Vahapoğlu, a.g.e., s. 24.

¹⁶ Halit Ertuğrul, *Kuruluşundan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okulları ve Bu Okullardan Mezun Olan Öğrencilerin Türk Toplumunda Üstlendiği Roller*, Ph.D., Sakarya, 1997, s. 145-149, 188-194.

¹⁷ Haydaroglu, a.g.e., s. 34-38.

Mihran Boyacıyan'ın 1892 tarihli raporu, devletine sadık Ermeni asıllı Osmanlı vatandaşının, yabancı misyonerlerin kendi soydaşlarına bölgesinde oyuna getirmelerini devlete bildirmesi açısından da çok anlamlıdır. Boyacıyan, Fransız ve İngiliz misyonerlerin çalışmaları sonucu bölge halkında mezhep değişiklikleri başladığını ve bunların yönetildikleri yerlerin ise, yabancı okullar olduğunu rapor etmiştir.¹⁸

Abdülhamid devri Maarif Nazırlarından Ahmet Zühdi Paşa, 4 Ocak 1891 ile 12 Nisan 1902 tarihleri arasında görev yapmıştır. Ahmet Zühdi Paşa'nın 1894'te sunduğu rapor, değişik nitelikteki yabancı ve azınlık okullarının Osmanlı topraklarının dört bir tarafına nasıl dağıldığını, okulların politikalarını, öğrenci adetlerini, kuruluşlarını en yetkili ağızdan anlatmaktadır. Rapor, Osmanlı tarihi boyunca yabancı ve azınlık okulları hakkında hazırlanmış en kapsamlı rapordur. Raporda, ülkedeki ruhsatlı ve ruhsatsız yabancı ve azınlık okullarının sayısı, hangi şekilde tesis edildikleri, Maarif Nizamnamesine göre bu okullara Osmanlı Hükûmetinin ne dereceye kadar teftiş edebileceği, bu okulların zararlarını önlemek için ne gibi tedbirler alınması gerektiği, okulların imtiyazlarının neler olduğu anlatılmaktadır. Rapora göre, ülkede 413 yabancılara, 4547 Gayri-Müslimlere ait okul vardır ve bunların ancak 498 tanesinin ruhsatlı, 4049 tanesinin ise ruhsatsızdır. Herhangi bir ev ya da binada yabancılar ve Gayri Müslimler okul faaliyetinde bulunabildikleri için okulların kesin sayısını tespit etmek mümkün değildir. Önlem olarak Osmanlı tarafından yatılı okulların açılması gerektiği ve yabancılardan etkisine en çok maruz kalan İzmir, Selanik, Suriye, Beyrut, Halep ve benzeri vilâyetlerde, yabancı okulların ve kitaplarının denetlenmesi için tek bir maarif müdürlerinin yeterli olmayacağından onlara yardımcı olarak yabancı lisan bilen, becerikli, Müslüman seyyar maarif müfettişlerin görevlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir.¹⁹

Osmanlı İmparatorluğu'nda 16. yüzyılın ikinci yansında ilk yabancı okul açılmıştır. 19. yüzyılın ikinci yansından itibaren Osmanlı Devleti tarafından çıkartılan Tanzimat ve Islahat Fermanları sayesinde de, misyonerler yoğun bir şekilde Osmanlı topraklarında çalışmaya başlamışlardır. Bu fer-

¹⁸ Vahapoğlu, a.g.e., s. 129-130; Haydaroglu, a.g.e. s. 34-38.

¹⁹ Çetin, a.g.m., s. 194-206.

manların sağladığı özgür ortam, Gayri-Müslimler ve yabancılar için bulunmaz bir fırsat oluşturmuş ve onların açtıkları yeni okul, yetimhane ve kiliselerle Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanma sürecini hızlandırmıştır. Ahmet Zühdü Paşa, Mihran Boyacıyan gibi yöneticilerin iyi niyetli çalışma ve teftişleri, yabancı okullar tarafından ciddiye dahi alınmamış, istedikleri gibi ülkede at koşturmuşlardır. Yarı sömürge durumuna düşmüş Osmanlı İmparatorluğu'ndan kapitülasyon ve dış borçlara rağmen daha fazla cesur adımlar atmasını beklemekte pek doğru olamazdı.

2. Cumhuriyet Döneminde Yabancı Okullar (1923-1938)

Osmanlı İmparatorluğu'nda ve Kurtuluş Savaşı'nda yabancı okulların zararlı faaliyetlerini çok iyi görmüş olan Atatürk ve arkadaşları, Cumhuriyet Türkiye'sinde bu tür acı tecrübeleri tekrar yaşamamak için derhal önlem almaya karar vermişlerdir. İşte bu nedenle Atatürk döneminde ülkede bulunan yabancı okullara yönelik hukukî düzenleme, ilk kez Lozan Antlaşması'yla başlamış ve ardından Tevhid-i Tedrisat Kanunu ve çıkarılan diğer kanun, yönerge ve genelgelerle yapılmaya çalışılmıştır. Yapılan bu düzenlemelerle, yabancı okullar kontrol ve denetim altına alınarak Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde yaşanan başıboşluk ortadan kaldırılmıştır.

a. Lozan Antlaşması'nın Getirdiği Düzenlemeler

Yabancı okullara karşı Atatürk, başlangıçtan itibaren kararlı bir tutum içinde olmuştur. Merzifon'da Pontus örgütlerine merkezlik yapmış ve bunu hükûmetine bildiren Türk Öğretmenin Rumlar tarafından öldürülmesine zemin hazırlamış olan Amerikan okulu bizzat TBMM Hükûmeti tarafından 1921'de kapatılmış ve evraklarına el konulmuştur. Daha önceden de Ermeni ve Rum çetelerine yardım ettiği bilinen Amerikan okullarına karşı tutum da sertleşmiştir.²⁰

Maarif Vekili Hamdullah Suphi 1921'de TBMM'de yabancı okullar hakkında yaptığı şu konuşma cumhuriyet hükûmetinin bu konuda yapması gerekenleri anlatmaktadır:

²⁰ Mustafa Ergün, *Atatürk Devri Türk Eğitim*, Ankara, Ankara Üniversitesi Yayınları, 1982, s. 17-19.

“Bazı sakıncaları olmasa, Türkiye dahilinde bir tek ecnebi mektep bırakmam. Fakat bu, dahili olduğu kadar harici bir meseledir. Amerikan mekteplerini kapattığımız gün, Amerika üzerinde bunun yankıları ne olacaktır, düşünüp incelemeliyiz. İtalyan mekteplerini kapattığımız zaman yine ortaya çıkacak etkileri göz önüne almalıyız. Demek ki elimizde bir çare vardır, oda mekteplerimizi, ailemizi, ecnebi mekteplere ihtiyaç göstermeyecek bir surette yükseltmektir. Kendi mekteplerimiz, lazım gelen irfan ve terbiyeyi temin etti mi, emin olunuz bir tek aile çocuklarını ecnebi mekteplerine yollamaz.”²¹

Lozan Antlaşması’yla yabancı okullar için yeni bir statü kabul edilmiştir, bu antlaşmanın 40. maddesine göre yabancı ve Gayri Müslim okulları Türk okulların kanun ve yönetmeliklerine tâbi olmak şartıyla varlıklarını sürdürebileceklerdir. Lozan Antlaşması’yla birlikte yabancı ve Gayri Müslim okullara tanınan imtiyazlar tamamen ortadan kalkmış ve bu okullarda Türk kanun ve yönetmeliklerine tabi kılınmıştır.²²

Lozan Antlaşması’nın 40. maddesi;

“Gayrimüslim ekalliyetlere mensup olan Türk tebaası hukuken ve fiilen diğer Türk tebaaya tatbik edilen aynı muamele ve aynı teminattan müstefit olacaklar ve bilhassa, masrafları kendilerine ait olmak üzere her türlü müessesatı hayriye, diniye veya içtimaiyeyi, her türlü mektep ve sair müessesatı talim ve terbiyeyi tesis, idare ve murakabe etmek ve buralarda kendi lisanslarını serbestçe istimal ve ayini dinilerini serbestçe icra etmek hususlarında müsavi bir hakka malik bulunacaklardır.”²³

Yabancı okulların Lozan Antlaşması’yla tanınması, delegelerin karşılıklı mektuplarına bağlıdır. Bu konuda karşılıklı yazılmış üç mektup vardır. Bu mektuplar Türk delegasyonun başkam İsmet Paşa tarafından İngiliz, Fransız ve İtalyan temsilcilere yazılmış olan ve onlarında cevaben yazdıkları mektuplardır. Lozan Antlaşması’nda yer alan bu mektuplarla Türkiye, sadece Fransa, İtalya ve İngiltere’ye ait 30 Ekim 1914’ten önce varlığı tanın-

²¹ Akyüz, a.g.e., s.281.

²² Okan, a.g.e., s. 5.

²³ Anayasa Mahkemesi Kararı, (<http://www.anayasa.gov.tr/KARARLAR/SPK/K1998/K1998-Ol.htm-IOlk>).

miş olan din, öğretim, sağlık ve yardım kurumlarını tanımıştır. Her ne kadar Lozan Antlaşması'yla sadece mektup verilen bu üç ülkeye okulların devam ettirme hakkı verilmişse de, 1914'ten önce açılan diğer ülkelerin okullarının da Lozan Antlaşması'nda adları geçmemesine rağmen faaliyetlerine devam hakkı verilmiştir. Ancak Lozan Antlaşması hükümleri çerçevesinde bu mektupların yedi yıllık geçerlilik süresi 13 Ağustos 1931'de dolmuş ve bağlayıcı hükümleri ortadan kalkmıştır.²⁴

Bu mektupların içeriğine bir örnek olması açısından İsmet İnönü'nün Fransız temsilciye yazdığı mektup aşağıda verilmiştir:

'Türk Hükûmetinin, Türkiye'de 30 Ekim 1914 gününden önce varlığı tanınmış Fransa'ya bağlı Din, Öğretim, Sağlık ve Yardım Kurumları'nın varlıklarını gene tanıyacağını... Fransız kurumlarının durumlarını yasalara uygun biçime getirmek üzere anlayışla inceleneceğini, ...yukarıda sözü geçen kurumlar, benzeri Türk kurumları ile tam eşit bir işlem görecektir ve onlara ilişkin kamu düzeni hükümleri ile yasalara ve yönetmeliklere bağlı tutulacaklardır. Bununla birlikte, şurası kararlaştırılmıştır ki, Türkiye Hükûmeti iş bu kurumların çalışma koşullarını ve okullar konusunda, öğretimlerinin gereği olan kuruluş göz önünde tutacaktır.'²⁵

b. Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun Getirdiği Düzenlemeler

Türkiye Cumhuriyeti ulusal bir devlet olmak için kendi topraklarındaki Rumların büyük bir kısmını Yunanistan'daki Türklerin bir kısmıyla değiştirdiğinden, tehcirle Ermenilerin büyük kısmı Türkiye Cumhuriyeti toprakları dışında kaldıklarından ve geriye kalan Gayri Müslimlerin çoğunluğu kendiliğinden ülkeyi zaten terk ettiklerinden, gerek azınlıkların gerekse yabancıların okullarına dair düzenleme yapma, Osmanlı Devleti döneminden çok daha farklı özellikler göstermiştir. Yabancı okullar çok sıkı denetim altına alınabilmiştir.²⁶

1924'ten itibaren Türk Hükûmeti, Türk okullarını lâikleştirmeyi amaçlarken bunu ülkede bulunan yabancı okullarda da gerçekleştirmek istiyor-

²⁴ Vahapoğlu, a.g.e., s. 139.

²⁵ Vahapoğlu, a.g.e., s. 139.

²⁶ Akvüz, a.g.e., s. 324-325.

du. Hatta Lozan Antlaşması'ndan hemen sonra bu konuda hükümet çalışmaya başlamıştır. Artık TBMM, ülkede hiçbir din yada mezhebin kendi propagandasını yapmasını istemiyordu. Din konusunda okullar ister yerli ve ister yabancı olsun tarafsız olmalı ve okullarda tek amaç, çağdaş bir eğitim vermek olmalıydı. Türk Hükûmeti medreseleri kapatmayı dahi göze almışken, yabancıların dinî eğitim veren okullarına karşı duyarsız olması mümkün değildi. İşte bu nedenle 3 Mart 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat (Öğrenimin Birleştirilmesi) Kanunu'yla diğer bakanlıklara ve vakıflara bağlı tüm yerli ve yabancı okullar, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır.²⁷

Tevhidi Tedrisat Kanunu'nun ilgili maddeleri :

“Madde 1 - Türkiye dahilindeki bütün müessesatı ilmiye ve tedrisiye Maarif Vekaletine merbuttur.

Madde 2 - Şer'îye ve Evkaf Vekaleti veyahut hususî vakıflar tarafından idare olunan bilcümle medrese ve mektepler Maarif Vekaletine devir ve raptedilmiştir.

Madde 3 - Şer'îye ve Evkaf Vekaleti bütçesinde mekatip ve medarise tahsis olunan mebalîğ Maarif bütçesine nakledilecektir.”²⁸

Bu kanun, kimi yabancı okul ve yabancı kuruluşların direnciyle karşılaşmış ve bağlı oldukları ülkeler kanalıyla Türkiye'ye baskı yapmaya çalışmışlarsa da Türk Hükûmeti geri adım atmamıştır. Yabancı okulların bir kısmında Türk Devleti'ne karşı yıkıcı faaliyetler olduğu, bazı okullarda dinî sembol ve resim bulundurmaya hala devam edildiği için, bunları önlemeye yönelik olarak 26 Eylül 1925'te ve 7 Şubat 1926'da genelgeler çıkartılmıştır.²⁹

c. 1925 ve 1926 Yılı Genelgeleri'nin Getirdiği Düzenlemeler

26 Eylül 1925 tarihli Genelge şu düzenlemeleri içermektedir:

“– Hiçbir okulda Türk ve Türk Devleti aleyhine, derslerde veya ders dışında bir ifade kullanılmayacaktır.

²⁷ Ergün, a.g.e., s.49-61; Vahapoğlu, a.g.e., s. 143-166.

²⁸ Tevhidi Tedrisat Kanunu. (<http://www.yargitay.gov.tr/bilgi/kanuiMiste/PC1430.HM3.fra-meset.html> -1k).

²⁹ Vahapoğlu, a.g.e., s. 143-166.

-Türklerin bugününü ve dününi kötüleyen Türk ve Türk Devleti aleyhine yazılmış kitaplar bulunmayacaktır.

-Türk toprakları hiçbir ülkenin parçası olarak gösterilmeyecektir.

-Ders kitaplarında hiçbir ülkenin propagandası yapılmayacaktır.

-Tüm yabancı okullarda haftada beş saat Türk dili, Türk tarihi ve coğrafyası okutulacaktır.

-Türk dili, Türk tarih ve coğrafya öğretmenleri Türk olacak ve Millî Eğitim Bakanlığı'na seçilecektir.

-Okullarda her türlü dinî propagandanın yapılması yasaktır.

-Okullarda dinî semboller bulundurulmayacaktır.”³⁰

7 Şubat 1926 Genelgesi şu önemli hükümleri içermektedir:

“- Yabancı okulların ...ruhsatnamede yer almayan alanda faaliyet göstermelerine izin verilmeyecektir sahip oldukları ruhsatlarla Mekatib-i Hususiye talimatnamesinin müsaade ettiği çerçevede çalışabilirler. Bunun dışında faaliyet göstermelerine izin verilmeyecektir.

- Yabancı okullarda Türkçe, Türk tarihi ve coğrafyası derslerini okutacak öğretmenler bakanlıkça tespit edileceğinden bu görevi üstlenecek öğretmenlerin tespitinde Bakanlığa isim bildirilecektir. Tavsiye edilenlerin Türk ve millî duygu sahibi olmaları gerekmektedir.

- Okul kayıtlarının... Türkçe tutulması sağlanacak, buna uymayan okullar kapatılmak üzere bakanlığa bildirilecektir.

- Bazı okullarda Mekatib-i Hususiye Talimatnamesi'ni hükümlerinin bilinmediği, ...her okula birer adet Mekatab-i Hususiye Talimatnamesi verilecek ve bu talimatname hükümlerinin bilinmemesi mazeret sayılmayacağı tebliğ edilecektir.

- Bütün okullarda, en seçkin yere 80 x 66 ebadlarında bir Atatürk fotoğrafı asılacaktır.

³⁰ Vahapoğlu, a.g.e., s. 143-166.

- Okul kiliselerine ibadet etmek için de olsa yabancıların girmesine izin verilmeyecektir.

- ... Ders kitapları içinde..."EİZZE" resimleri görülmüştür. Bunlar derhal çıkarılacak, kiliselerden başka yerlere salıp takılmasına izin verilmeyecek, aksine harekette bulunan okul ve yöneticilerinin ve öğretmenlerinin görevlerine son verilecektir.

- Yabancı okulların tali kısımları genel müfettişler, Maarif Müdür ve memurları tarafından teftiş edilecektir. Yabancı ilkokullarını ise ilköğretim müfettişleri, genel müfettişlikten alacakları program gereğince teftiş edeceklerdir.

- Önceden kapatılmış olan yabancı okullarının gizli olarak faaliyetlerine devam ettikleri Öğrenilmiştir. Bu tür gizli faaliyette bulunan okullar tespit edildiğinde o vilayetin Maarif Müdür ve memurları meslekten ihraç edileceklerdir.

- Azınlık ve yabancı okullardaki öğretmenlerin kimlikleri, yeterlikleri, diplomalarının ve diğer gerekli evraklarının incelenme yetkisi maarif idarelerine aittir. Bu evraklar üzerinde yapılan incelemelerde uygun olmayanlar kabul edilmeyeceklerdir."³¹

Yabancı okulların sıkı takip ve kontrol eden hükümet, lâik eğitim sistemi karşısında eğitim veren tüm yabancı ve Türk okulları kapatmıştır. Bu genelgeden sonra İtalyan okulları kesinlikle kurallara uyacaklarını açıklamalarına rağmen, İzmir'de bulunan Fransız okulu genelgeye uymamakta ısrar ettiği için kapatılmıştır. Okullardaki haçları indirmeyen bazı Fransız ve İtalyan okulları haç indirinceye kadar kapalı tutulmuşlardır. Ülkede bulunan Musevi okullarının Türkçe eğitim yapmama direnci 1926'da kırılmıştır. Robert Koleji'nde görev yapan Fischer adlı öğretmen Türkler aleyhinde konuşma yaptığı için görevinden alınmıştır. 1925'te ise yabancı öğretmenler sınava tabi tutulmuşlar ve Türkçe ile birlikte Türk tarihi ve coğrafyası derslerinin verilip verilmediği de sıkı takip altına alınmıştır. Sınava tabi tutulan öğretmenler arasında yeterli vasıfları taşımayanların işine son verilmiştir.

³¹ Vahapoğlu, a.g.e., s. 143-166.

Türkçe dersinden geçmeyen öğrencinin sınıfını geçemeyeceğine karar verilmiştir. Türkçe dersini kasten ihmal eden okullar kapatılmıştır. Öğrencilerin her türlü sınavları okullarda veya eğitim bakanlığı tarafından yapılmasına, eskisi gibi elçiliklerde sınavların yapılmamasına karar verilmiştir. Türkçe Öğretmeni kabul etmek istemeyen İstanbul İngiliz Kız Ortaokulu kapatılmış, ancak Türkçe Öğretmeni'ne razı olduğu için tekrar açılmıştır. 1927'de Türk Öğretmenlere sorun çıkaran St. Paul Cheri Fransız Kız Okulu kapatılmıştır. 1928'de Bursa Amerikan Koleji, iki Müslüman öğrencisinin Hristiyan olması nedeniyle kapatılmıştır.³²

1925'te Maarif Umumiye kanunu tasarısına göre hazırlanan ve 23 Mart 1931'de mecliste kabul edilip 29 Mart 1931'de yasalaşan 1778 numaralı kanuna göre Türkiye'de ilk tahsillerini yapmak üzere tüm Türk vatandaşları ancak Türk okullarına gidebileceklerdir. Çıkarılan bu kanunla artık azınlık durumunda olan Gayri-Müslim Türk vatandaşların da yabancı okulların ilkokul bölümüne gitmeleri yasaklanmıştır.³³

d. Yabancı Okullar Yönergesi'nin Getirdiği Düzenlemeler

29 Aralık 1934 tarihli Tapu Kanunu'nun 3. maddesiyle yabancılara ait okullar ismini taşıdıkları ülkenin gayri menkulü olarak kabul ediliyordu, şöyle ki: "*Mevcudiyetleri Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetince tanınmış olan yabancılara ait dinî, ilmî, hayrî müesseselerin fermanlara ve Hükûmet kararlarına müsteniden sahiplendikleri gayrimenkuller bu belgelerin sınırları dışına çıkmamak ve Hükûmetin izni alınmak şartile müesseselerin hükûmî şahsiyetleri namuna tescil olunabilir*"³⁴

7 Kasım 1935 tarihli Yabancı Okullar Yönergesi 1915 tarihli Mekatib-i Hususiye Talimatnamesi baz alınarak hazırlanmış ve daha önce Tevhidi Tedrisat Kanunu maddelerinin, 1925 ve 1926 Genelgeleri maddelerinin bu

³² Ergün, a.g.e., s.49-61.

³³ Milli Eğitim ile İlgili Kanunlar, Ankara, Milli Eğitim Vekaleti Yayın Müdürlüğü, 1950; Nev-zad Ayaş, Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitimi, Ankara, Milli Eğitim Basımevi, 1948, s. 670-67, Türkiye'de ilk Tahsillerini Mektepte Yapacak Türk Vatandaşları Çocukların Türk Mekteplerine Girmelerine Dair ve 23 Eylül 1329 Tarihli Tedrisatı İptidaiye Kanununa Müzeyyel Kanun:

"Madde 1: Türkiye'de ilk tahsillerini yapmak üzere mektebe girecek Türk vatandaşları çocuklar, bundan böyle bu tahsilleri için ancak Türk mekteplerine girebilirler. Madde 2: Bu kanun neşri tarihinden itibaren muteberdir. Madde 3: Bu kanunun icrasına Maarif Vekili memurdur."

³⁴ Tapu Kanunu, (<http://www.emlaks.com/mevzuat/kanun/2644.hini> - 41 k).

yönergeye katılması sağlanmıştır, farklı olarak ise yabancı okullarda okuyan öğrencilere Türkçe, Türk Tarihi ve coğrafyası dışında sosyoloji dersinin de Türkçe olarak Türk öğretmenler tarafından verilmesi gerektiği, söz konusu olan derslerin kitapları ise Türk okullarına paralel olması gerektiği, ancak öğrencilere istedikleri takdirde bu derslerin kendi dillerinde okumalarının serbest olduğu, bu derslerin kitaplarının, bakanlığının teftiş ve onayını aldıktan ve sakınca bulunmadığı takdirde okutulabileceği, yabancı okulların ancak resmî Türk okullarının tatil günlerinde tatil yapabilecekleri, hiçbir yabancı okulun yeni bir şube ya da sınıf açamayacağı ve mevcut sınıfların sayısının artırılamayacağı yer almıştır.³⁵

3. Sonuç

Osmanlı Devleti döneminde ve Kurtuluş Savaşı esnasında yabancı okulların yıkıcı faaliyetlerinin acı tecrübelerini yaşamış olan Atatürk, bu acı tecrübelerin ışığında hareket etmiştir. Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte yapılan nüfus mübadeleleriyle ülkede bulunan azınlık nüfusu azaldığı için ülke nüfusu daha homojen bir yapıya dönüşmüştür. Bu sayede cumhuriyet hükûmetleri yabancı okullarla ilgili çok daha rahat kararlar alabilmiş ve uygulayabilmişlerdir. Yeni Türk yönetimi; Atatürk önderliğinde başlatılan bağımsızlık savaşı sonucunda kurulan yeni cumhuriyetin, dünya devletleri tarafından tanınması olarak kabul edilen Lozan Barış Antlaşması'nda, yabancı okulların faaliyetlerine ancak Türk yasa ve yönetmeliklerine uymak şartıyla izin verileceği kararını aldırabilmiştir. Cumhuriyet hükûmetlerinin çıkardıktan yeni kanun ve yönetmeliklerle birlikte uyguladıkları kararlı ve sıkı denetim, kısa süre içinde bir çok yabancı okulun artık keyiflerine göre varlıklarını devam ettiremeyeceklerini ve Türk kanun ve yönetmeliklere uymaktan başka çarelerinin kalmadığını anlamalarını sağlamıştır. Özellikle 1931 tarihli genelgeyle, Gayri-Müslimler de dahil olmak üzere tüm Türk vatandaşı çocukların ilköğrenimlerini Türk okullarında yapma zorunluluğu getirilmesi yabancı okulların eski cazibelerini yitirmelerinin bir başlangıcı olmuş ve ardından çıkartılan 1935 tarihli Mekatib-i Hususiye Talimatnamesi'yle yabancı okulların ders ve programlarının Türk okullarla paralel ol-

³⁵ Vahapoğlu, a.g.e., s. 143-166.

ma şartı getirilmesi ve Türk okulların parasız hale getirilmesi, yabancı okulları tamamen cazibelerinin yitirmelerine neden olmuştur. Tüm bu kanun ve yönetmeliklere ve sıkı denetime rağmen, tamamen kapatılan yabancı okul sayısı çok azdır.

Cumhuriyet döneminde yabancı okullar, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki gibi bakanlık müfettişlerini kapılarını kapatamayacaklarını, istedikleri şekilde, hatta ülkenin menfaatleri aleyhinde dahi faaliyet içinde olamayacaklarını ve sıkıştıklarında veya sıkıştırıldıklarında bağlı bulundukları ülkelerin baskısına eskisi gibi başvursalar da bir sonuç elde edemeyeceklerini, çok kısa sürede kavramışlar ve okullarını devam ettirebilmeleri için, her şeyden önce ülkenin yasa ve yönetmeliklerine uymaları ve ülke insanının değerlerine saygı duymaları gerektiğini öğrenmişlerdir. Kısa sürede ülkedeki tüm yabancı okullarla ilgili her şey, kayıt ve kontrol altına alınabilmiştir. Bunu, her şeyden önce, kendi yaşadığı devirlerde yabancı okulların faaliyetlerinin acı tecrübelerini yaşamış biri olan Atatürk'ün, aynı ortamı bir daha oluşturmama hususunda kararlı olması ve ona inanmış hükümet ve çalışanlarının azim ve çalışmaları sağlamıştır.

Günümüzde on altısı İstanbul'da biri de Tarsus'ta olmak üzere toplam on yedi olan yabancı okulların daha sağlam esaslara göre denetlenmesi şarttır. Bu okullarla ilgili mevcut olan kanun ve yönetmelikler tekrar gözden geçirilmeli ve gerekirse yeni kanun ve yönetmelikler çıkartılmalıdır, özellikle bu okulların denetimi siyasi görüşler doğrultusunda oluşturulan eğitim kadrosuyla değil, o okulların eğitim yaptığı dillere hâkim olan profesyonel kişilerce yapılmalıdır. Bu okullara atanan Türk müdür yardımcıları ve Türk öğretmenleri ülke rejimine bağlı ve Atatürkçü kişilerden seçilmelidir ve görev yapacakları yabancı okulların eğitim dilini bilmeleri şart koşulmalıdır. Millî Eğitim Bakanlığı'nca tüm yabancı okulların faaliyetleriyle ilgili toplantılar düzenlenmelidir. Yabancı okulların bulunduğu illerde sadece millî eğitim müdürünün değil, vali dahil tüm devlet kademelerinin duyarlılığı sağlanmalıdır. Her ne kadar 2000'li yıllarda artık azınlık hakları konusunda tüm dünya, daha duyarlı olmasına karşın, bu hakların suiistimal edilmesinin önlenmesi de Türk Devleti'nin görevleri arasındadır. Avrupa birliğine üye olabilmek uğruna yabancı ve azınlık okullarına fazladan bir serbesti verilmemeli-

dir. Türkiye'deki yabancı ve azınlık okullarının dengi Avrupa'daki okullar karşılaştırılmalı, eğer bu okullar hak ve hürriyetler açısından gerideyseler yeni düzenlemeler yapılarak gerekli uyumlar sağlanmalıdır.

Geçmişte yabancı ve azınlık okulların, ülke bütünlüğüne zarar veren faaliyetlerini göz önünde bulundurmamız, ancak geçmişin korkusuyla yaşamak yerine bu korku kaynaklarını yok etmeliyiz. Yabancı okulların ve temsil ettikleri zihniyetin halledilebilmesi için her şeyden önce Türk eğitim sisteminin ve buna bağlı olan okullarının her şeyiyle düzeltilmesi gerekmektedir. Türk okulları, ne zaman çağdaş bir düzeyde eğitim vermeye başladılar ve yabancı okullara gereksinim duyulan nedenleri kendi bünyelerinde yok edebildiler, işte o zaman yabancı okullara talep de kendiliğinden azalacaktır. Türk ailelerin yabancı okullara talep etmesindeki en büyük etken çocuklarının ileriki yaşlarda ihtiyaç duyacakları yabancı dilin Türk okullarında yeterince öğretilmemesinden kaynaklanmaktadır, gerçi Anadolu Liseleri ve Türk özel okulları yabancı dile olan ihtiyacı kısmen karşılayabilmektedirler. Ancak bu okulların ülke genelinde yüzdelerinin az olması yabancı okullara olan talebi devam ettirmektedir. Yabancı okullara talep kanun zorlamasıyla engellenemez, ancak Türk okulları bu okulların eğitim düzeylerine ulaştıkları takdirde talep engellenebilir.

EK-5

**TÜRKİYE’DE YAYINLANMIŞ VE YAYINLANMAKTA OLAN AKADEMİK
VE POPÜLER TARİH DERGİLERİ**

Yıl	Dergi	Yayımcı/çıkartan	Notlar
Nisan 1910- Mayıs 1931	Tarih-i Osmani Encümeni Mecmuası		Omanlıdan Cumhuriyet'e devredilen ilk tarih dergisi, Cumhuriyet döneminin ilk süreli tarih yayını. Bu akademik dergi 21 yıl boyunca 101 sayı yayımlandı. Son yıllarda adı "Türk Tarih Encümeni Mecmuası" olarak değiştirildi. Sonradan da "Belleten" ismiyle yayınına sürdürdü.
1918- 1922	Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası	Ali Emiri Efendi	Toplam 36 sayı çıktı. Tüm makaleleri de Ali Emiri Efendi bizzat kendisi yazıyordu. Bu dergiden sonra 25 yıl piyasaya yeni bir tarih dergisi çıkmadı.
1937'den bugüne	Belleten	Türk Tarih Kurumu	Dört ayda bir çıkıyor. "Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası" ve "Türk Tarih Encümeni Mecmuası"nın devamı niteliğinde. Türkiye'nin en uzun ömürlü tarih dergisi bugün hâlâ yayımlanıyor ve 269. sayıya geldi.
1943- 1945	Tarihten Sesler	İskender Fahrettin Sertelli	Belleten'den sonra Latin harfleriyle basılmış ikinci tarih dergisi. 25 sayı çıkmıştır.
1950'ler	Tarih Dünyası		
1950'ler	Tarih Orduya Sesleniyor		
1950'ler	Tarih Sesleniyor		
1950'ler	Resimli Tarih Mecmuası	Server İskit	Aylık dergi toplam 84 sayı çıktı. Kendi türünün ilk popüler dergisiydi. İlk sayısı hemen tükenmiş ve ikinci baskısını yapmıştı. Tirajı 36 binlere ulaşmıştı.
1950'ler	Tarih Hazinesi	İbrahim Hakkı Konyalı	17 sayı çıktı.
1950'ler	Tarih Aynası		
1950'ler	Yeni Tarih Dünyası	Server İskit	Resimli Tarih Mecmuası'nın devamı niteliğindedir.
1950'ler	Dün ve Bugün		
1950'ler	Yakın Tarihimiz	Feridun Kandemir	Dergi haftalık yayımlanıyordu. 52 sayıdan sonra kapandı.
1950'ler	Tarih Konuşuyor		

1950'ler	Tarihin Sesi		
1950'ler	Tarih Dünyası	Niyazi Ahmet Banoğlu	Dergi 3 yıldan fazla çıktı. 38. sayıdan sonra kapandı.
1950'ler	Tarihçi		
1956-1982	Hayat Tarih Mecmuası	Şevket Rado ve Yılmaz Öztuna	1956'da haftalık, 1965'te aylık olarak çıkmaya başladı. Tirajı 100.000'leri geçti. 216 sayıyla en uzun süre yayın hayatını sürdüren dergilerin başında geliyordu. Yüksek resim kalitesi sunan Tifdruk baskı sistemi kullanılmıştı.
1960	Tarih-Coğrafya Dünyası	Niyazi Ahmet Banoğlu	Bu dergi 12 sayı çıkabildi.
1969-1970	20. Yüzyıl Tarihi	Arkın Kitabevi	Kapağında "Haftalık tarih dergisi" ibaresi yer alıyordu. 50 sayı çıktıktan sonra 2 cilt olarak kitap halinde de piyasaya verildi.
1978-1985	Yıllarboyu Tarih	Hürgün Gazetecilik (Hürriyet)/Erol Simavi	Aylık dergi.
1984-2003	Tarih ve Toplum	Mete Tunçay	Aylık dergi. Hâlen Tarih ve Toplum-Yeni Yaklaşımlar adıyla yayını sürdürüyor
1987'den beri	Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi	Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı	Bu aylık dergi 282 aydır kesintisiz çıkmaktadır.
1994-1999	Tarih ve Medeniyet		
1994	Toplumsal Tarih	Tarih Vakfı	Hâlen çıkıyor.
1999	Tarih ve Düşünce		
1998-1998	Albüm Dergisi	Hürriyet Dergi Grubu/Gökhan Akçura	Gündelik yaşamın, ayrıntıların, objelerin ve insanların tarihini ele alan aylık görsel kültür ve tarih dergisi. 1998'in Şubat ve Haziran ayları arasında sadece 5 sayı çıktı.
2000-2000	Tepekule Tarih Yerel Tarih Araştırmaları Dergisi	Tepekule Kitaplığı Yayınları/Hakan Kazım Taşkıran	İzmir, Ege ve Balkan tarihi üzerine makalelerin yer aldığı İzmir'de yayınlanan bir yerel tarih dergisi. 2 sayı çıkmıştır. 1. sayı 24.Mart.2000 tarihinde. 2. sayı Eylül 2000 tarihinde basılmıştır. İzmir'de bağımsız olarak yayınlanmış ilk tarih dergisidir ^[3] .
2000-2007	Popüler Tarih	Lütfü Tınç	Aylık yayımlanıyordu.
2005'ten beri	Tarih ve Toplum-Yeni Yaklaşımlar	Mete Tunçay	Tarih ve Toplum dergisinin devamı niteliğinde.
2008'den beri	Yedikıta	Ömer Faruk Yılmaz	İlk sayısı 1 Eylül 2008'de yayımlanmış olan bu aylık dergiye

			abone sistemiyle de ulaşılabilmektedir. Ayrıca Yedikıta'yı daha uygun bir fiyata e-dergi formatında internet üzerinden de okumak mümkündür.
2009'dan beri	NTV Tarih	Doğuş Yayın Grubu	Bu aylık derginin ilk sayısı Şubat 2009'da yayımlandı. Formatı ve tarzı "Popüler Tarih" dergisine çok benzemektedir.
2010-2012	Smyrna İzmir Şehir Araştırmaları Dergisi	Hakan Kazım Taşkıran	İlk 9 sayı aylık, diğeri 4 sayı ise üç aylık olarak yayınlanmıştır. Ocak 2010 ile Nisan 2012 tarihleri arasında Tepekule Kitaplığı Yayınları arasından toplam 13 sayı çıkmıştır ^[4] .
2010'dan beri	Atlas Tarih	Doğan Burda Dergi Yayıncılık	Haziran ayında yayın hayatına başladı. İlk birkaç sayısı aylık olarak çıkan derginin sonradan iki ayda bir yayımlanacağı duyurulmuştur.
2012'den beri	Derin Tarih	Albayrak	Nisan ayında yayın hayatına başladı. İlk sayıda Kazım Karabekir'i konu almış daha sonraki sayılarda da etkisini sürdürmüştür

Gazete eki olan dergiler

Yıl	Dergi	Yayımcı/çıkartan	Notlar
2002-2007	Hürriyet Tarih	Murat Bardakçı	Hürriyet gazetesinin haftalık eki olarak yayımlandı. İlk sayı 6 Kasım 2002, son sayı da 3 Ocak 2007 tarihinde çıkmıştır. Toplam 217 sayı çıktı. Fasiküller 24'er sayfa tabloid boy, gazete kağıdına basılmıştır.
2010-2011	Habertürk Tarih	Murat Bardakçı	Habertürk gazetesinin haftalık eki olarak pazar günleri çıkıyordu. İlk sayısı 30 Mayıs 2010 tarihinde yayımlandı. İçerik ve format olarak yukarıdaki dergiye çok benziyor. Bu dergi de 22 Mayıs 2011 tarihli 52. sayısı ile yayınına son vermiştir.

http://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye'de_yay%C4%B1mlanm%C4%B1%C5%9F_tarih_dergileri adresinden 9.11.2012 tarihinde alıntı yapılmıştır.

11/B SINIFI
ÖĞRENCİLERİ

